

slovenské dotyky

ročník XVI číslo 10-11 okt-nov 2011

cena: 18 Kč/0,6 €



Jánošíkov dukát

(str. 6 - 7)



Krajania v žilinskom kraji

(str. 14 -15)



Nórsko slovenské

(str. 26 - 27)



Jubilanti Rudavskí

(str. 32)



Speváčka

Beáta Dubasová stále na výslni

Vystresované Vianoce na pôžičku?

Nad'a Vokušová

Tohtoročné Vianoce sú už naozaj tesne pred dvermi. Môžeme si, ako napokon každý rok, vybrať: stanú sa pre nás buď sviatkami pohody, stretnutí s blízkymi, radostného očakávania a množstva prekvapení alebo naopak štvanicou za dokonalou čistotou bytu, čo najväčšieho počtu napečených vianočných zákuskov, ale najmä nakupovania darčiekov, darov, ba priam „dariskov“. Na to posledné nám už od polovice októbra rozhodne



ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

nedajú zabúdať všetky obchodné domy a nákupné centrá. Človek, obrazne povediac, vojde takmer ešte v letných šatách do obchodu a na pozdrav mu priletí vtieravá melódia novodobých vianočných kolied, stromčeky sa lákavo ligocú zlatavo a striebrišto (i keď dnes už aj modro, červeno či fialovo), všade nad'abíte na ozdoby, čokoládové figúrky, farebné reťaze, Dedov Mrázov i Ježiškov... a už v onom čase vás okamžite prepadá zúfalstvo nad tým, ako to všetko nestíhate, nemáte jediný darček (a susedka už má kúpené skoro všetky!). V tej chvíli sa vám chce vybehnúť z obchodu a utiecť niekam ďaleko, kde ani Vianoce nepoznajú, ani obchody, ani stromčeky, ani kaširované striebro a zlato... Nuž, takto by asi príprava na tie najkrajšie sviatky roka rozhodne nemala vyzerat', ale ruka trhu... poznáte to.

Nie však o tomto probléme som chcela písať, i keď je spojený s tým, o čom som sa s vami chcela podeliť, takmer ako siamské dvojčatá. Pozastavila som sa minule nad článkom v ktoromsi zo slovenských denníkov. Bol o tom, ako banky pred

Vianocami vábja svojich klientov na pôžičky. Čo o to... podmienky sú veľmi lákavé. U mnohých si môžete namoderovať výšku úveru, splátky aj dňa, kedy bude banke dlžník peniaze posielat'. Niektoré lákajú na výhru v žrebovaní, keď si u nich nejaký čas pred Štedrým dňom požičiate. Iní za odmenu ponúkajú účelové pôžičky na bývanie či kúpu auta. Možno rátať s tým, že čím viac sa budú Vianoce približovať, tým viac sa budú o potencionálnych

nakupovačov na dlh biť takmer všetky bankové domy. Už v minulosti zvykli odpúšťať poplatok za poskytnutie pôžičky, pribalovali k pôžičke kreditnú kartu na obmedzený čas bez poplatku, znižovali úroky a tak ďalej a tak ďalej. Nehľadiac už na také bonusy, ako že banka nežiada od klienta informácie o použití peňazí a vytvárajú sa okolo toho dokonca všakovaké tabuľky na stránkach špecializovaného porovnávača. A vraj môžete pôžičku získať od osemnástich rokov do šesťdesiatich dvoch (niekde až, verte tomu či nie, do šesťdesiatich siedmich!) rokov. A máte možnosť si požičať od niekoľkých stovák, až po takých povedzme tridsať tisíc. Čo k tomu dodať? Vynikajúce! Teda si konečne môžeme kúpiť, aspoň sčasti, sny našich milých...

Tak, o tomto by mali byť Vianoce? Aby sme nakúpili čo najviac a čo najdrahších darov, aj keď na ne nemáme? Chápem to. Teda ako tak... Ved' si predstavte, že máte dieťa, ktoré príde s tým, že polovica jeho spolužiakov dostala pod stromček mobil (počítač, počítačovú hru, internetové pripojenie, MP3, MP4...) a vy mu podarujete plyšové zvieratko alebo, aby som nepreháňala, papierovú hru Monopoly, a zrazu si pripadáte ako sociálne podstatne slabšia rodina, ak nie ako úplní bezdomovci. Ale kam nás až ruka trhu napokon dotlačí? Aby sme deťom kupovali pod stromček autá či domy? Alebo ich priam zahrňali peniazmi v obálke? A čím viac, tým lepšie, tým radostnejšie („nedostali sme náhodou vlni o tisícovku navyše!“). Kam sa stráca čaro Štedrého večera? Nechcem, samozrejme moralizovať, lebo si uvedomujem, že aj ja kupujem z roka na rok drahšie darčeky a mám obavy, aby, pre pána kráľa, tento rok nevyšli lacnejšie ako vlni. Nechcem moralizovať, ale ešte stále si hrozbu komercializácie tohto sviatku aspoň uvedomujem. Isteže sa ťažko vráti čas, kedy sa deti radovali, že dostávali pod stromček pletené šály a rukavice a dospeli sa uspokojili s ovocím alebo fľašou vína. Tie doby sa nemôžu totiž vrátiť v ničom - mohla by som vymenúvať tisíce oblastí nášho súčasného života. Len sa

trošku zamýšľajme, keď vojdeme do vyzdobených obchodov, len trochu váhajme nad drahým darom, len si trochu v duchu pripomeňme, o čom by mali tieto sviatky byť, komu sú určené a na čo by sme mali využiť voľno, ktoré nám poskytujú. Chvíľu sa radšej v tieto dni pozastavme. A tichučko...

ZAHRANIČNÍ SLOVÁCI ROKOVALI V BUDAPEŠTI

V sobotu 15. októbra sa v Budapešti, v priestoroch Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, uskutočnilo mimoriadne Valné zhromaždenie Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Strešná organizácia slovenského sveta, združujúca stovku slovenských spolkov a inštitúcií z 24 krajín, na zasadnutí prijala najväčšiu novelizáciu svojich stanov v histórii. Nové stanovy združenia upresnili volebné mechanizmy, jasne definovali, kto je Slovákom žijúcim v zahraničí, zvýšili autonómiu jednotlivých orgánov a sprehľadnili štruktúru SZSZ. Rokovanie pozdravil aj veľvyslanec SR v Maďarsku Peter Weiss a ocenil, že vedenie celosvetovej organizácie Slovákov sa rozhodlo svoje významné rokovanie uskutočniť práve v tejto krajine, zvlášť s ohľadom na blížiacu sa sčítanie obyvateľstva v Maďarsku. Rokovanie má podľa neho potenciál povzbudiť tamojších krajanov, aby sa prihlásili k svojej národnosti.

Mimoriadne Valné zhromaždenie strešnej organizácie Slovákov v zahraničí vyhlásilo núdzový stav, ktorý má zabezpečiť akcieschopnosť najvyšších orgánov združenia napriek ekonomickej šikane zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Valné zhromaždenie SZSZ sa malo pôvodne zaoberať aj vylúčením predsedu tohto úradu Milana Vetráka zo združenia, v ktorom mal už od minulého roku pozastavený výkon členských práv. V jeho prípade, ako aj v ďalších troch, sa však na valnom zhromaždení SZSZ konštatovalo, že sám posúdil svoje konanie ako nezlučiteľné s členstvom v strešnej organizácii slovenského sveta, a sám z nej vystúpil. Valné zhromaždenie sa konalo napriek otvorenému listu predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorým delegátov vyzýval, aby sa na ňom nezúčastnili. Presne v rozpore so slovami veľvyslancu dokonca tvrdil, že jeho konanie v Budapešti poškodzuje záujmy Slovenska.

Vladimír Skalský
(Autor je predsedom SZSZ)

Vojenské misie v zahraničí

V zahraničných operáciách a misiách sa vystriedalo už viac ako 14-tisíc slovenských vojakov. Hliadkujú predovšetkým v nárazníkových zónach, zneškodňujú muníciu, zodpovedajú za bezpečnosť medzinárodných jednotiek na základniach, vedú výcvik a uľahčujú prechod konfliktných oblastí k mieru a k stabilite. Priemerný vek profesionálnych vojakov, ktorí odchádzajú plniť úlohy do zahraničia je 29,8 rokov. Najmladší vojak, ktorý do misie od roku 1993 do súčasnosti nastúpil mal 19 a najstarší 58 rokov. Traja vojaci pôsobili počas osemdesiatich rokov až v desiatich mierových operáciách. V súčasnosti v operáciách medzinárodného krízového manažmentu pôsobí 553 vojakov. Najviac z nich pochádza z Martina (63), z Trenčína (35) a zo Žiliny (24). Najnáročnejšou misiou je ISAF v Afganistane, kde momentálne pôsobí 344 slovenských vojakov. Aktuálne sa v tejto krajine kladie dôraz najmä na výcvik afganských národných bezpečnostných síl. Zámerom je odovzdať do roku 2014 zodpovednosť za bezpečnosť a stabilitu v krajine do rúk Afgancov. Slovenskí vojaci ďalej pôsobia v operáciách UNFICYP na Cypre, kde ich je 159, v misii ALTHEA v Bosne a Hercegovine slúži 41 vojakov, misii UNTSO v Sýrii sú traja slovenskí vojaci, v pozorovateľskej misii EUMM v Gruzínsku jeden vojak, na veliteľstve NATO v Sarajeve rovnako jeden príslušník OS SR a na veliteľstve EUFOR operácie ALTHEA štyria vojaci.

Nespokojní dekaní

Asociácia dekanov pedagogických fakúlt SR a ČR podporuje organizáciu učiteľských študijných odborov ako spojeného päťročného magisterského štúdia. To by mala byť alternatíva k súčasnému členeniu na bakalársky a magisterský stupeň. „Súčasná dvojstupňovosť štúdia nezaručuje naplnenie požiadaviek zákona o pedagogických zamestnancoch na úplné magisterské vzdelanie učiteľa, absolvent bakalár je v školstve uplatniteľný len za cenu výnimiek zo zákona,“ píše v stanovisku dekaní. Na zamestnávanie asistentov učiteľov v školskom systéme podľa nich chýbajú prostriedky. Dekani pedagogických fakúlt si myslia, že je ohrozená kvalita výučby, lebo v bakalárskom ani v magisterskom štúdiu nie je dostatočný priestor pre realizáciu odborných pedagogických praxí a semestrálne pobyty v zahraničí. Asociácia navrhuje slovenskému a českému ministrovi školstva, aby prehodnotili finančné zabezpečenie pre kontinuálne vzdelávanie a celoživotné vzdelávanie prostredníctvom pedagogických fakúlt. „Pretože ide o zásadné akademicko-exekutívne otázky, nezávislé od akéhokoľvek politického fokusu, smerujúce k zvyšovaniu kvality s dopadom na celý vzdelávací systém, žiadame vás o otvorenie diskusie na dané otázky v krátkom čase,“ napísali ministerstvám zástupcovia pedagogických fakúlt. Stanovisko je výstupom stretnutia AD PF, ktoré sa uskutočnilo na pôde UK 29. septembra.

Bezplatné europoradenstvo

Slováci môžu využívať bezplatné právne poradenstvo v poradenskom centre Eurolegis, ktoré otvorilo Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku na Palisádach 29 v Bratislave. Jeho cieľom je poskytnúť rýchly prístup k informáciám o práve Európskej únie a jeho uplatňovaní na Slovensku. „Eurolegis môže pomôcť občanom v konkrétnych životných situáciách, ako je štúdium, práca či podnikanie v Európskej únii. Som presvedčená, že centrum zároveň prispieje k zvýšeniu povedomia o právach a povinnostiach, ktoré pre občanov vyplývajú z legislatívy Únie,“ povedala vedúca Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku Andrea Elscheková-MatISOVÁ. Úlohou centra právnej pomoci Eurolegis je tiež navrhnúť riešenie problémov v komunikácii s inštitúciami Európskej únie a národnými orgánmi v prípadoch, ktoré spadajú do pôsobnosti Únie. „Právne poradenstvo Eurolegis je určené širokej verejnosti, je bezplatné a nie je pri ňom nevyhnutné preukazovať stav hmotnej núdze,“ upresnila Elscheková-MatISOVÁ. Občania a organizácie sa môžu s právnymi otázkami obrátiť na Eurolegis buď e-mailom na adrese eurolegis@europa.sk, alebo si môžu na telefóne čísla 02 / 54 43 17 18 dohodnúť osobné stretnutie v Európskom informačnom centre na Palisádach 29 v Bratislave.

... rozum zostáva stáť

z jesenného zápisníka Ďurka Pražiaka

Babie leto odletelo a vetry od strnísk priniesli aj výsledok jedného šokujúceho prieskumu. Keď sa vraj cudzincom povie, že Slovensko, nevedia si pod tým predstaviť vôbec nič. Maximálne ešte tak, keď sa tuhšie rozpomenú, tú nedávnu strašnú juhoslovenskú vojnu a hnusných zločincov na trestnej lavici v Haagu. Nech sa potom ale nestážujú, ignoranti cudzí, drzí, že sa k nim na Slovensku, keď tam omylom zabúdlia, správajú domáci v hoteloch, krčmách aj inde podľa starej dobrej českej zásady: Jak vy k my, tak my k vy! Žiadne teda neúprimné úsmevy, podlizavá slušnosť a otrocky ponížená presnosť pri kasírovaní. Českí turisti, odolnejší než soby, už vedia, že to nie je zapečené slovenské chrapúnstvo, ale urazená hrdosť, a už sa nestrachujú o holý život, keď na nich napríklad nejaký prísny Slovák v uniforme skríkne na hlavnej bratislavskej stanici pred rýchlikom Hašekom: Nože hore! Na tomto poli bude treba Slovákom ešte popracovať, po slovensky sa pososiť, dať vedieť svetu aj o svojej odvrátenej, peknej stránke.

Iný prieskum ukázal, že slovenské deti nemajú rady telocvik. „Skok do výšky a do diaľky neznámam,“ povedal Mirko Kožlej z Prešova. A hodiny telocviku nemá rada ani spolužiačka Laura Kurejová. Z dielne ministerstva školstva preto vyšiel návrh, ktorý má problém vyriešiť: pridať deťom hodiny telocviku. Nie však iba mechanicky, lež tvorivo. Minister sa zavrel do svojej dielne, pochopil po nej a vymyslel, že na telocviku sa bude odteraz tancovať zumba. Jeden taký podobný nápad už slovenské deti zažili, na telocviku mala byť povinná - jóga. Našťastie sa vtedy postavili na zadné duchovné sily Slovenska s vážnym varovaním, že jóga s jej zatuhnutými meditačnými polohami by mohla deti nakaziť statickým východným mysticizmom, filozofiou odovzdaného fatalizmu, tak cudzou všadeprítomnej slovenskej kresťanskej činorodej mravnosti. A jóge bolo odzvonené. Zumba má teda na Slovensku zelenú, a my, staršie ročníky, môžeme len závidieť, že za našej školskej mladosti sme nemohli povinne tancovať povedzme lambadu, a naše mamy

a otcovia zase čojaviem twist a rokenrol. O čo sme dnes mohli byť pružnejší, ba až, nebojím sa to povedať, flexibilnejší!

Priamky sa pretnú, ľudia sa stretnú, spievalo sa poeticky v jednej starej piesni a myslelo sa tým: ľudia s ľuďmi. Dnes sa ľudia na Slovensku čoraz častejšie stretávajú - s medvedmi. Donieslo sa to už do uší aj príslušnému ministrovi cez medvede a situácia sa vraj ide riešiť. Ako, to sa ešte celkom presne nevie, ale sľubný je už sám záujem o problém. Celkom iste to nebude podľa inej peknej slovenskej pesničky Medvedku, daj labku. Bola síce už dávnejšie rozbehnutá iniciatíva, keď sa za strašné milióny začali niektorým slovenským uspatým medvedom zakladať na krk monitorovacie obojky, ale ukázalo sa, že tie mladšie sa potom obojkami uskrtili, ako im narastal krk, aj iné ešte problémy sa vyskytli. Napríklad sa ani nevie presne, koľko tých medvedov na Slovensku vlastne je. Len vo Vysokých Tatrách sa ich vraj medzi pohoršenými turistami potuluje dobrých sto, z čoho zhruba desať percent ich je - problémových. Keď, len tak bokom, paralelne, usúdime, že spomedzi päť miliónov Slovákov je problémových možno ešte viac než desať percent - a na ministerstvách a iných vysokých slovenských úradoch je to číslo vraj ešte oveľa vyššie! - nebude asi slovenským medvedom v nadchádzajúcich dňoch a rokoch čo závidieť.

Zo slovenského ministerstva zahraničných vecí odišlo na jeseň vyše tridsať ľudí, píše sa v tlači, a človeku sa hneď, v súvislosti s hore uvedeným, natíska otázka, či to boli práve tí „desaťpercentní“. Príslušný minister hovorí, že mu išlo, okrem iného, najmä o to, aby bola slovenská diplomacia - počujete dobre - „flexibilná“. Je to jasné, ani slovenské excelencie veľvyslanci zumbu neuniknú.

Potešiteľné správy prichádzajú aj zo slovenských viníc. Tento ročník vína má byť vysoko nadpriemerne dobrý - slnečné babie leto a tak. Cukornatosť bobúľ vysoká, ba dokonca v nich - a to sa mi skoro ani veriť nechce - dochádza k jedinečnej jablčno-mliečnej fermentácii. Čo viac si v nadchádzajúcich pluštivých dňoch želat?

Nórska metropola zažila v poslednom čase najhorší atentát v povojnovej histórii. Aj keď už odvtedy uplynulo niekoľko týždňov, tieto tragické udalosti ma motivovali položiť niekoľko otázok slovenskému veľvyslancovi v Oslo Ing. Dušanovi Rozborovi a jeho manželke, breznianskej rodáčke, Lucii rodenej Telgarskej, s ktorou som pracoval v Mestskom osvetovom stredisku v Brezne, kde v rokoch 1980 - 1981 bola redaktorkou kultúrno-spoločenského spravodaja. Možno povedať, že to bol jeden z predchodcov našich regionálnych novín Horehronie. Koncom septembra sa Rozborovci po vyše šesť a pol roku vrátili domov.

Veľvyslanecký post v Nórsku

Otázky pre Ing. Dušana Rozboru:

1) Ako sa vám pracovalo v Nórskom kráľovstve a na Islande, kde ste boli tiež ako veľvyslanec akreditovaný?

V Nórskom kráľovstve som využíval predchádzajúce skúsenosti diplomata v každodennom živote, kontaktoch, rozhovoroch či pri početných stretnutiach. Medzi najprijemnejšie patria podujatia organizované na Kráľovskom dvore alebo nórskou vládou. V ostatných dvoch rokoch sme spolu s manželkou reprezentovali celý diplomatický zbor z titulu mojej pozície doyena, čiže najdlhšie pôsobiaceho veľvyslanca v Nórsku. Vyvrcholením našich aktivít bola prvá štátna návšteva nórskeho kráľa Harald V. a kráľovnej Sonji na Slovensku v októbri 2010, ktorá sa zaraďuje medzi najúspešnejšie v histórii Nórska. Počas návštevy boli podpísané dokumenty o poskytnutí grantov z finančných mechanizmov predstavujúce sumu vyše 80 miliónov eur na rozvoj Slovenska. Vzdialenosť Islandu neposkytovala možnosti kontaktu s každodennou realitou v tomto ostrovnom štáte. Intenzita aktivít však tým neupadla, čo dôkazom bola minuloročná prvá oficiálna návšteva prezidenta SR v tejto krajine, uskutočnila sa šesťnásť rokov po oficiálnej návšteve prezidentky Islandu na Slovensku.

2) Akí sú Nóri? Hovorí sa že sú to chladné povahy?

V našich predstavách, a to si pamätám už z detstva, boli všetci severania chladní, neprístupní a nekomunikatívni. Po siedmich rokoch strávených vo Fínsku a pobyte v Nórsku moje skúsenosti tieto predstavy vyvrátili. Severania sú ľudia racionálni, pracovití, cielavedomí. Ak si ich získate, máte v nich skutočných priateľov. A to sa mi po celý čas darilo.

3) Čo vás počas vášho pobytu v Nórsku najviac zaujalo?

Zaujmal ma život v tejto usporiadanej krajine, kde od prvého kontaktu neprehliadnete, že pre Nórov je nemysliteľné nedodržovanie zákonov. Spravodlivosť, rovné postavenie každého občana - teda aj muža a ženy - alebo boj proti korupcii v akejkoľvek podobe je pre nich každodennou samozrejmosťou. Pritom sú hrdí na svoju históriu i prítomnosť, ktorá im vzhľadom na nepredstaviteľné prírodné bohatstvo zaručuje budúcnosť. Zaujali ma prírodné krásy tejto rozsiahlej a dlhej krajiny s nespočetnými fjordmi a ostrovmi, horami i údoliami, ako aj možnosti rybárčenia a konzumácie chutných úlovkov.

4) V čase útokov na vládne budovy v Oslo ste zaiste boli v ich tesnej blízkosti. Ako by ste popisali vaše prvé pocity keď ste začuli výbuch?

V čase bombového útoku na vládne budovy som bol vo svojej pracovni na veľvyslanectve. Vyrušilo ma akési zadunenie pripomínajúce hrom. Povedal som si, to bude zase upršaný víkend. Po chvíli som

počul sirény policajných áut a ambulancií, a tak som si zapol televízor. Naskytl sa mi neuveriteľný pohľad. Pre Nórov to bol neočakávaný šok nasledovaný ďalším, a to v dôsledku masakru na ostrove Utoya. Najväčším šokom pre nich bola skutočnosť, že páchatelom činov bol jeden z nich, bol to Nór.

5) Zúčastnili ste sa nejakého pietneho zhromaždenia za obeť tejto tragédie?

V ostatných týždňoch som sa zúčastnil celého radu pietnych zhromaždení, a to ako veľvyslanec SR aj ako doyen diplomatického zboru. Kondolencie, položenie kvetín, zapálenie sviečok, omše a zhromaždenia v katedrále Domkirken, rímsko-katolíckom kostole i v mešite, smútočné zasadnutie parlamentu a vlády za účasti kráľovskej rodiny, to všetko patrí k tým smutným aktom. Navštívil som aj miesto piety v blízkosti ostrova Utoya.

6) V ktorých štátoch ste doteraz pôsobili ako diplomat?

Začínal som na severe Európy, vo Fínsku, kde sa nám s manželkou Luciou narodili obaja synovia. Veľmi radi spomíname aj na Mongolsko, ktoré bolo mojim pôsobiskom vo veľvyslaneckej funkcii. Potom, čo som bol štátnym tajomníkom MZV SR, som strávil šesť rokov ako veľvyslanec SR na Cypre, kde si Slovensko zachováva zvláštne postavenie organizovaním stretnutí lídrov grécko-cyperských a turecko-cyperských politických strán a ďalšími aktivitami napomáhajúcimi vyriešeniu cyperskej otázky. Po niekoľkých rokoch práce v Kancelárii prezidenta SR som bol vyslaný do Nórska.

Otázky pre Mgr. Luciu Rozborovú:

1) Môžete charakterizovať váš šesť a pol ročný pobyt v Nórskom kráľovstve

Už od prvého dňa sme si predsavzali posunúť nórsko-slovenské vzťahy na čo možno najvyššiu úroveň. Pre mňa osobne to bola veľká výzva pokračovať vo svojej pôvodnej novinárskej profesii a prezentácii Slovenska v zahraničí aj na slovenskom veľvyslanectve. Z veľkého množstva kultúrnych podujatí spomeniem vlnajúcu Eurovíziu, ktorej sa v Oslo zúčastnila speváčka Kristína so známou piesňou Horehronie. Mnohí z nórskeho a zahraničných partnerov sa ma počas semifinále pýtali, čo znamená Horehronie a ja som im s hrdosťou vysvetľovala, že pre mňa je to najkrajší kút na zemi - miesto môjho narodenia a mladosti.

2) Ako manželka nášho veľvyslanca ste mali svoje starosti. Vyvíjali ste počas vášho pobytu v tejto krajine aj spoločensky prospešné aktivity?

Svoj spôsob realizácie som našla aj v Diplomacickom klube, keď sme na rôznych veľvyslanectvách,

pri obľúbených spoločenských stretnutiach, tzv. Morning Coffee, mali možnosť odprezentovať špecifiká vlastnej krajiny a gastronómie. V rámci Medzinárodného fóra sme poriadali rôzne charitatívne aktivity. Veľmi často som bola hositeľkou pri spoločenských podujatiach, ktoré sme poriadali. Z postavenia manželky doyena diplomatického zboru vyplývajú povinnosti zúčastňovať sa spoločenských aktivít na najvyššej úrovni a často nás pozývali aj na kráľovský dvor.

3) Aká je nórska kuchyňa?

K nórskej kuchyni neodmysliteľne patria ryby a morské živočíchy pripravené na rôzne spôsoby. Výborne chutia rybie polievky s lososom, mušľami, krevetami, trochou zeleniny a so smotanou. Zážitkom, hneď po našom príchode do Nórska, bolo prvé pozvanie kráľovským párom na oficiálny obed na kráľovský dvor, kde nám servírovali okrem iných špeciálnu rybu - lutefisk. Pripravuje sa špeciálnou technológiou - lúhovaním.

4) Kde ste boli v čase výbuchu, ktorý bol v centre Oslo? Ako ste to prežili?

Na ten osudný deň nikdy nezabudnem. Bola som spolu so svojimi synmi Robertom a Richardom, ktorí trávili dovolenku v Oslo, v rezidencii. Naše veľvyslanectvo a rezidencia sa nachádza v štvrti vzdialenej asi 3 km od zasiahnutých vládnych budov. Po explózii som cítila divné chvenie a nevoľnosť. Obrovská tragédia, slzy, žiaľ, smútok, kytice kvetov a horiacich sviečok na pietnych miestach a v uliciach, odkazy živých mŕtvym... nás hlboko poznamenali.

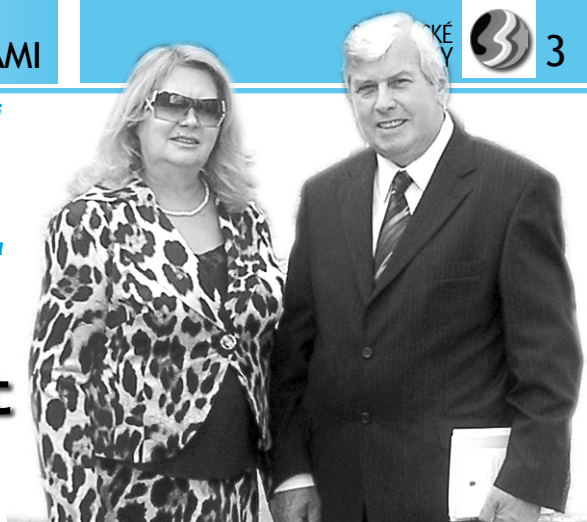
5) Mohli zamestnanci a rodinní príslušníci nášho veľvyslanectva v tom kritickom čase opustiť svoje byty?

Všetci zamestnanci nášho veľvyslanectva a ich rodinní príslušníci rešpektovali prísne bezpečnostné opatrenia, nesmeli sme istý čas opustiť príbytky, obmedzené boli aj telefonické spojenia. Celé to obdobie bolo veľmi stresujúce. Našťastie sa situácia upokojila a život v Oslo sa dostal do normálnych kolají. Spolu s manželom sme navštívili aj pietne miesto na brehu Tirifjordru, v blízkosti ostrova Utoya, kde príbuzní nevinných obetí denne zapalujú sviečky a prinášajú čerstvé kvety.

6) Čo by ste odkázali Brežňanom?

Moje spomienky na Brezno sú, pochopiteľne, poznamenané silnými emóciami. Brezno, to je moje rodisko, tam som chodila do školy, maturovala som a prežila časť života so svojimi dvomi synmi. Vždy, nech som kdekoľvek, pri všetkých našich zahraničných pobytoch, nosím si symbolicky vo svojom srdci kúsok nádhernej horehronskej prírody. Brežňanom si dovoľujem odkázať, aby vždy zostali hrdí na svoju domovinu a želám im veľa takého správneho horehronskeho entuziazmu a odvahy.

Daniel Rakyta



Slovenské národné múzeum - Múzeum židovskej kultúry v edícii Judaica Slovaca, presne pred rokom 9. septembra 2010 pri príležitosti Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia vo vojnovnej Slovenskej republike, vydalo knihu spomienok slovenského, dnes v Izraeli žijúceho Žida Juraja Friedmanna.

Bez babičky

Autor v nej zaznamenal ságu svojej rodiny v azda najkrutejšom období moderných slovenských dejín poznamenaných holokaustom.

Juraj Friedmann (* 1929), rodák z Kapiniec, poľnohospodárskej obce v Radošinskej doline, zachytáva udalosti časovo od roku 1942, keď jeho otec Armin Friedmann v dobe prvých transportov získal pre rodinu „prezidentskú výnimku“, až do oslobodenia a návratu z terezínskeho geta do Bratislavy v roku 1945.

Deportáciám predchádzali právne aj praktické opatrenia, ktoré nastolovali diskrimináciu a násillie voči židovským spoluobčanom. Začiatok týchto opatrení sa viaže už k vládnemu nariadeniu z 18. apríla 1939, keď

obyvateľov Slovenska zahynula v nacistických koncentračných tábora.

Armin Friedmann, ktorého hostinec v Kapinciach bol arizovaný, pracoval ako správca arizovaných židovských majerov v Kapinciach a Merašiaciach pre poslanca Rečku. Neustále bol udávaný a nakoniec i s celou rodinou odvlečený do tábora v Novákoch. Po vypuknutí Slovenského národného povstania bolo tisíc päťsto väzňov z tábora v Novákoch oslobodených. Omylom Armina Friedmanna, čo spôsobila neprehľadnosť situácie, bolo, že miesto zotrvania na povstaleckom území sa rozhodol s manželkou a dvomi synmi vrátiť do rodného kraja. Jadro knihy je

rodina musela prežiť. Zmieňuje sa aj o ľudskej solidarite, statočných a charakterných ľuďoch, ktorí sa rôznymi formami snažili perzekuovaným pomôcť.

Kniha je doplnená bohatým fotografickým, ale aj dokumentačným materiálom a obsahuje i niekoľko autorových kresieb týkajúcich sa tohto obdobia.

Juraj Friedmann v niektorých prípadoch uvádza skutočné mená všeobecne známych politikov, ale napríklad meno arizátora poslanca Rečku, ktorý vybavil pre rodinu Friedmannových prezidentskú výnimku je pozmenené.

o autorovi a krátky historický úvod k dobe.

Treba privítať túto druhú časť trilógie (prvý diel „Naša babička Cilka“ vyšiel v roku 2008 a je pripravený ešte tretí diel, ktorý popisuje autorove osudy po vystaňovaní sa do Izraela v roku 1949). Juraj Friedmann v Izraeli vyštudoval architektúru a stal sa jedným z popredných izraelských architektov. Navrhoval sídliská, komunálne stavby, pamätníky. Jeho manželkou, s ktorou má dvoch synov, je michalovská rodáčka, známa historička dejín slovenských Židov Gila Fatranová.

Aj keď pred viac ako dvadsiatimi rokmi, presne 20. decembra 1990, bolo v slovenskom parlamente prijaté Vyhlásenie Slovenskej národnej rady a vlády Slovenskej republiky k deportáciám Židov zo Slovenska, ktoré nadväzovalo na Vyhlásenie k deportáciám Židov zo Slovenska z októbra 1987, je potrebné tieto skutočnosti neustále pripomínať. Pamiatka nevinných obetí nás k tomu zaväzuje!

Vojtech Čelko



začalo pre osemdesiatdvať tisíc osôb, to je pre celú štyri percentá obyvateľov Slovenského štátu riešenie židovskej otázky v oblasti právnych úprav. Nariadenie „usmerňovalo“ počet Židov, ktorí mohli vykonávať niektoré slobodné povolania. Na to nadväzoval Židovský kódex, vládne nariadenie z 9. septembra 1941. Bolo to súhrnné spracovanie právnych predpisov o spoločenskej a hospodárskej degradácii židovských občanov, ktorá vyvrcholila o rok neskôr ich deportáciou do vykynozovacích tábora. Deportácie a ďalšie protizidovské opatrenia boli vykonávané slovenskými rukami - arizátormi, gardistami, lumpenproletariátom. Väčšina z deportovaných židovských

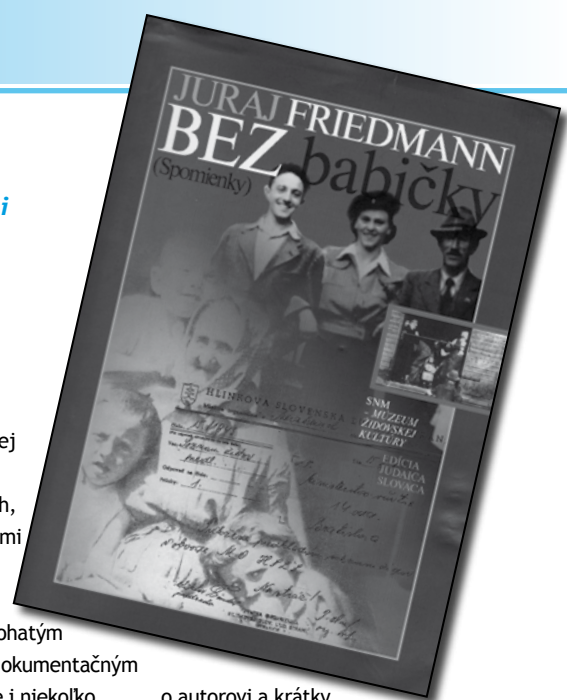


sústredené na sedemnať mesiacov ukrývania, z úkrytu do úkrytu, ktoré skončilo v beznádejnej situácii prihlásením sa u slovenskej žandárskej jednotky. Výsledkom bol koncentračný tábor v Seredi pod beštiálnym velením veliteľa Brunnera a následná deportácia do Terezína. Po oslobodení a návrate do Bratislavy kalvária rodiny pokračovala v inom smere. Trvalo dva roky než Armin Friedmann od arizátora získal vlastný dom naspäť. Problémy s liečením ťažko chorého mladšieho syna a ďalšie životné peripetie prežívala rodina až do vystaňovania sa do Izraela.

Autor popisuje a dokumentuje chamtivosť po majetku, korupciu, udavačstvo, ktoré židovská



Keďže ide o voľnú trilógiu, vzhľadom na to, že všetky tri diely nevychádzajú naraz, bolo by dobré v každej knihe uviesť medailón



VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV V ČR		
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	nedeľa	20.05 - 21.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Plzeň zostrih Radiožurnálu	pondelok, streda utorok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
Regina	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Pardubice	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Sever	pondelok, streda	19.40 - 19.55
Brno	pondelok, streda	20.45 - 21.00

V duchu Grécka, hudby i Moravy

Nad'a Vokušová

Historika a autora literatúry faktu Vojtecha Zamarovského netreba našim čitateľom vôbec predstavovať. Nielenže sme o ňom nespočetnekrát písali v Slovenských dotykoch, ale stál i pri zakladaní Slovensko-českého klubu a taktiež Slovenského literárneho klubu. Stretávali sme sa s ním pri mnohých príležitostiach a s postupujúcou chorobou, ktorá mu bránila v zrozumiteľnom vyjadrovaní sa, som dokonca robila i akéhosi tlmočníka medzi ním a ľuďmi, ktorí sa s ním chceli porozprávať. Ani počas zničujúcej choroby nestrácal Vojtech Zamarovský záujem o slovenské dianie v Prahe, ale ani svoj príslovečný inteligentný humor...

Vojtech Zamarovský sa narodil v októbri 1919 v Trenčíne. V roku 1938 odišiel študovať Vysokú školu obchodnú do Prahy a o rok neskôr prešiel na právnickú fakultu do Bratislavy. Po škole pracoval v Slovenskej národnej banke, potom na Úrade predsedu vlády v Prahe a v Štátnom plánovacom úrade. V rokoch 1953 - 1956 bol pracovníkom Štátneho nakladateľstva krásnej literatúry v hlavnom meste, kde sa neskôr sústredil aj na vlastnú literárnu tvorbu. Jeho knihy sa čoskoro stali veľmi populárne, vyšli v miliónových nákladoch a boli preložené do štrnástich jazykov. Posledné obdobie svojho života, poznačené Parkinsonovou chorobou, prežil v Souticiach a napokon u syna v Prahe. Zomrel 26. júla 2006.

Práve pri príležitosti piateho výročia úmrtia Vojtecha Zamarovského pripravili oba zmienené kluby spomienkový večer. Treba povedať, že sa veľmi vydaril, škoda len, že blízkeho priateľa Vojtecha Zamarovského, českého archeológa a egyptológa profesora Miroslava Verneru, choroba donútila ospravedlniť sa. Na otca zaspomínal aj Peter Zamarovský a jeho priateľka, huslistka Dagmar Krejčí, ktorá sa v súčasnosti venuje najmä najstarším starovekým hudobným kultúram. Úryvky z autorovho diela prečítal herec Richard Trst'an.

Všetci vieme, že najzamilovanejšou krajinou Vojtecha Zamarovského bolo nepochybne Grécko. To bol dôvod, prečo nám na tento večierok prišla zaspievať Martha Elefteriadu. A spievala naozaj vynikajúco! Vytvorili nenapodobiteľnú dvojicu s Jirkom Klapkom, a tak napokon, postupom času, nezneli už len grécke pesničky, ale aj české a slovenské ľudové i d'alšie... A keď si k tomu pridáte ešte ušľachtilý mok - burčiak a víno z Moravy, nezapochybuje, že by sa tu Vojtechovi Zamarovskému tiež veľmi páčilo....



Viete čo je to „ŠUKAR?“ Prinášame vám za hrst' spomienok a obrázkov z tohtoročného trinásteho ročníka Jánošíkovho dukátu. Hoci bol v poradí už trinásty, nebol ani trocha nešťastný. Všetci účastníci, aktívni aj pasívni, hovorili o tom, že tento ročník bol mimoriadne vydarený, hojne navštvívený divákmi a aj keď po celej Morave celý víkend pršalo, ba miestami boli aj prietrže mračien, tak v Rožnove akoby zázrakom spadli prvé kvapky dažďa až hodinu po skončení záverečného galaprogramu. Svätá Anna, láskavá patrónka Valašska, a teda aj festivalu, bola opäť s nami. Modlitby a úprimné prosby, ktoré sme jej adresovali v „jej“ drevenom kostolíku v skanzene, boli aj tentoraz vyslyšané. A tak si s vďakou vybavujeme v pamäti radosť a veselosť, ktorá nás, spolu s mnohými dobrými ľuďmi počas festivalu obohatila a posilnila. Uchováme si to v sebe po celý rok, až kým naše spomienky neprekryje aktuálne dianie ďalšieho (štrnásteho) ročníka, ktorého prípravy už s plnou intenzitou začali. Nuž ale, vráťme sa k spomienkam, kým na všetko nezabudneme.

Prameň zvaný krása

Eliáš Štegena

Trinásty ročník festivalu sa uskutočnil počas víkendu od 5. do 7. augusta 2011 vo Valašskom múzeu v prírode v Rožnove pod Radhoštěm. Takmer celé tri dni tu zneli lúbezné a temperamentné slovenské ľudové melódie. A bolo ešte mnoho iného na čo sa dalo pozerat', prežiť, doslova vychutnať. Mnoho radosti pre oči, uši, hmat, ale aj chuťové bunky si mohli prísť na svoje.

V prostredí ľudovej architektúry „Dřevěného městečka“ festival každoročne pripravujú: Obec Slovák v Českej republike, Folklórne združenie Půčik z Brna, Folklórni sdržení ČR, Valašské múzeum v prírode v Rožnove pod Radhoštěm, Jánošíkov dukát o. s. a Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Nesmieme samozrejme zabudnúť pripomenúť, že záštitu nad tohtoročným festivalom prevzali: manželka prezidenta Slovenskej republiky Silvia Gašparovičová, podpredsedníčka Senátu - Parlamentu ČR Alena Gajdušková a hejtman Zlínskeho kraja Stanislav Mišák.

Na festival prišlo devätnásť folklórnych súborov z Českej republiky, ktoré sa venujú javiskovému spracovaniu slovenských ľudových piesní, tancov a melódii. To im je táto slávnosť krásy a radosti predovšetkým venovaná. Ako hostia vystúpili súbory zo Slovenska, ale aj krajanské folklórne súbory a ľudové hudby z Poľska a Srbska.

Ako to teda prebiehalo? Piatkovým otváracím programom nazvaným „Z malovanej truhlice“ privítali v skanzene zúčastnené súbory, hostí i všetkých návštevníkov. Folklórny súbor Gymnik z Bratislavy, folklórny súbor Starišan z Prešova a folklórny súbor Považan z Považskej Bystrice. V areáli „Dřevěného městečka“ sa potom všetci účastníci festivalu i ďalší záujemci o ľudovú hudbu, pieseň, tanec a dobrú náladu zišli už tradične „Pri hudákoch“. Spievalo a hralo sa až do skorého rána.

Sobotné dopoludnie začalo živou pozvánkou - „Roztančeným námestím“ - a krojovaným sprievodom všetkých účinkujúcich nazvaným „Rieka radosti“ z námestia T. G. Masaryka do „Dřevěného městečka“ Valašského múzea v prírode - na Komorný

amfiteáter. Predchádzalo mu tradičné a veľmi srdečné prijatie na radnici, kde starostka mesta Rožnov pod Radhoštěm privítala vedúcich súborov a oficiálnych hostí festivalu.

Od štrnástej hodiny už patril Komorný amfiteáter programu „Zahrajme sa“, kde sa predstavili detské folklórne súbory Půčik z Brna, Viganček z Košíc a Hajovček zo Strečna. Potom sa na pódiu striedali naše i zahraničné kolektívy. K najatraktívnejším patrili programy „Od Tátier k Šumave“, kde účinkovali folklórne súbory z Českej republiky, ktoré sa venujú slovenskému folklóru. Nasledoval program „Hostia naši milí“, v ktorom sa predstavili súbory zo Slovenska a naši krajanovia z Poľska a Srbska.

Aj v tomto roku sa uskutočnila medzinárodná súťaž v činnosti, ktorá bola v minulosti výsadou gazdiniiek, a to 11. ročník „Majstrovstiev Valašského kráľovstva v mútení masla“, spojené so zábavným programom „Od buka do buka“, v ktorom sa

v zručnosti a žartovnom súťažení stretli Jánošíkovia (nefaľšovaní nositelia tohto mena) z Čiech, Moravy i zo Slovenska. Tentoraz sa ich zišlo deväť. Najviac masla namútila a víťazkami majstrovstva sa stala dvojica žien z Kartových Varov, reprezentujúca tamojšiu regionálnu Obec Slovák v Českej republike. Namútili 2,826 kg masla z piatich litrov smotany. V súťaži o najlepšieho Jánošíka obsadil prvé miesto Miroslav Jánošík zo Skalice.

Sobotné programy uzavrel zábavný večer nazvaný „Folklórne smiechoty“, v ktorom sa predstavil folklórny súbor Kunovjan, divadelní súbor Matýsek z Kyjova a skupina tanečného humoru Všeťečníci z Bratislavy.

Pre návštevníkov, ktorí sa prišli nie len pozrieť, ale aj niečomu priučiť, bola pripravená „Fujarčeka moja“ čiže malá škola hry na pastierske hudobné nástroje (na fujaru, píšťalky a koncovky vyučoval skúsený výrobca a muzikant Drahoš Daloš z Lehoty pri Nitre) a pre tanečníkov „Živá klenotnica“ - malá škola tancov zo Šariša, pod pedagogickým vedením Marka Svítka zo súboru Starišan z Prešova.

V nedeľu patrilo pódium programu cimbalových hudieb, tak aj tohtoročným jubilantom.

Nuž a trojdenné stretnutie súborov, folkloristov a milovníkov slovenského ľudového umenia vyvrcholilo slávnostným, odpoludňajším galakonzertom nazvaným „Z rodného kraja“. Aj na 13. ročníku MFSF Jánošíkov dukát bola udelená Putovná cena - Laureátom festivalu sa stal folklórny súbor PŮČIK z Brna.

Súčasťou festivalu bol opäť jarmok ľudových remesiel. Prezentácia tradičnej ľudovej umeleckej výroby bola pre návštevníkov festivalu (najmä udiyených zahraničných turistov) skutočnou atrakciou.

Na začiatku festivalu sa uskutočnila vernisáž výstavy umeleckých koláží „Památať, človeče - pamatuj, človeče“ autora Ernesta Svrčka z Brezna.

Festival sa konal za podpory mnohých inštitúcií a organizácií: Úradu pre Slovákov žijúcich





v zahraničí Bratislava, Svetového združenia Slovákov v zahraničí, Ministerstva kultúry Českej republiky, Nadačného fondu ČEZ, Zlínskeho kraja, Juhomoravského kraja, akciovej spoločnosti OKD, akciovej spoločnosti ČD Telematika, ON Semiconductor Czech Republic, s. r. o., FIS Pjajko, s. r. o., Barum Continental spol. s r. o., CZECHOSLOVAK REAL (CZ), s. r. o., mesta Rožnov pod Radhoštěm, Valašského múzea v prírode v Rožnove pod Radhoštěm, Folklorního sdružení ČR a Slovenského inštitútu v Prahe.

Mediálnymi partnermi festivalu boli Český rozhlas, Mediatel - Zlaté stránky, Rádio Proglas, TV NOE, ČT - štúdio Ostrava, Dětská tisková agentura, Literární noviny, časopis FOLKLOR, mesačník Slovenské dotyky, mesačník Korene a On-line folklórne rádio Janko Hraško.



Významnými partnermi sa stali Ochranný svaz autorský Praha, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Hasičský záchranný sbor ČR, Valašské království, Mlékárna Valašské Meziříčí, TG TISK Lanškroun, Folklórna únia na Slovensku, Národné osvetové centrum Bratislava, Klub českých turistů.

Počas prijatia na radnici povedal vo svojom príhovore tajomník OS v ČR Peter Lipták, že v Rožnove objavil vzácný prameň, ktorý nazval „ŠUKAR“. Je to prameň, ktorý nedáva minerálnu vodu ani slivovicu, ale KRÁSU, pretože - šukar - znamená krásu. Uhádnete v akom jazyku sa jej tak hovorí? To slovo počul od rómskych divákov na Roztančenom námestí, cestou na radnicu.

XIV. ročník MFSF Jánošíkov dukát bude opäť od 3. do 5. augusta 2012 vo Valašskom múzeu v prírode v Rožnove pod Radhoštěm. Príďte sa aj vy napit' z tohto vzácného prameňa.



Popredný svetový tenor, operný spevák Peter Dvorský sa dožil 25. septembra šesťdesiatich rokov.

Narodil sa 25. septembra 1951 v Hornej Vsi. Štúdium spevu na bratislavskom Konzervatóriu absolvoval v roku 1973. Ešte počas štúdia ho ako mimoriadny talent angažovali do Opery Slovenského národného divadla (SND) v Bratislave, kde debutoval v roku 1972 ako Lenský v Eugenovi Oneginovi. V roku 1973 zvíťazil v spevackej súťaži Mikuláša Schneidera-Trnavského a v roku 1974 sa stal laureátom medzinárodnej súťaže Petra Iljiča Čajkovského v Moskve. O rok neskôr nasledoval študijný pobyt v Taliansku v milánskom Teatro alla Scala.

Štartom jeho hviezdnej medzinárodnej kariéry bolo hosťovanie Opery SND v Rakúsku vo vienedskej Volksoper v roku 1976. V roku 1977 vystupoval na najpoprednejších zahraničných operných scénach a bol už stálym hosťom Štátnej opery vo Viedni. Významným prelomom v jeho medzinárodnej kariére bol rok 1979, keď našťudoval vo švajčiarskom Zürichu Werthera v rovnomennej opere Julesa Masseneta. V tom istom roku sa prvýkrát predstavil v opere Bohéma v milánskej La Scale.

Predstavenie malo obrovský úspech a Dvorský sa stal najžiadanejším slovenským umelcom na najvýznamnejších operných scénach sveta. Spieval po boku najslávnejších operných sólistov a dirigentov. Hosťoval na viac ako šesťdesiatich

scénach v 25 krajinách celého sveta. Na začiatku 80-tych rokov 20. storočia ho oficiálne zaradovali do štvorice najlepších tenoristov sveta vedľa Placida Dominga, Luciana Pavarottiho a José Carrerasa.

Ako jeden z najpoprednejších svetových tenorov propagoval slovenskú interpretačnú školu a Slovensko tak zviditeľňoval tým najpozitívnejším spôsobom. Jeho doménou bola talianska a francúzska belkantová literatúra, kde sa ideálne uplatnil jeho farebný hlasový fond, vysoká poloha, lyrická presvedčivosť a spontánna muzikalita. Z profilových úloh Petra Dvorského treba spomenúť najmä Gounodovho Fausta, Pucciniho Rodolfa v Bohéme, Pinkertona v Madam Butterfly, Des Grieuxa v Manon Lescaut, Verdiho Vojvodu v Rigolettovi, Alfreda v Traviate, Riccarda v Maškarnom bále, Donizettiho Nemorina v Nápoji lásky, Edgarda v Lucii di Lammermoor či Massenetovho Werthera, Čajkovského Lenského v Eugena Onegina alebo Princa v Dvořákovvej Rusalke.

Výrazné úspechy zaznamenali tiež jeho kreácie slovenského repertoáru. Jedným z jeho najvýraznejších úspechov bola postava Ondreja v Suchoňovej opere Krútnäva, za ktorú dostal v roku 1999 cenu ministra kultúry SR.

V roku 1984 udelili Petrovi Dvorskému titul národný umelec a o dva roky neskôr, v roku 1986 mu Viedenská štátna opera udelila titul Kammersänger. Bývalý prezident ČR Václav Havel mu na svojej vôbec poslednej zahraničnej návšteve vo funkcii prezidenta v Bratislave v januári 2003 odovzdal štátne vyznamenanie ČR - Medailu za zásluhy I. stupňa za vynikajúce umelecké výsledky.

SND pripravilo oslavu v podobe Večera s Petrom Dvorským. Ten sa konal deň pred spevákovými 60. narodeninami v novej budove. Počas programu si mohli fanúšikovia pozrieť záznamy z Dvorského vystúpení po celom svete. „Sám som zvedavý, pretože som väčšinu tých záznamov nikdy nevidel. To, čo bolo dobré, z toho mám radosť a myslím aj na to, čo som ešte mohol. Nie vždy som mal príležitosť robiť postavy, ktoré som si vysníval, ale vždy prišla iná ponuka, ktorá zatienila tú ďalšiu. Keby som nebol až taký sebakritický, môžem povedať, že som prežil dost' úrodný umelecký život,“ povedal umelec pred oslavami. Okrem toho Dvorského zamestnávateľ naplánoval aj krst DVD, ktoré mapuje jeho kariéru, a vydanie knihy, ktorú napísal Jaroslav Blaho. Dvorský sa stal pred viac ako rokom riaditeľom opery a dočkal sa oveľa väčšej pocty ako jeho operní kolegovia. (ta)

Slovenský patriot

Okrem spievania v opere sa venoval aj koncertnej činnosti. Angažuje sa aj mimo operných javísk. V roku 1991 založil nadáciu a rehabilitačný ústav Harmony na podporu detí s diagnózou detskej mozgovej obrny. Dobrovoľne pomáha aj v ďalších početných projektoch. Od roku 1990 vedie celoslovenskú detskú spevackú súťaž v ľudových piesňach Slávik Slovenska. Často zasadá v porotách spevackých súťaží doma i v zahraničí. Od roku 2001 je predsedom poroty medzinárodnej spevackej súťaže Antonína Dvořáka v českých Karlových Varoch.

Dňa 2. novembra 2006 sa habilitoval na Hudobnej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe. Od roku 1996 v rámci Festivalu Petra Dvorského v Jaroměřicích nad Rokytou vedie medzinárodné spevacké kurzy master class.



Na svete je množstvo významných osobností, ktoré sú všeobecne známe, no poniektorí ľudia ani len nevedia o ich pôvode. Príkladom sú George Bernard Shaw a Oscar Wilde, ktorých mnohí považujú za Angličanov, ale v skutočnosti to boli Íri. Podobne tak známy maďarský básnik Sándor Petőfi bol po matke Slovák. Ono na Slovensku, a to najmä po takzvanom Rakúsko-Uhorskom vyrovaní, bolo prakticky nemysliteľné hlásiť sa otvorene k slovenskej národnosti alebo sa dokonca angažovať v slovenskom národnom hnutí a pritom uvažovať o kariére a postupe, i keby sa jednalo o sebelepšieho odborníka vo svojom obore. Ten mal iba jednu možnosť a to vyst'ahovať sa. A tak nebolo divu, že mnohé významné slovenské osobnosti z prelomu 19. a 20. storočia - ako Štefan Banič, Jozef Murgaš, Aurel Stodola, rodina Holánikovcov a ďalší - sa preslávili vo svete.

Na opačnej strane bariéry

Aká bola v tej dobe situácia doma? Boli tu mnohé slovenské významné osobnosti, ale keď sa rozhodli uprednostniť svoju kariéru, tak sa aspoň na verejnosti nemohli hlásiť k svojmu slovenskému pôvodu. Takým príkladom je Ľudovít Markušovský - lekár, vynálezca nosného zrkadielka, aplikátor Pasteurových objavov, univerzitný profesor, autor mnohých lekárskejších publikácií, vládny radca pre zdravotníctvo pri uhorskej vláde, iniciátor rozšírenia lekárskej fakulty budapeštianskej univerzity a zriadenia jej pobočky v Satu Mare, v dnešnom Rumunsku. Zaslúžil sa o pozdvihnutie uhorského zdravotníctva na európsku úroveň a zároveň o jeho popularizáciu, aby zdravotnícke poznatky prenikli medzi ľudí, podobne ako bol

ako zrušenie roboty, zrovnoprávenie všetkých občanov, likvidácia šľachty či vydanie konštitúcie ako dostatočné a preto chcel dať svoje sily za uhájenie samostatnosti Uhier? Bolo viac Slovákov, ktorí podporovali snahu Kossutha. Čo si od toho sľubovali, najmä ak vedeli, že Kossuth je maďarský nacionalista, ktorý nejaval ochotu rešpektovať práva nemaďarských národov v Uhrách? Predpokladali, že národnostná otázka príde na program neskôr, ale zatiaľ že je nutné uhájiť predovšetkým uhorskú samostatnosť? Na toto už asi odpoveď nenájdeme!

Revolučná vlna opadla a Markušovský sa vrátil k medicíne ako súkromný lekár. Nie sú správy, že by sa angažoval v slovenskom národnom hnutí, že by bol členom Matice slovenskej alebo prispieval do slovenskej tlače. V roku 1865 založil lekárske vydavateľstvo, o rok neskôr krajskú zdravotnícku spoločnosť. Stal sa univerzitným profesorom, ale vrchol jeho kariéry nastal až po Rakúsko-Uhorskom vyrovaní, keď vznikla uhorská vláda a bol menovaný vládny radcom pre zdravotníctvo. Sú pramene, ktoré uvádzajú, že vystupoval proti maďarizácii a najmä proti likvidácii Matice slovenskej

a slovenských gymnázií. Ako si to vysvetliť, keď sa no tomto poli verejne neangažoval? Možno intervenoval z titulu svojej funkcie vo vysokých vládnych kruhoch a k vyjadreniu svojich názorov využil okruhu svojich priateľov a akademickej pôdy univerzity.

Ako ho teda hodnotiť? Najpravdepodobnejšia teória bude tá, že celý svoj život zasvätil povolaniu lekára a tomu zostal verný. Chcel sa mu venovať za každú cenu a keď mal možnosť ovplyvniť uhorské zdravotníctvo, využil to. Stál na opačnej strane barikády, ale nedá sa povedať, že by slovenskému národnému hnutiu vyložene škodil. Okolnosti si žiadali slovenský pôvod na verejnosti nezdôrazňovať, tak to rešpektoval. Zomrel 21. apríla 1893 v Opatiji.

Vladimír Kasjanenko

AKO NÁS VIDIA

Martin Kratochvíl
hudobník a dokumentarista



Já jsem Čechoslovák a celý život jsem na Slovensko jezdil hrát s kapelou. Mám rád ty hory a výstup na Gerlach byl můj první heroický výkon. Později jsem právě v Tatrách začal vážně lézt jako řádný člen horolezeckého oddílu. Kromě citového vztahu k Tatrám, jsou to hory, ve kterých všichni všemu rozumíme a víme, co od nich můžeme očekávat. Pokaždé tam potkám spoustu kamarádů, o kterých jsme třeba točili Himalájské dobrodružství, například o šéfovi Horské služby ve Smokovci. I když ve srovnání s Himalájemi jsou to Brdky, ale laskavé nejsou vůbec. Mám katalog horských lezeckých partií z celého světa a u každých je pár charakteristik, kdy se tam dá jezdit, kdy je to otevřené, jaké jsou těžké cesty a podobně. I když je to americká knížka, nezapomněli na Tatry a napsali o nich, že je tam naprosto nevyzpytatelné počasí, že se prostě nedá vůbec ráno odhadnout, co se bude dít večer. Zatímco o Himalájích píšou, že tam se počasí dá predikovat.

Na Slovensko stále jezdím i proto, že mám



v Brezně výtečného kamaráda, a nejen v Brezně, v Bratislavě taky. A jezdíme tam skoro každý rok. Rovněž navštěvuji Nízké Tatry, vždycky se tam jdeme rozhodit před odjezdem do Himalájí.

Vzhledem ke své lásce ke Slovensku jsem vůbec nevezl na vědomí rozdělení republiky. Já jsem pořád stejný Čechoslovák, pořád se tam cítím jako doma, to je fakt. Nikdo mi nemůže vzít vzpomínky, vždyť nejkrásnější koncerty byly v M-Klubu v Bratislavě, a pak v tom sále, kde se konávala Bratislavská lyra, to byly opravdu super koncerty. Dokonce kdyby sis koupil desku, kterou jsme vloni znovu vydali, takový osmideskový komplet, tak to je náš „slovenský repertoár“

Náš Jazz Q byl v těch dobách, psal se rok 1972, slavnější než v Česku. Tam všichni věděli, kdo jsme a co hrajeme, v Čechách to šlo pomaleji. Pavol Hammel mi vysvětloval důvod naší obliby. Tvrdil, že to bylo tím, že tam byl přístup rakouské televize, tudíž byli se světem daleko více srostlí, věděli, co se v tom „světě“ hraje za hudbu, a proto přijímali tu moji kapelu snadněji a rychleji. Na jedné naší studiové nahrávce jsme z nostalgie nechali živý potlesk z PKO z Bratislavy.

Po revoluci jsme na Slovensku koupili Opus, a měli jsme tam sídlo Bontonu a studia - prostě rozsáhlý byznys. Když jsme to pak prodali, o každodenní kontakt jsem přišel.

(spracoval VK)



iniciátorom založenia rôznych pokladníc pre chudobných študentov, do ktorých pravidelne prispieval.

Ale začnime pekne od začiatku. Ľudovít Markušovský sa narodil 25. apríla 1815 v Štrbe, v rodine evanjelického farára, medicínu študoval v Pešti a pôsobil tiež vo Viedni. Potom prišiel revolučný rok 1848. Markušovský sa nezapojil medzi štúrovcov, ani neinklinoval k tej časti politickej reprezentácie, ktorá dávala prednosť vyjednávaniu. Naopak, pôsobil na opačnej strane barikády a to ako štábný lekár maďarského vojska v rokoch 1848 - 1849. Ako si to vysvetliť? Bol oným poturčencom horším Turka? Rešpektoval zásady Hippokratovej prisahy a rozhodol sa pomáhať vojnovým raneným bez ohľadu na to, o ktorú stranu sa jednalo? Javili sa mu reformy



Slovenská národná galéria v Bratislave po výstave Slovenský mýtus, ktorá pred niekoľkými rokmi zaujala odbornú i laickú verejnosť, pripravila tematicky obdobnú výstavu s názvom Nové Slovensko s podtitulom (Ťažký) zrod moderného životného štýlu 1918 - 1949.

Nové Slovensko

Vojtech Čelko

Cieľom výstavného projektu je v skratke predstaviť prienik modernej civilizácie do života slovenskej spoločnosti v období rokov 1918 - 1949. Kľúčovou témou výstavy nie je výtvarná či iná moderna, ale obraz Slovenska, tak ako ho priniesli vizuálne umenia, architektúra a dizajn. Moderné umenie v slovenských podmienkach sa v značnej miere inšpirovalo tradičnou ľudovou kultúrou či životným štýlom vidieckych vrstiev obyvateľstva. Moderný život bol v rámci slovenského umenia tohto obdobia okrajovou témou.

Prejavy moderného života sa v krajine takmer bez priemyslu a s prevládajúcim vidieckym osídlením, presadzovali iba postupne, zdĺhavo a často v protirečivých súvislostiach. Výstava predstavuje tému z niekoľkých uhlov pohľadu a je rozdelená do dvanástich kapitol. Na piatich miestach výstavy je doplnená filmovými šotmi, ktoré sa voľne viažu k jednotlivým kapitolám

výstavy. Monopolná filmová spoločnosť Nástup, ktorá vznikla koncom roku 1939, ako prvá na Slovensku systematicky produkovala filmy a budovala infraštruktúru pre funkčnú kinematografiu.

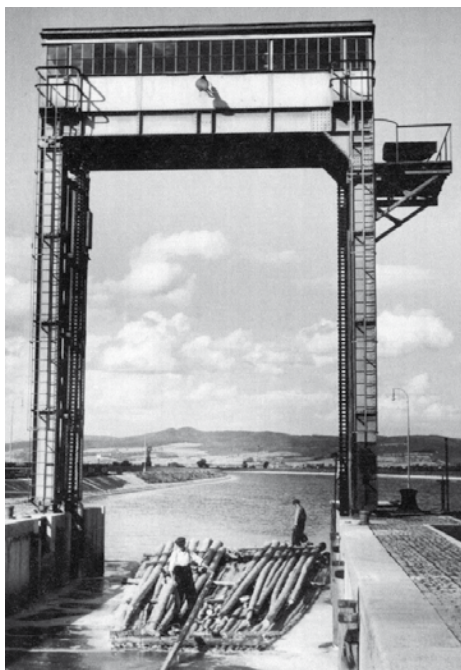
Autori výstavy v úvode katalógu upozorňujú, že prívlastok „nový“ sa často objavoval ako synonymum moderného, progresívneho, ba dokonca (v umení) avantgardného. Nespájali sa iba s mestami a krajinami - nové bolo aj umenie, architektúra. Citujú teoretika českej avantgardy Karla Teigeho, že nová bola aj „krása aeroplánu, zaoceánskeho parníka, elektrickej žiarovky“.

Už v prvej kapitole výstavy „Civilistická krajina - nové v starom svete“ je vidieť začiatky zmeny vidieka a charakteru krajiny. Na obrazoch Martina Benku, ale aj Karola Ondreičku vedľa pevne vymedzenej línie železničnej trate zápasia ešte s vodným živlom pltníci. Pokrok ale nie je

možné zastaviť, čo je vidieť na fotografii Viliama Malíka: ocelové vráta jednej z prvých slovenských hydrocentrál v Ladcoch, cez ktoré prechádza možno jedna z posledných pltní. Ocelovými vrátami akoby symbolicky prichádzal na Slovensko nový, priemyselný vek. Dokonca i v diele takého tradicionalistického maliara ako je Martin Benka sú telegrafné stĺpy v krajine s roľníkom. Podobná téma je aj v obrazoch Konštantína Bauera, Štefana Bednára, ale aj Miloša Alexandra Bazovského.

Symbióza starého a nového Slovenska je vidieť vo veľkoryso poňatom Bazovského obraze „Slovensko“

Stret dvoch civilizácií, tradičnej a modernej, sa prejavoval najmä prostredníctvom priemyselných stavieb a konštrukcií v krajine. Pôvabný je obraz Zola Palugyaya „Dievča v bielom“ s továrenskými komínmi a kvetmi. Fotografie mostných konštrukcií sú z objektívu Miloša Dohnányho i Ladislava Foltyna.



SNÍMKY: ARCHIV



K modernému spôsobu života patrila aj mobilita. Premiestňovanie sa ľudí za prácou, ale aj za aktivitami voľného času. Obraz Ladislava Čemického „Lúčenie“ je skôr žánrový, mohol by ilustrovať dobový šláger „Skôr než odídeš“, veľmi pozoruhodná je fotografia žien v krojoch pri stavbe trate Červená Skala - Margecany.

Vo výtvarnom umení na Slovensku obraz moderného mesta nebol častou témou. Strohé formy modernej architektúry výtvarníkov zrejme nepríťahovali. Výnimkou je Július Jakoby, zastúpený v kapitole „Život v uliciach“. Tejto téme sa venovala aj Ester Šimerová-Martinčeková, ktorá bola ovplyvnená nielen kubizmom, ale aj dlhoročným pobytom vo Francúzsku. Sociálnym témam sa venovali Imro Weiner-Král, Mikuláš Galanda, či fotografi Jaromír Funke, Štefan Tamáš, Ilja Jozef Marko. Fotografia Viliama Malíka „Otvorenie obchodného domu Bohuslav Brouk v Bratislave“ je akoby pripomienkou filmu „Český sen“ z nedávnej doby. Veru, v niektorej oblasti života sa toho veľa nezmenilo.

Výstava neobchádza ani tému životný štýl, spoločenský život, láska v meste, rodina, osamotenie, citová vyprahlosť. Dokumentujú ju



obrazy Eugena Nevana, Antona Jasuscha, Júliusa Jakobyho, Gejzu Schillera či vynikajúci portrét Dr. Josefa Poláka, riaditeľa Východoslovenského múzea, od Sándora Bortnyika. Nezvyklý je aj obraz „Z púte“ od M. A. Bazovského. Tak často, ako slovenské maliarky maľovali kohútov, slovenskí maliari venovali pozornosť bratislavskej štvrti Vydrica. Zastúpení sú Imro Weiner-Král, Ladislav Čemický. Sociálne témy v súvislosti so životom veľkého mesta sú aj v tvorbe Kolomana Sokola či Cypriána Majerníka.

Pomerne málo známa je tvorba z ciest k moru. Pastely M. A. Bazovského, prímorské motívy Mikuláša Galandu, Zola Palugyaya, Eugena Nevana, Ester Šimerovej-Martinčekovej a dokonca i Martina Benku. Fotografie z ciest prezentuje tvorba žiakov dessauského Bauhausu Ireny Blühovej či Ladislava Foltyna. Pozoruhodný je aj Fullov obrázok zo svetovej výstavy v Paríži, kde dostal na Medzinárodnej výstave umenia a techniky v roku 1937 Grand Prix za svoje veľké plátno „Pieseň a práca“. Na obrázku sú viditeľné motívy zo sovietskeho a nemeckého pavilónu s patričnými symbolmi.

V kapitole „Sen a skutočnosť“ sú krásne panie od Janka Alexyho, Jána Mudrocha, Petra Matejku.



Záverečná časť sa venuje vojne a obnove, kde je vzácna fotografia Antona Baníka zobrazujúca transport Židov, túto tragickú kapitolu vojnového Slovenského štátu.

Pozornosť je venovaná aj umeleckému priemyslu, ktorého kľúčovou osobnosťou v medzivojnovom období na Slovensku bol Josef Vydra, z iniciatívy ktorého vznikla Škola umeleckých remesiel v Bratislave. Široká škála časopisov, návrhov divadelných dekorácií i kostýmov, dámskych odevov a doplnkov svedčí o kvalitnej dobovej úrovni.

Výstava Nové Slovensko potrvá do 15. januára 2012, a treba ju rozhodne vidieť. Ten, kto sa zaujíma o umenie, kultúru a moderné dejiny z nej bude mať skvelý zážitok. Väčšina z vystavených obrazov sa nachádza v depozitároch. Kurátori upozornili aj na výtvarné diela zo zbierok východoslovenských galérií Prešova a Košíc, ktoré nie sú tak často vystavované. Napríklad fotografie sú takmer všetky zo súkromných zbierok. Mená fotografov ako Viliam Malík, Miloš Dohnány, Štefan Tamáš, Irena Blühová, Josef Hofer, otec a syn Rudolf Sandallo, Jaromír Funke, Ján Galanda a ďalší sú dôkazom vysokej úrovne vtedajšej fotografie na Slovensku.



Rozumiete správne po slovensky?

Slovensko-český klub znovu po polročnej pauze začal vysielať hodinový program na Rádio Ethno (môžete si ho naladiť na



vlnách 90, 7 FM) „Rozumiete správne po slovensky?“ Venujeme sa v ňom česko-slovenským, predovšetkým však jazykovým vzťahom. Vďaka za tento projekt patrí Úradu vlády Českej republiky, ktorý naň poskytol dotáciu v rámci programu implementácie Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov a pochopiteľne i Rádiu Ethno, ktoré nám ponúklo priestor na diskusie i pútavé úvahy na danú tému. Rovnako ako v dvoch pilotných reláciách, odvysielaných na konci minulého roka, sa aj teraz za mikrofónom stretávame so zaujímavými osobnosťami, ktoré majú čo povedať. V každom diele je to napríklad aj Mira Nábělková z Kabinetu slovakistiky Karlovej univerzity v Prahe či jej niektorí študenti i doktorandi. O slovenčine však hovoria aj mnohí Slováci žijúci v Česku, ktorí k svojej práci v najrôznejších odboroch používajú práve jazyk. V druhej časti každej relácie pre poslucháčov pripravujeme akúsi sondu do histórie slovenskej hudby, ktorá má isteže veľa spoločného aj s vývojom nášho jazyka a vplyvom češtiny na textovú časť piesní. Hudobným svetom sprevádza náš odborník Gaco Novomeský, ktorý pre poslucháčov vyberá aj ukážky z toho-ktorého žánru slovenských piesní. Začali sme klasikou najklasickjšou - a to slovenským tangom, hovorili sme už o slovenských pesničkároch i muzikantovi Dežovi Ursíny a ešte mnohé perličky na vás čakajú v ďalších dieloch. Počúvajte preto Rádio Ethno, kde sa relácia „Rozumiete správne po slovensky?“ vysiela každú nedeľu od 19.00 a opakuje sa v pondelok o 18.00 a stredú taktiež o 18.00. Ak si ju nestihnute vypočuť, určite ju nájdete aj v archíve Rádiu Ethno. Tešíme sa na vás i na vaše ohlasy. (nv)

Slovensko-česká výstava v Pyramíde

Dve maliarky, Helena Galbavá z Handlovej a Renáta Těhniková z Prahy, sa predstavili na spoločnej

výstave v Podnikateľskom inštitúte Pyramída. Otvorili ju riaditeľ tohto inštitútu Štefan Medzihradský a predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský, partnermi boli novootvorená Vysoká škola aplikovanej psychológie a Slovensko-český klub.

V Podnikateľskom inštitúte Pyramída sa konalo podobných



výstav už viac než sto, ide o celkom výnimočné prepojenie biznisu, vzdelávania a kultúry, prepojenie s nádychom dnes už málo vídaného mecénstva. Tentoraz však išlo navyše o naozaj výnimočný dialóg dvoch vynikajúcich umelkýň. O hudobný program sa postarali huslistka Kateřina Halbychová, klavirista Karel Martínek a neskôr aj jeho kolega Petr Václ. (lw)

O histórii Česko-Slovenska

... sa hovorilo na večere, ktorý pod názvom „Česi a Slováci osemnásť rokov po rozdelení štátu“ usporiadali Obec Slovákov v ČR a Združenie Slovákov v Prahe v Slovenskom inštitúte. Podujatie sa konalo 25. októbra, teda takmer v predvečer 93. výročia vzniku Československej republiky, a tak sa logicky hovorilo o histórii Česko-Slovenska od jeho vzniku až po zánik, ba aj o ďalšom vývoji česko-slovenských vzťahov, vrátane významu aktivít slovenskej menšiny v Česku a českej na Slovensku. S historikom prof. Janom Rychlíkom a predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimírom Skalským diskutoval ako hosťiteľ predseda Obce Slovákov v ČR a tiež historik, doc. Jaromír Slušný. Jan Rychlík sa nevyhol ani osobným spomienkam, keďže bol účastníkom debát o štátoprávnom usporiadaní ako poradca vtedajšieho českého premiéra Petra Pitharta. Aktívne publikum nechcelo protagonistov hodinu a pol pustiť z pódia a v rozhovoroch sa pokračovalo i v átriu inštitútu pri čaši vína. (lw)

Štvrtý Ethnofest

Vo štvrtok 29. septembra sa v pražskom Lucerna Music Bare konal už štvrtý ročník Ethnofestu, ktorý bol zároveň i oslavou tretích narodenín rádia Ethno. Ten ročný posun je daný tým, že prvý Ethnofest sa konal pri príležitosti zrodu tohto rádia. Keďže Slovensko-český klub vysiela už druhý rok na vlnách tejto rozhlasovej stanice svoj program „Rozumiete správne po slovensky?“, má k tejto udalosti logicky blízky vzťah - ide navyše o akciu skutočne multikultúrnú.

Hlavným lákadlom tohtoročného festu bol nepochybne legendárny reggaeman z Jamajky Don Carlos, návštevníkov však nadchli aj ďalší účinkujúci. Mimoriadne príjemným štartom bol Al-Yaman Sound System s hypnotizujúcou speváčkou jemenského pôvodu Žijúcou v Prahe. Kubánci zo Santy Y Su Marabú



predviedli smrť kubánskych rytmov, Afromad Sound System bubnovali medzi divákmi svoje senegalské rytmy. A potom už nasledovala hlavná hviezda, Don Carlos, spoluzakladateľ legendárnych Black Uhuru, sprevádzaný Dub Vision Band.

Ethnofest je ladený každý rok trochu inak - v pamäti sa vynorí napríklad aj Ewa Farna v poľskom kroji, sprevádzaná Čechomorom. A bolo to pôsobivé. Tohtoročné ladenie bolo celkom iné a Petr Žantovský ako duša Ethnorádia i Ethnofestu sa opäť nemýlil. (vs)

Andy Warhol má novú knihu

Nikdy nenašiel Československo, nedávno však bolo Andyho Warhola v bývalom Dome kultúry v Medzilaborciach opäť plno. Tamojšie

múzeum moderného umenia, ktoré nesie jeho meno, oslavovalo dvadsať rokov.

„Múzeum vzniklo po páde komunizmu, pri desiatom výročí padli v New Yorku dvojičky, pri dvadsiatom naša vláda. Už teraz sa bojím, čo bude o ďalších desať rokov, či ešte vôbec bude existovať,“ sarkasticky odmeriava čas zakladateľ inštitúcie, nadšený „warholológ“ Michal Bycko.

Doteraz tam bolo približne 400-tisíc ľudí z celého sveta a ide o jediné múzeum Andyho Warhola v Európe. Michal Bycko by sa však do projektu už zнова nepustil: „Pojem periféria bol pre mňa v minulosti skôr vyjadrením geografického vzťahu centra k zvyšku krajiny. Teraz mi skôr prekáža mentálna periféria ľudí, ktorí stále nechápu, o čo sa tu dvadsať rokov snažíme.“

Andy Warhol sa narodil v Amerike. O svojom pôvode nerád rozprával, vyhlásil, že je človekom odnikiaľ. Aké paralely existujú medzi jeho životom, tvorbou a rodiskom predkov? To dvadsať rokov v Amerike a na Slovensku hľadali fotograf Rudo Prekop a výtvarník Michal Cihlář, ktorí tiež stáli pri zrode múzea.

Výsledkom neúnavnej práce je výnimočná publikácia „Andy Warhol a Československo“. Obsahuje 1500 autentických fotografií, dokumenty, výpovede príbuzných, priateľov a spolupracovníkov.

„Osou našej knihy je bipolárne ovplyvňovanie východoeurópskej a severoamerickej kultúry. Jeho nositeľom je Andy Warhol, ktorý zdedený potenciál predkov realizoval v New Yorku,“ vysvetľuje Rudo Prekop. „Jeho vzťah k matke bol veľmi úprimný a hlboký. Práve ona, formovaná rodiskom, mala na syna silný vplyv,“ hovorí Cihlář.

Texty obsahovo i graficky výpravnej publikácie, ktorá po rôznych



peripetiách vyšla najmä vďaka pomoci múzea v Medzilaborciach, sú v češtine a slovenčine. Vydavateľ chystá aj anglickú verziu. (mj)

Občianske združenie Dialóg vedy a umenia, vedené slovenským biológom žijúcim v južných Čechách, Michalom Gibodom, sa dlhodobo venuje projektom zodpovedajúcim duchu svojho názvu. A pretože aj Slovensko-český klub si uvedomuje, že v Česku sa tvorí nielen slovenská umelecká kultúra, ale pracuje tu aj dlhý rad významných slovenských vedcov, obe inštitúcie sa dohodli na spolupráci. Výsledkom je cyklus Dotyky s vedou, ktorého pilotné podujatie sa uskutočnilo v Slovensko-českom ART klube v septembri, pokračovať chceme v ďalšom roku. Prvým hosťom nového cyklu sa stal prof. Ing. Ivan Wilhelm, CSc., dr. h. c. (1942), jadrový fyzik, bývalý rektor Univerzity Karlovej, dnes námestník ministra školstva, mládeže a telovýchovy ČR pre vysoké školy, trnavský rodák...

Jadrový fyzik, čo reformuje vysoké školy

Vladimír Skalský

Autor tohto článku zažil Ivana Wilhelma už ako pedagóga na Matematicko-fyzikálnej fakulte UK, ktorú - len napoly žartom - označila táto prvotriedna osobnosť našej akademickej obce za najlepšiu fakultu na svete. Sám však túto školu nevyštudoval, hoci sa po maturite na Strednej všeobecno-vzdelávacej škole v Trnave na Univerzitu Karlovu hlásil. „Napísal som do prihlášky, že by som mal záujem o jadrovú fyziku. Písal sa rok 1959 a vtedy to bola nesmierne moderná záležitosť. Dokonca, z dnešného pohľadu je jasné, že to bolo obdobie maximálneho rozvoja tejto

disciplíny.“ Prijali ho, avšak jadrovú fyziku medzitým previedli na České vysoké učení technické. A tak sa stal Ivan Wilhelm študentom Fakulty technickej a jadrovej fyziky ČVUT, kde získal aj diplom. Nebol jediným dokladom, ktorý Ivan Wilhelm ako študent získal. Druhým bol sobášny list - manželka bola spolužiačka, mimochodom tiež zo Slovenska. Ivan Wilhelm je stále vlastníkom perfektnej slovenčiny a pravdaže dôstojného hlasu a prejavu. Hoci je dnes námestníkom ministra školstva, ktorý má na starosti reformu vysokých škôl a hoci aj o tom sa samozrejme na besede hovorilo, predsa sa však

neustále vynárala téma Univerzity Karlovej, zjavne celoživotnej lásky pána profesora, a tiež téma jeho vedeckej práce, ktorú neopustil pri žiadnej funkcii ani na chvíľu. Nebol prvým rektorom staroslávnej Univerzity Karlovej zo Slovenska. Tým prvým bol legendárny lekár Ján Jessenius, na prorektorskom stolci bol jedným z jeho predchodcov aj jazykovedec, autor

prvej, ešte po latinsky písanej českej gramatiky, Vavrinec Benedikt z Nedožier. Do takýchto historických súvislostí sa dostal, keď sa po 652 rokoch fungovania univerzity stal jej 506. rektorom. Keď sme túto tému kedysi nadhodili, Ivan Wilhelm s úsmevom povedal: „Neviem koľký Slováč v poradí medzi rektormi univerzity som. Nikdy som na to nebol háklivý. Ale niektorí ma presviedčali, že som prvý fyzik, tak som si to preveril a ukázalo sa, že to nie je pravda. V roku 1879 sa stal rektorom teoretický fyzik Ernst Mach. Človek si potom uvedomí, kto preňho Ernst Mach je, a odpoveď ho tak ohromí, že dôjde k názoru: čo tu vlastne robím?“ Na tejto univerzite prednáša nepretržite od roku 1967, po troch rokoch strávených na svojej alma mater. Hneď od roku 1967 pracoval súčasne aj v Spojenom ústave jadrových výskumov v Dubne pri Moskve. Hoci vedecké výsledky Ivana Wilhelma boli veľmi zaujímavé a vyvolali medzinárodný ohlas, výraznejší postup jeho akademickej kariéry priniesli až zmenené pomery v deväťdesiatych rokoch. V roku 1990 sa stal riaditeľom Nukleárneho centra UK. V tejto funkcii pracoval až do roku 1994, keď sa stal prorektorom Univerzity Karlovej a predsedom Rady vysokých škôl. V roku 1994 mu udelili tiež titul docenta a v roku 1999 profesora. V rovnakom roku zvolil Akademický senát UK Ivana Wilhelma za rektora. Bol ním až do roku 2006. Stále prednáša, hovorilo sa dokonca o jeho kandidatúre na prezidenta Českej republiky. V júni 2011 prijal ponuku ministra Josefa Dobeša, aby sa ujal funkcie námestníka ministra školstva, mládeže a telovýchovy pre vysoké školy. Vykonáva mnoho ďalších národných i medzinárodných funkcií, získal čestné doktoráty i vyznamenania viacerých krajín. Významné vedecké výsledky dosiahol Ivan Wilhelm najmä pri meraní a analýze veľmi náročného experimentu, ktorý študoval spinovú závislosť amplitúdy rozptylu polarizovaných nukleónov. Hoci vysvetliť laikovi, čo predchádzajúca štylizácia znamená, na besede sa to napodiv podarilo, čo je aj najlepšou pozvánkou. Mohli ste sa dozvedieť, aké sily spôsobujú, že atómové jadrá držia pohromade, hoci sú tvorené navzájom sa odpudzujúcimi rovnako nabitými časticami, a tiež to, čo o týchto silách Ivan Wilhelm svojim experimentom zistil. Tak si to nabudúce nenechajte ujsť!



SNÍMKY: FRANTIŠEK PETRAK



Roztvorený vejár zážitkov

Vladimír Skalský, Nad'a Vokušová

„Vítam vás, trúfam si povedať, aj keď je to nekorektné, v najkrajšom kúte Slovenska,“ pozdravil slovenských krajských novinárov a tour-operátorov riaditeľ Úradu Žilinského samosprávneho kraja a mimochodom, odborník na problematiku zahraničných Slovákov, Pavol Holeštiak. A hoci aj autori týchto riadkov majú korene v iných regiónoch Slovenska, infocesta, ktorú celá skupina absolvovala, ukázala, že na tých slovách bolo veľa pravdy. A že Slovensko popri výnimočných danostiach, o ktorých vieme a ktoré boli vždy nespochybniteľné, urobilo za niekoľko ostatných rokov obrovský skok dopredu, menovite aj v oblasti služieb cestovného ruchu, ktoré sú dnes na naozaj európskej úrovni. Aspoň v prípade tohto jeho malebného severozápadného regiónu to platí bez akýchkoľvek pochybností...



NAJVÄČŠÍ SLOVENSKÝ POHYBLIVÝ BETLEHEM V RAJECKEJ LESNEJ SVADBA V MÚZEU KYSUCKEJ DEDINY



NOVINÁRI SPOVEDALI I NAKRÚČALI

To, čo pripravil Žilinský samosprávny kraj spolu so Svetovým združením Slovákov v zahraničí, je prvá lastovička. Infocesty, keď sa nejaký región popularizuje pred novinármi a tour-operátormi, sú už štandardným marketingovým nástrojom. Dosaiaľ však boli zo zahraničia pozývaní vždy novinári z väčšinových médií. Po prvý raz sa podobná akcia zamerala na krajanov, ktorí pritom majú tie najlepšie predpoklady osloviť publikum, ktoré má zvýšený záujem o Slovensko a jeho regióny. A to nielen z príslušných slovenských komunít,

ale aj z majoritného národa v krajinách, kde žijú. Popri typických krajských, nechýbali ani zástupcovia verejnoprávných médií - slovenských redakcií maďarskej a srbskej televízie, maďarského a rumunského rozhlasu či krajskej redakcie Slovenského rozhlasu. Samozrejme, chýbať nemohli ani Slovenské dotyky.

Historicky prvá infocesta na Slovensku, po turisticky mimoriadne atraktívnom Žilinskom samosprávnom kraji, sa uskutočnila 17. až 21. októbra. A hneď sa dohodla aj ďalšia, na máj 2012.

A že sa poučia aj ďalšie kraje, toto presvedčenie tiež zaznelo...

Ešte predtým, než sa vyše dvadsiatka účastníkov mohla kochať prírodnými krásami, početnými kúpeľmi a aquaparkami, ale i kultúrnymi a historickými pamiatkami kraja, stretla sa celá výprava v známej obrátenej pyramíde v centre Bratislavy - v sídle RTVS - Rozhlasu a televízie Slovenska. Účastníkov infocesty privítala šéfdramaturgička Rádia Slovakia International Mária Mikušová a celá krajská redakcia, zo stredu ktorej



NO, ČO UŽ INÉ V TERCHOVEJ?!



KÚPELE TURČIANSKE TEPLICE



ÚČASTNÍCI ZÁJAZDU

sa Ingrid Slaninková k skupine i pridala. Do plánu sa vošlo i prijatie predsedu SZSZ a spoluautora týchto riadkov v generálnej riaditeľke RTVS Miloslavy Zemkovej.

A potom už spoločný autobus uháňal do Žiliny, moderného centra regiónu, presnejšie na Úrad Žilinského samosprávneho kraja, kde pri skvelom obede účastníkov prišiel pozdraviť i jeho riaditeľ Pavol Holeštiak a kde zazneli slová, zmienené v perexe.

Prvá krajská infocesta sa vyznačovala predovšetkým pestrosťou programu. Ten obsahoval obhliadku Terchovej aj so zbojníckym prepadom v podobe folklóristov zo súboru Turiec, kúpanie v Meander Parku v Oraviciach, výlet na Tatliakovu chatu v nádherných Západných Tatrách, premrznutý výklad v Múzeu oravskej dediny s haferovicou, teda čučoriedkovou pálenkou v ruke, prehliadku

tiež demänovskej, ale ľadovej. Pochopiteľne, šlo sa aj do Vlkolínca - pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry zapísanej do zoznamu svetového dedičstva UNESCO, ktorá je unikátna aj tým, že sa v nej stále býva. V Martine zavítali účastníci do sídla Matice slovenskej i na Národný cintorín, pokochali sa na rezbárskej výzdobe Slovenského Betlehemu v Rajeckej Lesnej, pozoruhodnej novostavbe Slovenského orloja v Starej Bystrici, zasadenej do celého vynoveného námestia. Slávnou úvratovou železničkou vo Vychylovke sa novinári a tour-operátori odviezli do Múzea kysuckej dediny, teda tretieho zo skvelých skanzenov, kde im organizátori pripravili aj inscenáciu folklórnej svadby či výrobcov drotárskych a košíkárskych výrobkov. Podobne už predtým v Múzeu liptovskej dediny v Pribiline zhládli aj strihanie oviec, spriadanie vlny, rôzne remeslá, ochutnali syry i pálenô. Prezentácia

Za všetky zmienieme aspoň fantastickú prestavbu Grand Castle Liptovský Hrádok, ktorá je naozaj prepojením histórie, vkusu a moderného luxusu. V hoteli Impozant vo Valčianskej doline sa sukutočnil aj skvelý folklórny večer, v ktorom účinkovali aj účastníci infocesty - a to nielen tí, ktorí majú svoje folklóristické skúsenosti, ale napríklad v klobúkovom tanci sa predstavil a nečakane ako prvý vypadol aj spoluautor tohto článku.

V Oščadnici sa konalo aj kolokvium o krajskej problematike za účasti Pavla Holeštiaka, riaditeľky odboru regionálneho rozvoja a cestovného ruchu Ivety Chabadovej vedúcej celej výpravy Marty Zimanovej. Zaznelo tam mnoho podnetných myšlienok, ale najmä i jedno veľké poďakovanie - všetkým zmieňovaným, i ďalším pracovníkom a spolupracovníkom Úradu Žilinského kraja.

STRIHANIE OVIEC V PRIBILINE



OBÝVANÝ SKANZEN VLKOLÍNCE



TANEC SO ZBOJNÍKOM...



najnavštevovanejšieho hradu na Slovensku, toho oravského, kde účastníkov prekvapil aj fantastický koncert mladej opernej speváčky Agneše Vráblovej vo fascinujúcom priestore hradného kostola. A ďalej aj návšteva Aquaparku Tatralandia a stretnutie so zástupcami najväčšieho hráča na trhu cestovného ruchu Tatry Mountain Resorts, návšteva Bešeňovej s ďalšími termálnymi kúpeľmi, všestranným wellness zariadením, i skvelým ubytovacím komplexom. Účastníci smerovali aj do Demänovskej jaskyne Slobody, pričom jaskýň je v kraji viacero, vrátane

výroby syrov sa uskutočnila aj v Salaši Krajinka pri Ružomberku, ktorý je vynikajúcim príkladom, ako funguje agroturistika - všetko, čo nadoja, hneď ten deň predajú - priamo z dvora, ale aj vo vlastnej reštaurácii a pekárni, ešte aj dokupovať mlieko musia. Účastníci navštívili i kúpele v Turčianskych Tepliciach aj v Rajeckých Tepliciach. Infocesta pravdaže zahrnuje tiež špičkové reštaurácie, hotely a ubytovacie zariadenia v Zuberci, Oravskom Podzámku, Liptovskom Mikuláši, Liptovskom Hrádku, Vlčianskej doline, Martine a v Oščadnici.

Pri speváčke, ktorá v 80-tych rokoch opantala Československé publikum, má človek pocit, akoby na ňu plynutie času neplatilo. Pôsobí nesmierne krehko a dievčensky, aj úsmev má stále taký istý ako na začiatku svojej kariéry. S nami sa porozprávala najmä o svojich začiatkoch a o pesničkách, ktoré ju preslávili. Z každého jej slova cítiť miernu nostalgiu za časmi, keď rádiá neboli zahltené obrovskou zahraničnou produkciou a ľudia ešte počúvali, o čom sa v pesničkách spieva. Napriek tomu dodnes ostáva Beata Dubasová jednou z kľúčových slovenských speváčok, ktorá svojich fanúšikov ani raz nesklamala obrátením kabáta či stratou svojej tváre.

Zuzana Kostelníková

🎤 Kedy si si prvýkrát uvedomila, že vieš spievať - že ti to skutočne ide?

Spievala som od útleho detstva vždy a všade, ale trochu vážnejšie to začalo byť asi v pätnástich, keď som dostala možnosť zaspievať si zopár prevzatých pesničiek v kapele môjho brata na zábavách a svadbách v Stropkove a okolí.

🎤 Kým si žila v Stropkove, čím si vytrýčala z radu medzi rovesníkmi? Čím si bola iná?

To neviem posúdiť. Zaujímal ma predovšetkým hudba, móda, kozmetika... všetko sa to zháňalo veľmi ťažko. Ak sme získali nejaký hudobný časopis alebo platňu, bola to nesmierna vzácnosť a obohrala sa do nemoty.

🎤 O čom bola prvá pieseň, ktorá sa stala „hitom“ ešte v Stropkove? Bola taká?

Mala som srdcovku Suzi Quatro, spievala som zopár jej vecí, aj som niečo zahrala na basgitare.

🎤 Prehovárал t'a niekto, aby si nešla do Bratislavy? Ako si ty sama prežívala odchod za svojim snom byť speváčkou?

Počas štúdia na strednej škole som súčasne spievala v bratovej kapele, aj v školskej skupine, aj nadviazala spoluprácu s Petrom Nagyom. Doma som sa nemala viac kam posunúť a túžila som po nahrávkach, koncertoch. Od určitého času som už nerozmýšľala nad ničím iným a rozhodla som sa, že to musím aspoň skúsiť. Spočiatku to vyzeralo iba ako môj rozmar, ale keď som dostala odpoveď z Bratislavy, zo závodu Zornica, že ma prijali, tak bolo rozhodnuté. Potrebovala som zamestnanie a z niečoho žiť, inak by som bola vedená ako príživníčka. Čo sa týka hudby, vyše roka sa nič nedialo, chodila som na rôzne koncerty a hľadala sa. Jedného dňa mi speváčka Magda Medved'ová ponúkla súťažiť na Košickom poklade '82. V porote boli hudobní redaktori Ľuboš Zeman

a Paľo Danišovič. Oslovili ma na spoluprácu. Neskôr sa pridala textár Roman Spišiak a Ľuboš Zeman pre zaneprázdnenosť odskočil.

🎤 Čo sa dialo tých päť rokov, odkedy si prišla do Bratislavy až do momentu, kedy si nahrala svoj prvý album?

Cez deň som pracovala v Zornici, neskôr v BEZ-ke, trikrát do týždňa po večeroch som spievala s kapelou do tanca, navštevovala som hlasového

pedagóga Františka Tugendlieba, skúšala som s novou kapelou Kamene. Začali sme nahrávať prvé pesničky ako Núdzový východ, Orišky lásky, Radšej pomaly, Na poludnie, Kamarátka móda, Maznáčik, Účesy...

🎤 Bolo ťažké spoznať „správnych“ ľudí? Ako ste sa spoznali s Paľom Danišovičom? A s Vašom Patejdlom?

Paľo bol autorom všetkých pesničiek tandemu

Zaujať môžu len najsvvojskejší



Danišovič - Spišiak. Vašo v tom čase odišiel od Elánu a keďže som dostala súhlas nahrat' moje prvé „elpéčko“, požiadali sme ho o spoluprácu a urobili sme dobre. Vďačím mu za skvelé hity, ktoré dodnes rezonujú a ja ich spievam doteraz veľmi rada.

🌀 Ako vznikali piesne na prvý album? Spoločne? Každý urobil niečo? Stalo sa, že si sa s niektorou nestotožnila a na album sa nedostala?

Bolo to v období, keď sme už koncertovali s Kameňmi a ja som vlastne dostávala priebežne pesničky. Najviac som hovorila do textov a ponúkala som nejaké námety, o čom by asi tak mohli byť. Čo sa týka hudby, veľa sme sa o tom rozprávali a dôverovala som autorom. Nespomínam si, že by som niečo odmietala. Bola som v pozícii šťastnej blchy, že sa konečne začína trocha darit'.

🌀 Existujú k tvojim pesničkám aj konkrétne príbehy? Napríklad k hitu *Sme také aké sme*.

To je vlastne taká dievčenská hymna. Spomínam si na nahrávanie v štúdiu Opusu v Pezinku. Napriek tomu, že som refrény nahrála niekoľkokrát na seba, nebolo to celkom ono, chýbalo tam viac ženských hlasov. Textár Roman Spišiak navštívil miestne gymnázium a po vyučovaní dovedol asi pätnásť rozchichotaných dievčat. Až vtedy to bolo ono, spontánne, dievčenské, jemne provokatívne...

🌀 Čo tvoje ďalšie hity ako *Dievča z reklamy*, *Prvý a posledný*, *Šumienky z Polomu* alebo doteraz mimoriadne obľúbená *Úschovňa pohľadov*?

V Dievčati z reklamy bolo pre mňa najťažšie nahrat' úvod pesničky: tap, tap, tap... Musel sa najprv nahrat' klik a klavír, naspievala som to a potom sa to zmazalo. Videoklip k nej sme točili s celou kapelou v Priore, terajšom Tescu s modelkami z časopisu Dievča. Bol to skvelý a zábavný deň pre všetkých.

🌀 Prvý a posledný... Táto pesnička dlhé roky začínala náš koncertný program. Ide z nej veľká energia. Je to asi moja najrockovejšia vec, s výbornou št'avnatou gitarou Ďura Buriana.

Šumienky z Polomu, tento názov niečo povie len

tomu, kto to naozaj zažil. Ostatným to musím vždy vysvetliť. Šumienky, tak sa vtedy často hovorilo dievčatám. Polom bol vychýrený podnik v centre Bratislavy, kde sa schádzala „zlatá mládež“. Pesnička má svoju atmosféru a zaujímavo ju zaranžoval autor hudby, klavésák z Kameňov, dnes skvelý architekt Zoran Michalčák. A Úschovňa pohľadov, to je bláznivé retro, pesnička, ktorá má vtip a spievam ju aj dnes veľmi rada. Výborne ju zaranžoval hudobný skladateľ Pavol Zelenay.

🌀 Ktoré sú tvoje najobľúbenejšie piesne a prečo?

Mám rada všetky svoje piesne a je pre mňa ťažké vypichnúť len zopár. Albumy sme robili veľmi poctivo a verili sme každej jednej pesničke. Niektoré možno iba nemali také šťastie ako tie, ktoré sa stali hitmi.

🌀 Prečo sa Vašo Patejdl neobjavil po obrovskom úspechu tvojho debutu aj na druhom albume?

Bol zaneprázdnený svojimi projektmi, Fontánou pre Zuzanu... a chceli sme dať priestor aj skupine Kamene. S Vašom som spolupracovala neskôr aj ďalej, na detskom albume Peter, Vašo a Beáta deťom a potom na albume Za dverami mojej izby, aj na Modrom albume.

🌀 Ako si prežívala prvé veľké úspechy? Čo bol pre teba zlomový moment - od speváčky s veľkými snami, k Beáte Dubasovej, slávnej speváčke hitov?

Bola som samozrejme šťastná, ale nespomínam si, že by mi to nejako prerástlo cez hlavu. Bolo to nesmierne náročné obdobie, hlavne to cestovanie, hotely a koncerty. Hrávali sme po celom Československu, až pätnásť koncertov mesačne, do toho rôzne televízne programy, rozhovory, fotenia, nové nahrávky, nič iné som nestihala...

🌀 Čo ti najviac charakterizuje toto obdobie?

Na jednej strane eufória, úspech a šťastie, ale na strane druhej únavný kolotoč...

🌀 Ako sa v čase tvojho debutu stávali tvoje piesne slávnymi? Ako ste vedeli, ktorá bude hit?

To nevie nikto dopredu celkom odhadnúť, ale určitá energia z pesničky vzniká už pri jej zrode.

Tak ako v pesničke *Sme také aké sme*. Tam ten pocit bol jasný od začiatku a nesklamal. Považujem ju za jeden zo svojich kľúčových hitov.

🌀 Aké boli na teba prvé reakcie z rozhlasu alebo od ľudí, ktorí mohli rozhodnúť o tvojom hudobnom osude?

Mnohí mi neverili, ale najbližší spolupracovníci stáli za mnou. Keby vo mne necítili určitý potenciál, zrejme by so mnou vôbec nezačali spolupracovať.

🌀 Majú tu, podľa teba, dnešní speváci, ktorí sú na začiatku svojej kariéry, jednoduchšie?

Majú oveľa viac možností ukázať sa, ale na druhej strane je tu oveľa väčšia konkurencia a to nielen domáca. Zaujať môžu iba tí najsvojskejší a najvytrvalejší.





Slovenský Stonehenge

Tamara Hrabková

Na krajnom juhovýchode Slovenska, tam kde sa Ondava snúbi s Latoricou a spoločne vytvárajú novú riekú Bodrog bez vlastného prameňa, rozprestiera sa zaujímavé územie Medzibodrožia. Jeho morfológiu tvorí Východoslovenská rovina, ktorú charakterizujú pieskové duny a agradačné valy spestrené vulkanickými exotmi, vyrastajúcimi na rozsiahlej nížine vo forme bizarných útvarov. Región je mimoriadne bohatý na prírodné atrakcie a historické pamätihodnosti, ktoré sa nachádzajú takmer na celom jeho teritóriu.

Všetky spomínané fenomény sa stali impulzom pre využitie tohoto územia s výrazným turistickým potenciálom k jeho prezentácii a zviditeľneniu v medzinárodnom kontexte. Podstatnou mierou k tomu prispela bezprostredná blízkosť hranice s Maďarskom, ktoré je v súčasnej bezbariérovej Európe sprístupnené bez problematických formalít. Vďaka tomu bol v rámci programu PHARE v regióne Medzibodrožia vybudovaný ucelený komplex cykloturistických trás s vyznačenou sústavou niekoľkých nenáročných okruhov. Takto sú navzájom prepojené všetky príslahlé sídla s cennými prírodnými, kultúrnymi a historickými

zaujímavosťami. Navyše južná trasa vedie cez hranice do maďarského Pácinu, kde sa rozdeľuje. Západným smerom pokračuje až do Sárospataku a východne končí v meste Kísvárda. Rovnako atraktívna je severná vetva, ktorá kopíruje jednotlivé vidiecke aglomerácie v oblasti Zemplína a vedie priamo do Trebišova, ktorý je okresným centrom územnej jednotky.

Medzi najvýraznejšie sídla vymedzeného regiónu s bohatou históriou nesporne patrí Veľký Kamenec. Je situovaný v najjužnejšom cípe prihraničnej zóny a tvorí akúsi východiskovú základňu do všetkých cieľových bodov. Rozprestiera sa na východnom úpätí Tarbucky, najvyššieho vrchu Medzibodrožia. Obec je písomne doložená od roku 1283, keď tu už stál hrad Kamenec s pôvodným názvom Kevezd'. Výnimočnosť fortifikácie spočíva v tom, že sa vypína na holom návrší periferie intravilánu a ako dominanta doďaleka vytvára pôsobivú kulisu. Vzhľadom k nezalesnenému terénu jej ruderizované zvyšky nápadne pripomínajú unikátny kruh megalitov Stonehenge pri meste Amesbury na juhoanglickej Salisburskej planine.

Kamenický hrad bol postavený v 13. storočí po tatárskom vpáde. V roku 1451 ho dobyl Ján Jiskra a o sedem rokov neskôr ho obsadilo kráľovské vojsko

Jána Huňadyho. Tu údajne obaja podpísali mierovú zmluvu. Následne sa jeho majiteľmi stali Šošovci. Za ich účasť na protihabsburských povstaniach bol osud hradu definitívne spečatený a v roku 1672 na príkaz panovníka zbúraný. V súčasnosti stoja z neho už iba osihotené pozostatky múrov a pomerne zachovaná polygonálna bašta so strieľňami. Podstatná časť kamenného materiálu bola použitá na výstavbu kostola a kaštiela pod hradom, ktorý je dnes sídlom základnej školy.

Západný svah Tarbucky je od roku 1986 známy rovnomennou prírodnou rezerváciou o výmere 10,9 ha. Jedná sa o výnimočný geomorfologický jav v Európe, keď andezitové tvrdoše pokrývajú viate piesky s výskytom pieskomilnej flóry a fauny. Zo severnej strany Tarbucku ohraničuje národná prírodná rezervácia Tajba, vyhlásená v roku 1966, ktorú vytvára mŕtve rameno Bodrogu na rozlohe 27,4 ha. Možno tu uzrieť vzácnu korytnačku bahennú, ojedinelé kolónie čajok smejivých, ale tiež pôvodné rastlinné endemity a živočíšne spoločenstvá vo forme mikrofauny.

Na území, kde rieka Bodrog opúšťa našu krajinu, je v katastri obce Borša niveláciou určené najnižšie položené miesto (v celom bývalom Československu) s nadmorskou výškou 94,3 m. Na okraji sídla sa nachádzajú termálne pramene, ktoré zatiaľ iba čakajú na svoje využitie. Avšak spomínaná obec sa vyznačuje ešte aj diametrálnou odlišnosťou. V jej intraviláne je postavený hradný kaštieľ s pôdorysom v tvare U zo 16. storočia, ktorý bol sídlom Rákociovcov. A práve v ňom sa narodil vedúci predstaviteľ protihabsburského povstania František II. Rákoci. Demonštruje to busta od sochára J. Mayera z roku 1907, osadená pred hlavným vchodom do kaštiela.

Bez pozornosti nemožno obísť ani neďaleký Pribeník s výskytom žižavice vodnej, ktorá je zoologickou raritou. Jej výnimočnosť spočíva v tom, že sa jedná o ojedinelý druh rovnakonôžky z radu kôrovcov a v celosvetovom kontexte žije iba v tejto lokalite.

Aj ostatné obce Medzibodrožia sa vyznačujú osobitou individualitou so svojráznymi špecifikami. Ich spoločnou charakteristikou je, že sú postavené na dunách z eolických pieskov o mocnosti 15 - 20 metrov. V širokom okolí prevládajú mŕtve ramená, medzi ktorými je evidentná hustá sieť odvodňovacích kanálov. Územie je rovnako známe ako tokajská vinohradnícka oblasť s typickými vínnymi pivnicami. Obzvlášť v Malom Horeši možno obdivovať najväčší komplex týchto svojráznych objektov. Nachádzajú sa v agátovom háji a sú vytesané do vulkanických tufov. Pôvod väčšiny z nich siaha až do obdobia predtatárskych vpádov.

Počas potuliek touto úžasnou krajinou mnohé jej zákutia dokážu doslova fascinovať a vnímavému divákovi bez nadsadenia učariť. Tieto pocity navyše umocňuje ústretovosť a pohostinnosť domorodých obyvateľov, ktorých príslovná ochota zdá sa byť priam neuveriteľná. Podobný zážitok nesporne čaká všetkých potenciálnych návštevníkov, ale rovnako tých, ktorí vďaka zviditeľneniu ešte len plánujú do týchto magických končín Slovenska zavítať.



V severozápadnej bašte Zvolenského zámku sprístupnili 9. septembra 2011 zaujímavú výstavu známej slovenskej výtvarníčky, rodáčky z východného Slovenska, Ľudmily Lakomej-Krausovej. Výstavu pod názvom Tvorivé vyznanie pripravil Rotary klub v spolupráci so Zvolenským zámkom, mestom Zvolen a Galériou Živa.

Tvorivé vyznanie

Anna Papiežová

Čo prezradiť o autorke? Výtvarná história Zemplína sa môže pochváliť mnohými známymi menami, na ktoré Ľudmila Lakomá-Krausová úspešne nadväzuje, pričom v súčasnosti patrí medzi popredných predstaviteľov výtvarného života tohto regiónu. Narodila sa 4. marca 1940 vo Veľkých Zálužiciach v okrese Michalovce. Vysokoškolské vzdelanie nadobudla v rokoch 1959 - 1963 na výtvarnom odbore Pedagogického inštitútu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove, ktoré si v roku 1982 rozšírila doktorátom z výtvarnej pedagogiky. Z ocenení, ktoré obdržala ako výraz celospoločenského ocenenia svojej tvorby treba spomenúť Cenu primátora mesta Michalovce (1999), Cenu predsedu Košického samosprávneho kraja (2005), medailu Zemplínčan roka (2005) a Cenu Fra Angelica (2006). Do roku 1989 bola členkou Zväzu slovenských výtvarných umelcov v Bratislave. Od roku 1990 je členkou Slovenskej výtvarnej únie v Bratislave a od roku 2007 členkou skupiny EGO IPSO a Združenia výtvarných umelcov východného Slovenska. V rokoch 1975 - 2010 prezentovala svoju tvorbu na 58 samostatných výstavách na Slovensku (Bratislava, Košice, Prešov, Nitra, Starý Smokovec, Komárno, Rožňava, Spišská Nová Ves, Humenné, Trebišov, Michalovce a Bardejov) a v zahraničí (Poľsko - Jaslo, Jaroslaw, Krakow; Maďarsko - Bekešská Čaba, Nyíregyháza; Rakúsko - Viedeň; Ukrajina - Užhorod, Mukačevo; Česká republika - Vyškov). Zúčastnila sa na 147 kolektívnych výstavách doma i v zahraničí, a to v Nemecku, na Ukrajine, v Maďarsku, v Poľsku, v Taliansku, v Belgicku a v Českej republike. Ľudmila Lakomá-Krausová je spoluorganizátorkou a účastníčkou medzinárodných maliarskych plenérov a sympózií.

Odborníci na výtvarné umenie sa svorne zhodujú v názore, že tvorbu Ľudmily Lakomej-Krausovej charakterizuje nezameniteľný rukopis, ktorého základným výrazovým prostriedkom je farba a rokmi zdokonaľovaná farebná harmónia, ktorá slúži na organizovanie farebnej plochy. Jej maľby na prvý pohľad prezrádzajú absolútnu vnímavosť a nezaprú citlivosť jej ľudskej i výtvarnej povahy. Prezrádzajú autorkinu nevšednú schopnosť maľbou presvedčivo vyjadrovať zažité, videné a predstavované, pričom najmä v štúdiu prírody nachádza zaujímavý spôsob vyjadrenia všetkého, čo v sebe má. V tvorbe Ľudmily Lakomej-Krausovej vidieť nevšedný optimizmus i vieru v dobro a krásno, pretože prevažujú samé radosné či radosť vzbudzujúce kompozície.

Autorka má nadanie vidieť, uvidieť a presvedčivo to sprostredkovať divákovi. Navyše sa pokúša zmocniť skutočnosti vždy z iného zorného uhla. Zápasí o každý znak a prostredníctvom neho vyjadruje svoje pocity. Citlivosť a spontánnosť výpovede - to je výsledok osobnostnej typológie výtvarníčky, ktorá veľmi intenzívne prežíva kolobeh života a sveta. Pevný bod a istotu autorkinej výtvarnej práce predstavuje príroda, najmä rodný Zemplín. Vedome a podvedome v dokonalej zhode spája prvok asociatívnosti. V tvorbe Ľudmily Lakomej-Krausovej divák nájde aj autorkinu hlbokú znalosť a orientáciu vo svete ľudských i kultúrnych hodnôt. Jej umelecká fikcia pramení v živote, vo všetkom poznanom, zažitom a sprostredkovanom divákovi. Autorka pritom fenomén rodného kraja - zdroj emotívneho vzruchu, neustále obmieňa. Hľadá jeho optimálne výtvarné stvárnenie, a to od práce s horizontom až po posuny kompozičnej dominanty. Obraz subjektu, malé i veľké citové erupcie, hľadajú tiež svoj prírodný korelát: poľný kvet, trávu, snečný lúč, maľovaný džbán, sakrálnu či svetskú architektúru. A toto všetko v technike oleja a hlavne pastelu má svoj nezameniteľný autorský rozmer. Výtvarné majstrovstvo autorky si našlo cestu aj k novodobej sakrálnej maľbe - ikone, ktorú Ľudmila Lakomá-Krausová úspešne uplatňuje ako súčasť



SNIMKY: ARCHIV

obrazovej kompozície. Spojením staronovej tradície ikon a súčasného, zväčša krajinného pozadia, tak vznikajú pôsobivé diela.

Spomínaná výstava iste poteší návštevníkov a vzbudí obdiv k majstrovstvu Ľudmily Lakomej-Krausovej. Všetci, ktorí sa stretnú s jej tvorbou, sa obohatia o nevšedný zážitok a spomenú si aj na svoje korene i na všetko, čo súvisí s láskou k rodnému kraju a rodine.



Ked' sa pes smeje

Podľa názvu by sa mohlo zdať, že hlavnú úlohu vo vašej knihe zohráva pes.

Psí motív, ktorý v tomto románe rozvíjam, mám z vlastnej skúsenosti. Je to príbeh psíka - fenky, ktorú rodina nájde na chalupe, osvojí si ju a po neplánovanom oplodnení sa jej narodí šteniatka. Rodina ich musí odchovávať doma, v panelákovvej izbe. A to sa nám naozaj stalo. V synovej izbe sme vychovali päť šteniatok, potom sme sa s nimi šťastne presunuli na chalupu. To sú ale jediné fakty, ktoré som prebral z reality. Ostatné v knihe je fikcia.

Ako by ste charakterizovali celý román, keď odhliadneme od silného motívu psíka, ktorý je často tmelom rodiny a katalyzátorom najrôznejších pohrôm?

Ide o jeden rok zo života pätnásťročného chlapca žijúceho v Bratislave. Sú v ňom klasické problémy dospievania, hľadania, svet kamarátov, prvých lások, problémy s rodičmi. Generačná konfrontácia je dôležitá najmä s otcom, ktorý v istom bode od rodiny odchádza, aby sa do nej neskôr vrátil. To je základná dejová línia, v ktorej gymnazista Tomáš a nájdená fenka Žofka zohrávajú dôležitú úlohu. Je to kniha pre dospievajúcich aj dospelých, označil by som ju za rodinný román.

Aj keď ste boli vždy literárne činný, Ked' sa pes smeje, je vaša druhá kniha v poradí a prvý román. Vyдали ste ho vlastne v zrelom veku, po štyridsiatke. Prečo ste si tak dávali na čas?

Asi som na román dovedty nebol zrelý. Písal som prakticky od gymnaziálnych čias krátke prózy, ktoré vychádzali časopisecky, potom prišla rodina a iné problémy. Zrejme moja schopnosť sústrediť sa na písanie a túžba vydať knihu nebola taká silná a možno som mal aj pocit, že nemám až tak o čom písať. Takže všetko sa to u mňa vyvíjalo až po štyridsiatke.

Kniha je písaná v ja forme - rozprávani pubertálneho chlapca. Bolo pre vás ťažké zachytiť reč a pocity mladého muža na prelome deväťdesiatych rokov a nového tisícročia? Aj keď každý z nás bol raz mladý, jazyk dnešných mladých ľudí je dost' odlišný od toho nášho. Ako ste si pomáhali a aký ste našli kľúč na to, aby ste boli hodnoverný?

Veľmi mi v tom pomohol môj syn, ktorý bol už síce v čase, keď som knihu písal, o pár rokov starší, no jazyk hlavného hrdinu mi dobre korigoval. Dost' som mal ten jazyk aj napočúvaný, pretože syn je veľmi spoločenský a často u nás organizoval rôzne žúrky. Ja som sa vždy na druhý deň stretával aj



s jeho kamarátmi a jazykové konzultácie ešte prehlboval. Z celoslovenského pohľadu je však ten „mládežnícky“ jazyk relatívny, lebo som zistil, že ide skôr o slang bratislavskej mládeže. Samotné písanie knihy bolo náročné, lebo som sa stále musel kontrolovať, aby som neprekročil vek hlavného hrdinu. Na druhej strane ma veľmi bavilo pohybovať sa na hranici medzi tým detstvom a dospelosťou, kedy sú deti ešte deťmi, ale chvíľami sa chovajú už ako dospelí a hlavne vedia všetko a všetkých výborne kritizovať. Z čisto rodičovského pohľadu som si to užíval, lebo ako otec mám určité rezervy, takže to písanie a spolupráca so synom bola odo mňa taká finta, aby sme sa so synom viac zblížili.

Kniha sa stretla na Slovensku s veľkým ohlasom a bola populárna aj medzi milovníkmi psov. Prekvapili vás reakcie čitateľov?

Bol som prekvapený, nečakal som taký ohlas. Moja kniha je aj o psíkovi, ale je hlavne o rodine, asi vie osloviť viaceré generácie. Je tam veľmi dôležitý aj motív staroby, starnutia a pomoci starým ľuďom. Hlavný hrdina Tomáš je tiež priamo zapojený do starostlivosti o svojho dedka, ktorý trpí Alzheimerovou chorobou. To, že kniha dokázala osloviť rôzne vekové kategórie, bola šťastná zhoda okolností. Veľmi som sa snažil, aby bol v knihe humor a napriek všetkému, čo život prináša, bola veselá. Podľa reakcií sa zdá, že ten zámer napísať knihu pre viac generácií sa podaril. Ocenenia,

Juraj Šebesta po absolvovaní Gymnázia na Vazovovej ulici v Bratislave (1982) vyštudoval estetiku a divadelnú vedu na Filozofickej fakulte UK a VŠMU v Bratislave (1988). Vyštudoval rôzne zamestnania, pracoval na Ministerstve kultúry SR (1991 - 1994), v Slovenskom rozhlasu (1998 - 1999), v Divadelnom ústave v Bratislave (1999 - 2005), prednášal na Divadelnej fakulte VŠMU (1994 - 2004). Od roku 2005 je riaditeľom bratislavskej Mestskej knižnice. Okrem vlastnej tvorby prekladá divadelné hry z angličtiny. Žije v Bratislave.

Literárna tvorba - próza: *Triezvenie* (2005), *Ked' sa pes smeje* (2008), rozhlasová tvorba: *Kuleha* (Slovenský rozhlas 2000)

ktorých sa kniha dočkala, to tiež potvrdzujú. Bola vo finále hlavnej „dospeláckej“ literárnej súťaže na Slovensku Anasoft litera a dostala aj niekoľko cien ako kniha pre deti a mládež. Dúfam, že aj v Čechách po nej tak isto siahnu dospievajúci aj dospelí.

Český preklad názvu znie skoro identicky, Kedy se pes směje. Nemali ste z neho trochu obavy? V knihe sa vyskytujú čechoslovakizmy, pretože časť Tomášovej rodiny pochádza z Čiech.

S prekladom som spokojný, pán Milan Žáček urobil veľmi dobrý preklad. Je vždy otázne, ako sa dá hrať s českoslovenčinou v českom preklade. Ja som v origináli využíval to, že som občas do slovenčiny dával dialógy v češtine, čo bolo prirodzené, lebo postavy sa pohybovali v prostredí zmiešanej, československej rodiny. Bolo to skôr vyjadrenia emocionálnych a spomienkových väzieb na spoločný štát. Myslím, že tých spoločných česko-slovenských rodín je v Čechách i na Slovensku stále ešte dost' a vyzerať to tak, že asi aj naďalej bude.

Vzhľadom na ohlas, nechystáte nejaké pokračovanie „Psa“? Jedna, dva, tri...

Tak až nie, ale momentálne dokončujem román *Venussha* (Ťažký týždeň), kde je rozprávačom trinásťročná dievča. V skutočnosti je to také veľmi voľné pokračovanie, na chvíľu sa tam objaví Tomáš so Žofkou, ale je to vlastne len jedno stretnutie s hrdinkou novej knihy. Tiež by som to mohol charakterizovať ako rodinný román, nakoniec podtitul znie „komiksový román pre tínedžerov a ich polutovaniahodných rodičov“.

Prečo komiksový?

Bude tam dost' obrázkov od Katky Slaninkovej a také komiksové pasáže, cez ktoré pôjdu niektoré dialógy. Snažíme sa, aby obrázky nie iba ilustrovali, ale dotvárali text. Teším sa na to a som veľmi zvedavý, ako to dopadne. Tu mi zase pomáha dcéra, ktorá len nedávno mala štrnásť. Dúfam, že sa nám podarí opäť osloviť aj dospievajúcich, aj (minimálne) ich rodičov.

Elena Kotová

Slávni Spišiaci

Medzi autorov, ktorí zameraním svojej tvorby dokážu oslovit' širokú škálu čitateľov, patrí PhDr. Nora Baráthová, prozaička, autorka literatúry pre mládež, rodáčka z Kežmarku. Jej život a dielo sú s týmto mestom úzko späté. V roku 1961 v rodisku odmaturovala. V rokoch 1961-1967 dialkovo vyštudovala slovenčinu a dejepis na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove. Od roku 1965 pracovala ako historička v Kežmarskom múzeu. Jej beletristické diela sú z väčšej časti určené mládeži. Sú zo študentského, najmä stredoškolského prostredia Ad revidendum (1967), prípadne z prostredia detského domova Snívať zakázané (1976). Zameriavajú sa na problémy mladých ľudí. Prezrádzajú autorkin dobrý pozorovací talent i sklon optimálne riešiť problémy. V ďalších románoch a novelách siahla

predovšetkým do histórie Kežmarku a Spiša, vrátane ich nemeckých komunit, neprekračujúc hranicu beletrizovania témy: Muž, ktorý kráčal za smrťou (1975), Aj zradcom sa odpúšťa (1980), Nepokojné mesto (1981), Nad Kežmarkom veje vietor (1990), Študent (1991), Hviezdy nad Tatrami (1995), Neľutujem, že som milovala (1998) a iné. Do prostredia mládeže sa vrátila v prózach Najlepšia trieda (1983), Plavovlasé hviezdy (1992) a Päť dní pre náhodu (1995). Zaujali aj ďalšie diela Tak sme žili (1996), Tri vianočné príbehy (1996), historické práce Kežmarský hrad (1989), Kežmarok a jeho evanjelické umelecko-historické pamiatky (1994), Svedkovia ťažkých dôb (1997) a ďalšie.

Prednávkou na knižnom trhu pribudol ďalší titul cenného regionálneho charakteru, autorkou ktorého je tiež Nora Baráthová. Knihu Dávid Frölich vydalo a graficky upravilo vydavateľstvo JADRO, s podporou z finančných prostriedkov rozpočtu mesta Kežmarok. Fotografie sú z archívu múzea v Kežmarku a Lyceálnej knižnice v Kežmarku. Ďalšími autormi fotografií sú Ing. Zdeněk Batiga, PhDr. Nora Baráthová, Mgr. Peter Brejka, Veronika Grunčayová. Predsádky zabezpečila Veronika Grunčayová, jazykovú úpravu urobil Mgr. Boris Švirloch. Nora Baráthová v prológu zaujímavou uvádza čitateľa do atmosféry doby, v ktorej Dávid Frölich žil a pôsobil: „Viedeň. Cisársky palác. Panovník Ferdinand III. sa prechádza po svojej kancelárii. Pisár striehne na každé slovo. Konečne sa cisár rozhodne diktovať. Píš takto: My, Ferdinand III., z Božej milosti cisár rímsky, kráľ český a uhorský, a tak ďalej, pozdravujeme v mene Spasiteľovom všetkých, ktorí budú čítať túto listinu. Chceme dať na vedomie všetkým, že nášmu vernému služobníkovi

Dávidovi Frölichovi, rodom z Lubice v Hornom Uhorsku a obyvateľovi slobodného kráľovského mesta Kežmarok, udeľujeme titul cisársko-kráľovského matematika v uhorskej zemi, a počas nášho panovania i panovania našich potomkov, budeme mu doživotne poukazovať kráľovskú rentu. Dané vo Viedni roku Pána 1640. Dodiktované, dopísané. Ešte cisársky podpis a veľká okrúhla pečať. List starostlivo poskladá a nechá odoslať. Pred sebou má ďalekú cestu. Kto bol Dávid Frölich? Kto bol tento rodák zo Spiša, ktorého poznal v prvej polovici 17. storočia celý európsky vedecký svet? Dávid Frölich bol veľkým človekom. Iba my, jeho spišskí rodáci, vieme o ňom tak málo...” Nora Baráthová text Frölichovej biografie rozdelila do nasledovných kapitol: Prológ, Lubica, Rodina Frölich, Frölichovci v Kežmarku, Študent Frölich, Prvý známy horolezec, Čo ďalej?, Univerzity a kalendáre, Návrat domov, Zmena v živote, ale nie v písaní, Zemeisné diela, Smerovanie ku koncu, Diela Dávida Frölicha, ktoré zatiaľ poznáme a Použitá literatúra. V doslove diela jeho autorka PhDr. Nora Baráthová poznamenáva, že štvrtá kniha z edície Slávni Spišiaci predstavuje osobnosť Dávida Frölicha (1559 - 1648), lubického rodáka a neskôr kežmarského mešt'ana. Ako študent kežmarskej školy sa v roku 1615 stal prvým známym horolezcom v histórii Vysokých Tatier. Študoval na viacerých zahraničných univerzitách a navštívil mnoho európskych štátov. Svoje bohaté vedomosti a nadobudnuté skúsenosti si nenechával len pre seba, ale dával ich na papier. Napísal dva veľké zemepisy Európy v latinskej reči, históriu starých karpatských Nemcov, históriu Uhorska, ktorá sa žiaľ stratila, a zostavil viac ako 150 kalendárov s astronomickými predpoveďami, ktoré vyšli v reči nemeckej, maďarskej i v dobovej slovenčine vo Vratislavi, Trenčíne, Košiciach, Levoči, Bardejove, Kluži, Alba Iulii, Oradei, Sibiu, Brašove, Kószegu a v Norimbergu. Okrem geografie sa hlbšie zaujímal aj o fyziku a astronómiu. Po vzore otca pozoroval hviezdy. Z jeho pera vzniklo latinské dielo Náčrt o pohybe sveta, kde ako prvý vedec v Uhorsku vyšiel s tvrdením, že Zem nie je pevným bodom vesmíru, ale sa pohybuje, čo bolo na túto dobu smelé tvrdenie. Zaujímalo sa aj o literatúru. Z diel klasikov si vypracoval citáty a vydal ich v osobitnej knižke, ktorú venoval mládeži. Frölich sa dožil i toho najvyššieho ocenenia. V roku 1640 mu panovník Ferdinand III. udelil titul cisársko-kráľovského matematika v Uhorskom kráľovstve.

Je teda po čom siahnuť. Titul, ktorý nielen poteší, ale predovšetkým poučí.

Anna Papiežová



SNIMKY ARCHÍV



na túto dobu smelé tvrdenie. Zaujímalo sa aj o literatúru. Z diel klasikov si vypracoval citáty a vydal ich v osobitnej knižke, ktorú venoval mládeži. Frölich sa dožil i toho najvyššieho ocenenia. V roku 1640 mu panovník Ferdinand III. udelil titul cisársko-kráľovského matematika v Uhorskom kráľovstve.

Je teda po čom siahnuť. Titul, ktorý nielen poteší, ale predovšetkým poučí.

Anna Papiežová

Lýceá na Slovensku

Keď sa povie lýceum, každý obvykle vie, že ide o strednú školu všeobecne vzdelávacieho smeru, teda obdobu gymnázia. Je tiež známe, že v niektorých krajinách sa tento názov používa namiesto názvu gymnázium. U nás boli po vzniku samostatného Československa lýceá v rámci unifikácie školstva zrušené a pre stredné všeobecne vzdelávacie školy sa začal používať jednotný názov gymnázium.

Z toho vyplýva, že sa v histórii Slovenska s týmto názvom stretávame. Používali ho najmä stredné evanjelické školy. Najznámejšie bolo bratislavské lýceum, ktoré sa výrazne zapísalo do histórie. Prvý raz to bolo v prvej polovici 18. storočia, keď bol jeho vedením poverený významný slovenský učenec Matej Bel Funtík, ktorý zaviedol pokrokové metódy výučby a škola sa stala prestížnym ústavom. Druhý raz to bolo na začiatku štyridsiatych rokov 19. storočia, keď tu ako profesor pôsobil Ludovít Štúr a okolo neho sa sformovalo študentské hnutie, ktoré vstúpilo do dejín ako štúrovci.

Lýceum nebolo iba stredná škola. Ako vieme z histórie, reakciou na obdobie reformácie bola

protireformácia, ktorá sa v rôznych krajinách Európy zapísala rôzne. V niektorých krajinách prerazili reformačné tendencie a krajiny sa stali takmer celé evanjelické. V niektorých krajinách pod vplyvom protireformácie evanjelické cirkvi nijako neprenikli alebo nastala rekatolizácia, ktorá napríklad v českých krajinách znamenala striktný zákaz nekatolíckych cirkví. Na Slovensku bola rekatolizácia tiež, ale nedá sa hovoriť o totálnom zákaze evanjelických cirkví. Evanjelici tu boli, ale boli vystavení diskriminácii. Jedným z prejavov diskriminácie bolo, že evanjelici nemali možnosť doma študovať na univerzite. Obidve univerzity na Slovensku, trnavská i košická, boli katolícke, evanjelici do nich nemali prístup, a tak boli odkázaní na štúdium v zahraničí, prevažne v nemeckej Jene a v Halle. Toto sa snažili čiastočne odčiniť, takzvané vyššie akademické kurzy, ktoré vznikali pri niektorých lýceách a mali čiastočne nahradiť vysokoškolské štúdium. Boli v trojročných odboroch práva, filozofie a teológie, a absolvent bol na úrovni bakalára. Keď chcel získať úplné vysokoškolské vzdelanie, musel ísť ešte na dva roky na univerzitu. Príkladom takéhoto lýcea, spoje-

ného s vyšším akademickým kurzom, bolo práve bratislavské. Takýto vyšší akademický kurz bol určitý čas tiež pri evanjelických lýceách v Levoči a Kežmarku. Zvláštna situácia bola v Prešove, kde sa vysokoškolské štúdium od miestneho lýcea oddelilo a zostala iba stredná škola, a z tried vysokoškolského štúdia vznikla samostatná škola vysokoškolského typu, ktorá sa nazývala collegium so zameraním na štúdium práva.

Z ďalších evanjelických lýceí stojí ešte za zmienku lýceum v Banskej Bystrici a Banskej Štiavnici. Vyučovacím jazykom bola, až do jej zrušenia ako úradnej reči v Uhrách, latinčina. Iba v nižších ročníkoch sa používal materinský jazyk, v prípade evanjelických lýceí to bola tzv. bibličina, majúca pôvod v starej češtine, ktorá bola rečou slovenských evanjelikov. Jozef II. nahradil latinčinu nemčinou, ale postupne so vznikom spisovnej slovenčiny sem začala prenikať i tá. Po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní prenikla maďarizácia pochopiteľne i sem. Po vzniku Československa prevažnú väčšinu cirkevných škôl prevzal štát a treba povedať, že evanjelické cirkvi sa tomu nijako nebránili, lebo na rozdiel od katolíckej cirkvi neboli nijako bohaté a vydržiavanie škôl bolo pre ne záťažou.

Vladimír Kasjanenko

Vydavateľstvo Alberta Marenčina PT, pripravilo na knižný trh už tretiu časť volného cyklu spomienok Jána Roznera (* 1922 Bratislava - † 2006 Mníchov) Výlet na Devín. Treba povedať, že keď v roku 2009 vyšla prvá časť „Sedem dní do pohrebu“, bolo už štyridsať rokov od začiatku normalizácie.

Na Jána Roznera, publicistu, prekladateľa, literárneho, divadelného a filmového kritika a dramaturga si okrem pár zasvätených spomenie už len málokto. Normalizácia trvala príliš dlho, Ján Rozner v roku 1977 emigroval do Nemecka a aj jeho návraty po zmene režimu boli sporadické. Vedelo sa, že bol manželom Zory Jesenskej, ale aj jej opätovný návrat do povedomia slovenskej spoločnosti trval príliš dlho. Pozornejší čitateľ si možno spomenie na epizódu rozlúčky manželov Slávky a Jána Roznerových pred odchodom do emigrácie, ktorú opísala vo svojich Lukavických zápiskoch Hana Ponická.

„Sedem dní do pohrebu“ bolo po vydaní, bez preháňania, ako blesk z čierneho neba. Málokto tušil výnimočný literárny talent, ktorý autor preukázal. Na pozadí siedmich dní, od skonu po pohreb manželky Zory Jesenskej, dokázal zaznamenať začiatky normalizácie, biedu charakterov, ale i charakter slušných ľudí. Spomína na literárne ovzdušie a kruhy, v ktorých sa s manželkou pohybovali i na jednotlivé momenty spoločného života. Čitateľa „Slovenských dotykov“ sa o knihe dozvedeli v novembrovom čísle 2009. Druhú časť „Noc po fronte“ sme priblížili v októbri 2010. Nedá sa povedať, že by tretia časť Roznerovho cyklu „Výlet na

Devín“ po úspechu predchádzajúcich bola iba paberkovaním, autor pred piatimi rokmi zomrel, ale z pozostalosti ju na vydanie pripravila jeho druhá manželka.

V knihe Výlet na Devín autor opisuje svoje pravidelné návštevy hradu s rodičmi. Do jedného jarného dňa roku 1938, keď prešporskí Nemci v bielych podkolienkach a tirolských kožených kraťasoch pod Karmasinovým vedením organizovali svoje zhromaždenie na symbolickom Devíne, zhrnul rozmanité zážitky z podobných ciest. Na rozdiel od predchádzajúcich dvoch častí je Výlet na Devín ironickejší, s nadhľadom používa neskoršiu terminológiu doby „po víťazstve pracujúceho ľudu“ a navracia sa k svojim obľúbeným témam: k rodinným vzťahom, udalostiam, ktorých bol svedkom, k úvahám nad životom spoločnosti a dejinami.

O ideológiách si autor nerobil ilúzie, čo je vidieť z opisu podobnej povojnovkej akcie, ktorú stelesňoval Viliam Široký a predvojnoví komunisti. Hrad Devín sa stal symbolom dejinných zvrátov i všetkých systémov od devätnásteho storočia, čo autor demonštruje od osláv „zaujatia vlasti“ - bojovníkom Árpádom, po ktorom niesol i svoje maďarské meno až po rôzne mierové či vseslovenské slávnosti vrcholiace opernými predstaveniami Libuše, alebo Svätopluka v hradnom amfiteátri.

Zo všetkých troch spomienkových kníh je „Výlet na Devín“ obsahovo najmonotematickejší, a jeho vydanie treba privítať.

Vojtech Čelko

JÁN ROZNER VÝLET NA DEVÍN

úryvok

Ktovie, čo všetko, dávno zabudnuté, formuje človeka, možno sa mi ten zážitok zachoval vo všetkých nervových zakončeníach ako podmienený reflex, už som nechcel ešte raz takto prejsť nejakým hrebeňom, v štyridsiatom ôsmom roku som videl v žurnále a po rokoch znova v historickej retrospektíve mimoriadny zjazd odborov, tam sa vlastne všetko rozhodlo, všetko naaranžovalo na víťazstvo pracujúceho ľudu, hrozba generálnym štrajkom - kto je za, v obrovskej sále sa zdvihli tisíce rúk, kto je proti, zdvihlo sa vari sedem, osem rúk, jedného, či dvoch, ktorí hlasovali proti, ukázali vo veľkom zábere, zrejme vopred vedeli, kto z tých tisícov bude hlasovať proti, nebol som na ich strane, ale nešlo mi do hlavy, ako si siedmi, ôsmi trúfnu, a ešte takto, všetkým na očiach, zdvihnúť ruku proti tisícom, raz tolko tisíc očí sa uprelo na nich, ich susedia sa zamrveli, akoby si chceli odsadnúť, ešte by si ich iní pomýlili s nimi, ale pošchnúť ďalej sa nedalo, všetci sa po hlasovaní iste jeden druhého vypytovali na ich mená; postavili sa dobrovoľne na pranie, dali sa vyobcováť, vytrhnúť, nie, to by som nebol dokázal, nevedel som si ani predstaviť, že by som bol schopný urobiť niečo také, vžíval som sa do nich a cítil čosi ako zdesenie zoči-voči niečomu záhadnému, do môjho nechápajúceho údivu sa proti mojej vôli predierala aj potláčaná štipka obdivu, ale ako sa len mohli tak premôcť, či necítili pohrdanie ostatných, nechápali zbytočnosť, nezmyselnosť svojho činu... Keď sa tak rozpomínam na seba v tých časoch, tri predošlé roky som sa producíroval v póze prostorského intelektuála, ktorý si tam mne nič - tebe nič nazýva veci pravými menami, posmeškuje si, ved' to aj vy musíte vidieť, že to tak je, máte oči v hlave, len to nechcete priznať, a čo na tom, že sa na neho

zato zlostia jedni i druhí (hľadám to ani nebola póza, tak som to vnímal ako divák, sledujúci všetko zobaďaleč), a odrazu mi niečo svitlo, niečo som pochopil - tak sa mi aspoň vtedy zdalo - ,uvedomil som si prebytočnosť „špekulujúcich“ - ako ich vtedy nazývali a ako som sa aj ja naučil ich nazývať - intelektuálov, tých luxusných stvorení, ktoré sa mocú medzi tábormi, z márnivosti, neschopní niekde sa zaradiť, niečomu, nejakej ideji sa podriaadiť, a svojim nikomu užitočným, nikomu nepomáhajúcim tmolením iba zavadzajú jedinému skutočnému tvorovi dejín - ľudu, jeho predvoju; zhodou okolností mi to svitlo, keď ma k tomu dovedli skúsenosti, odrazu som sebaodsudzujúco a aj sebakriticky, sebazapierajúco pochopil jalovosť bokom stojaceho, výstredne sa preceňujúceho intelektuála, ved' práve keď hlasoval, všelijakí iní ľudia najprv nebadane prehodili výhybky, nastavili ich podľa nového cestovného poriadku a náhle vypravili nový vlak Dejín, ktorý vďaka ich prípravám mal všade zelenú, a kolesá Dejín rušali, len tak fíčalo, a ja som najprv iba vyjavene zísal na ten vlak, akoby spadol z neba; a tak mi odrazu svitlo, niečo som pochopil, ale intuitívne som vtedy fakticky vystihol len jedno, že všetci tí výpravcovia, výhybkári, posunovači a štaciónsšéfi, zasvätení do denných rozkazov, zariadili všetko tak, aby sa vlaku už nič nemohlo postaviť do cesty, kým ja som nemal ani tušenia, že sa nejaký nový vlak pohne a po akej trase bude uháňať; vtedy mi odrazu všeličo svitlo, ved' som sa nechcel ešte raz dostať pod kolesá Dejín, v strachu pred nimi cupitať a uskakovať, aby ma nepovali i nerozmliazdili, alebo ma nechali nevíšimavo za sebou, akoby ma ani nebolo, ako keby som im ani nestál za rozdrúžganie, zaobíšli by sa spokojne aj bezo mňa, a tí v tom vlaku by sa za mnou obzerali pichlavými, posmešnými, pohrdavými

úškrnmi, aké som vtedy na hradnom hrebeni cítil na celom tele, cudzí živel, ktorý pred jednoliatou masou zaliezol popod nejaký hrbolček, šťastný, že je skrytý vo svojom zátulí, nevidený a nepoznaný, neznámy, stroskotanec - vyhnanec, omarene sa tackajúci oparom opovrhnutia či vákuom ľahostajného zabudnutia; našťastie mi vtedy všeličo svitlo, a dal som Dejínam za pravdu, odvtedy som hlásal smiešnosť a prebytočnosť špekulujúceho intelektuála, ustanoveného v zemi nikoho, individualistického úbožiaka, tak egocentricky zahľbaného - zavrtaného do seba, že - ako to nedostížne sformuloval Gorkij - povyšuje svoje bolesti zubov na svetodejnú tragédiu; prechodne som síce aj ja podľahol tomu vnútorne prázdnenému, nezmyselne grimasovému, zvodne našušorenému, zvrátene povýšeneckému démonovi, ale pri pohľade na ten dokonale vypravený a nezadržateľne uháňajúci vlak - všade mal zelenú, všetky výhybky boli prehodené, správne nastavené -, pri pohľade na živé Dejiny ako dokázanú nevyhnutnosť, som pochopil, konečne mi svitlo, že moje miesto je vo veľkom stáde, len tak si zachránim dušu a očistím ju od zhubných nánosov a nádorov, a tak som sa do neho zamiešal, usiloval sa držať s ním krok, pretíkal sa dopredu, len preboha nezaostať, kdesi vzaču a bokom od neho plieskali bičom a brechali psy, aby stádo nevybočovalo z trasy, ktorou ho poháňali, trmácal som sa v ňom celý upachtený, dvíhali sa z neho kúdoly prachu, blažene som videl v zrkadle, že aj ja som už celý zapadaný prachom, už sa sotva dali rozoznať črty mojej tváre, vydával som zo seba len slová a vety počuté od druhých, pozorne som si všteplil aj cudziu dikciu a intonáciu, vykrikoval som tie slová a vety, aby sa ich iní zase naučili odo mňa, pokrytý vrstvou zvráteného prachu a hovoriac cudzím hlasom a cudzími slovami...

Výhercovia letnej súťaže

V letnom dvojčísle Slovenských dotykov sme pripravili pre našich čitateľov veľkú súťaž znalostí o Slovensku. Uverejnili sme sto otázok z knihy „Slovensko země neznámá“ od českých novinárov, manželov Aloisa Svobodu a Anny Tučkovej. Otázky to boli naozaj ťažké, a preto sme radi, že sa do nich pustili mnohí naši čitatelia. A ako súťaž dopadla? Tu sú výsledky:

Na prvom mieste sa umiestnila Tamara Hrabková so 67 a pol bodmi (zo stovky možných), na druhom mieste Mgr. Simeon Jurtinus so 65 a pol bodmi - obaja zaujímavou zhodou okolností z Prešova. Tretie miesto obsadil Laco Kajaba zo Stříbra so 60 bodmi. Výhercom naozaj srdečne blahozeláme k výborným výsledkom a vedomostiam o Slovensku, o jeho krásach i histórii a zasielame im slúbené výhry.

Vaša redakcia

Stanislav Bajaník šesťdesiatročný

Popredný odborník, okrem iného na problematiku zahraničných Slovákov, a dlhoročný riaditeľ Krajanského múzea Matice slovenskej Stanislav Bajaník sa v októbri 2011 dožil životného jubilea. Rodák z Čiernych Kľačian vyštudoval slovenčinu



Info

• st. 2. 11. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKO A JEHO KRÁSY
Výchovný komponovaný program o Slovensku pre študentov SŠ.
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• št. 3. 11. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine a jednej rozprávke krajine.
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• št. 3. 11. o 18.00
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
Zuzana Mináčová: ZASTAVENIE NA CESTE
Výber z tvorby významnej slovenskej fotografky žijúcej v Prahe.
Výstava potrvá do 6. 12. 2011

• št. 3. - ne. 6. 11.
Maďarské kultúrne stredisko, Rytišská 25-27, Praha 1
SÚČASNÁ FILMOVÁ TVORBA - STREDNÁ EURÓPA
Tradičná prehliadka českých, maďarských, poľských a slovenských hraných, dokumentárnych a študentských filmov za účasti tvorcov.
Slovensko zastupujú filmy:
3.11. o 16:00 - Marhuľový ostrov - réžia. P. Bebjak
3.11. o 20:00 - Cigán - réžia M. Šulík
4.11. o 14:00 - Múry sú vysoké a hrubé - réžia J. Johanides
4.11. o 16:15 - Viditeľný svet - réžia P. Krišťúfek

a latinčinu a od roku 1975 pracoval v oblasti múzejníctva, ochrany kultúrneho dedičstva, informatiky a médií. Po roku 1982 sa profiloval ako autor desiatok publicistických a dokumentárnych relácií v Slovenskom rozhlase, po roku 1990 aj v Slovenskej televízii. Zostavil celý rad knižných publikácií, monografií, najmä z oblasti národných a literárnych dejín. Od roku 1990 sa angažoval na pôde obnovenej Matice slovenskej ako jej tajomník, podpredseda, riaditeľ Krajanského múzea, hovorca, šéfredaktor Slovenska, i v ďalších funkciách. Inicialoval a zabezpečil desiatky pamätných tabúl, búst, reliéfov, cyrilo-metodské súsošia doma i vo svete. V neposlednom rade si ho Slováci v zahraničí pamätajú ako organizátora, či prinajmenšom účastníka veľkej časti ich dôležitých podujatí a večer i ako skvelého spoločníka a rozprávača, ktorý vždy rád siahol i po slovenskej piesni.

(vt), (vs)

Marie Rottrová sa lúči aj so slovenským publikom

Česká speváčka Marie Rottrová sa rozhodla skončiť svoju dlhoročnú koncertnú kariéru. Ešte predtým však absolvuje turné. To má zastávky aj na Slovensku. Na koncertoch okrem Rottrovej sprievodnej kapely Flamingo vystúpia aj hostia, medzi ktorými by mali byť Petr Spálený, Jaroslav Wykrent, Petr Němec, Zdeněk Vřešťál, Vít Sázavský a ďalší.

„Veľmi sa na tohtoročné turné teším. Na jeseň sa naposledy postavím na pódia, aby som sa so všetkými svojimi hudobnými priateľmi a fanúšikmi rozlúčila. Ako inak, než svojimi pesničkami,“

povedala Rottrová ešte pred začiatkom koncertnej šnúry.

Speváčka, ktorá má na konte hity ako Lásko voníť deštem, Řeka lásky, Markétka či S tím bláznem si nic nezačínaj, oslaví 13. novembra 70 rokov a má pocit, že je pravý čas na ukončenie kariéry. „To rozhodnutie dozrievalo. V posledných rokoch som mala veľa práce, teraz sa koniec ponúka:



sedemdesiate narodeniny sú dobrá príležitosť. Keby už naozaj nebol záujem, boli by to smutné konce.

Myslím si, že v relatívne plnej sile, alebo skôr dobrej sile, pretože tá plná je už za mnou, je dobré prestať,“ vysvetlila Rottrová. V iných rozhovoroch však pripustila, že na koncertných pódioch sa ešte môže objaviť v úlohe host'a. Tiež nevlúčila, že niekedy v budúcnosti ešte vydá album. Hoci to nepredpokladá.

Rottrová svoje koncertné turné odštartovala na Slovensku koncertom v Žiline 19. októbra. Po viacerých zastávkach v Česku sa na Slovensko vracia. Najskôr zaspieva 3. novembra v Hant Aréne (ŠH Pasienky) a o dva týždne neskôr aj v košickej Cassosport Aréne (16. 11.) a na Zimnom štadióne L. Horského v Brezne (17. 11.). Začiatky koncertov sú o 19. hodine. Turné vyvrcholí 8. decembra vystúpením v pražskej Tesla Aréne. (mak)

• ut. 8. 11. o 19.00
Divadlo Kalich, Jungmannova 9, Praha 1
KONCERTNÉ TURNÉ PAVLA HAMMELA
Koncerty predstavujú staré hity i nové speváckove CD Best of a Nočná galéria.

• št. 10. 11. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
LUBO GUMAN & MARIÁN HATALA:
KEĎ SÚ KRESBY JEDNA BÁSEŇ
Výtvarno-literárny a literárno-výtvarný večer, plný prekvapujúcich i originálnych spojení výtvarného a slovesného umenia.

• so. 12. 11. o 13.00
ČRo Leonardo
DŽAVOTANIE
Rozprávanie po slovensky o Slovensku a Slovákoch.

• ut. 15. 11. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
DEŇ POÉZIE - VISEGRAD POETESSE
Autorské čítania poetiek krajín V4 v origináli a v prekladoch.
Čítanie a prezentácia webovej antológie www.visegradliterature.net.
Hostia večera: Katarína Kucbelová (SK), Kateřina Rudčenková (CZ), Anna Szabó T. (HU), Agnieszka Wolny-Chamkalo (PL)

• st. 16. 11. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1

JOZEF BANÁŠ: ZASTAVTE DUBČEKA!
Prezentácia knihy slovenského prozaika, dramatika, diplomata a politika pri príležitosti nedožitého 90. výročia narodenia Alexandra Dubčeka (1921 - 1992).

• ut. 22. - st. 23. 11.
Nová radnica mesta Brno, Dominikánske nám. 1, Brno
URBANUS 2011 „Mesto pre život“
6. ročník medzinárodnej konferencie.

• št. 24. 11. o 17.00
Slovensko-český ART klub, V Závětří 4, Praha 7
POETICKÁ PÁRTY TAŤJANY LEHENOVEJ
K tohtoročnému životnému jubileu slovenskej poetky a autorky detskej literatúry žijúcej v Prahe pripravil Slovenský literárny klub v ČR a Slovensko-český klub
Básne, hudba, úryvky z divadelnej hry... a určite aj čosi navyše.

• ne. 27. 11. o 18.00
Divadlo na Vinohradoch, Nám. Míru 7, Praha 2
GALAKONCERT
Venovaný 60. výročiu vzniku prvej slovenskej folklórnej skupiny v Prahe a 25. výročiu vzniku folklórneho združenia s názvom Limbora.

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluosporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, a ČeskoSlovenská scéna)

Východniarske tanečné duo PapaJam (speváčka Jana Chochrunová a klávesák Marek Vozár) sa na Slovensku už dlhší čas potýka s nepriazňou hudobných dramaturgov v rádiách, a to aj napriek tomu, že sa o ich tvorbe zahraniční dídžeji vyjadrujú len v samých superlatívoch. Je to nepochopiteľné, keďže z každej strany na poslucháčov znie prílev lacných rumunských disko hitov, pritom PapaJam má na koncertoch permanentne vypredané. Zdá sa teda, že sa im darí lámať nepísané pravidlo o tom, že mladá skupina bez hitu v rádiu neprežije. Práve naopak. Toto leto sa im podarilo expandovať aj do Česka. O úspechoch a zatiaľ nedosiahnutých métach sa s nami porozprávala speváčka Janka Chochrunová.

Ľudia majú stále chuť na tanec

Zuzana Kostelníková

🌀 Aké si mala leto?

Aj napriek tomu, že nám leto občas kazilo zlé počasie, užili sme si ho obaja. Nezabudli sme ani na východ, kde sme si dopriali dovolenku s rodinou. Na dlhšiu dovolenku nebol čas, keďže pripravujeme spoluprácu so zahraničnými skupinami a toto leto sme venovali skôr kapele.

🌀 Vyšli všetky koncerty podľa predstáv?

Od marca sme spustili náš trojmesačný PAPA JAM POKEC TOUR, ktorý dopadol nad naše očakávania. Naplno sme si to uživali, mali sme možnosť sa viac predstaviť ľuďom v každom kraji, čo nám určite pomohlo získať viac fanúšikov, nové kontakty a projekty.

🌀 Poznali ľudia na koncertoch aj všetky novinky?

Počas nášho koncertovania sme predstavovali skladby z albumu No. 1, a samozrejme sme pridali aj novinky. Boli sme milo prekvapení, že si ľudia s nami spievali naše skladby. Dokonca sme niektoré skladby pre veľký záujem ľudí počas koncertu aj opakovali.

🌀 Čoraz viac vás počut' v Česku, dokonca ste vydali letný hit v českom vydavateľstve, ako vznikol a aký mal ohlas?

Sme radi, že sa nám otvárajú dvere aj v Čechách. Začali nás hrať rádia a hudobné televízie. Boli sme na rozhovor v TV Óčko. Začiatkom júna sme dostali ponuku vyprodukovať hymnu pre letný festival EUROPA 2 WELCOME SUMMER. Pri skladbe sme spolupracovali s dj-om ReOrderom. Keďže sa skladba ľuďom páčila, rozhodli sme sa, že ju ponúkneme vydavateľstvám. Jedno sa ozvalo a tak sme pripravili rôzne verzie a v júli bolo CD vonku.

Obsahuje spoločnú skladbu PAPA JAM & ReOrder - Welcome Summer, je tam aj PAPA JAM verzia (dance mix), takisto nám skladbu zremixoval dj z Kalifornie Sayphonik Pres. S.i.L.87, ktorý prispel DubStep mixom. MAXI CD WELCOME SUMMER vyšlo v Čechách v niekoľko tisícovom náklade.

🌀 Novinku Love už hrajú aj české rádiá, s akým úspechom?

Skladba Love sa celkom dobre uchytila v českých rádiách. Obsadzuje prvé miesta hitparád a začína ju hrať čoraz viac rádií v Čechách a na Slovensku. Čo nás veľmi teší. Už len prelomiť veľké celoplošné rádiá.

🌀 Chodíte do Českej republiky aj hrať koncerty? Kde všade?

Už sme niekoľko krát koncertovali v Česku. Náš prvý koncert bol v klube v Prostějove, takisto sme koncertovali v meste Kostelec na Hané, Lipník nad Bečvou, zúčastnili sme sa festivalu v Kroměříži, mali

Rozmýšľali sme, akú skladbu vyberieme a keďže nás ako prvá napadla práve „Keď ťa nechá dievča“, ostali sme pri nej. Je to skladba, ktorú pozná každý a preto sme si ju aj vybrali. Nebolo to preto, žeby sa niekto z nás sklamal v láske. Naším cieľom bolo, aby sme dali skladbu takú podobu, aby sa na nej bavili aj staršie ročníky, aj tie mladšie, aby sa skladba dala pustiť všade a to sa nám aj podarilo. Ako PAPA JAM sme spolu už šiesty rok. Skladba Keď ťa nechá dievča vznikla ešte v roku 2006. Až v 2008 sme ju oficiálne vydali. V roku 2010 sme k nej nakrútili novší videoklip pre veľký záujem v Poľsku. Táto skladba má stále tú istú podobu, akú sme jej dali v roku 2006 a stále je to hit na koncertoch. Hrávame ju aj dvakrát za noc. Niekedy si ju ľudia celú odspievajú. A keď sa obzriem dozadu a vidím, že už šesť rokov sa ľudia bavia na našej verzii skladby, tak to už môžem bez problémov povedať, že z hitu skupiny Zenit sme urobili skutočne veľký hit. Je to nadčasová skladba.

🌀 Podaril sa vám s ňou husársky kúsok, zaujali ste na talianskom tanečnom webe v medzinárodnej súťaži. O čo presne išlo a aké to malo pre vás pozitívne následky?

Áno, podarilo sa nám so skladbou dostať do súťaže Eurodanceweb, kde súťažilo viac ako štyridsať krajín a my sme skončili na krásnom deviatom mieste. Skladba vyšla aj na rakúskej výberovke. Hrávalo ju dokonca turecké rádio Myndonose.

🌀 Ste mimoriadne aktívni v pesničkových súťažiach. Boli ste na Eurovízii, bojovali ste o hymnu basketbalového tímu... Hoci ste sa ani raz nedostali až do finále, vždy ste patrili medzi favoritov. Nehnevá ťa, že jasné víťazstvo sa zatiaľ ešte nedostavilo?

sme možnosť predstaviť skladby aj v Prahe v Óčko klube. Do budúcnosti plánujeme takýchto koncertov viac.

🌀 Túto novú pesničku ste „darovali“ fanúšikom voľne na stiahnutie, prečo? Už sa neoplatí dávať pesničky na album? Kolík si ju už stiahli?

Rozhodli sme sa, že skladbu Love dáme voľne na stiahnutie. Chceli sme zistiť, aké budú na skladbu reakcie a koľko ľudí si ju stiahne. Ostali sme prekvapení, keď sa skladba začala rýchlo šíriť po internete. Len z našej stránky si ju stiahlo niekoľko tisíc ľudí. Skladbu sme našli na rôznych zahraničných stránkach (na rumunských, ruských, poľských, českých, nemeckých), kde bolo cez 10 000 stiahnutí. Dokonca sa nám podarilo podpísať zmluvu s holandským vydavateľstvom, ktoré získalo licenciu na skladbu Love a With You, a ktoré nás bude zastupovať pre Benelux.

🌀 Pocitujete aj vy novodobé krádeže ako je nelegálne sťahovanie piesní z internetu? Aký máš k tomu postoj?

Dnes už je taká doba, že si každý radšej stiahne pesničku z internetu. Tomu sa zabrániť nedá. Ale sú aj ľudia, ktorí si potrpia na to, aby mali doma originál. Dj-i stále uprednostňujú vydané single a albumy. Takisto skladba Love, hoci je na stiahnutie, je vydaná aj ako singel práve pre dj-ov a rádiá.

🌀 Preslávili ste sa vďaka cover verzii pesničky „Keď ťa nechá dievča“ od skupiny Zenit, ktorá sa hrala v Čechách aj na Slovensku. Prečo ste si vybrali práve túto skladbu? Je k nej nejaký príbeh?



Eurovíziu sme brali ako šancu viac sa zviditeľniť. Vôbec to neberieme tak, že sme tým niečo stratili. Naopak, získali sme veľa pre kapelu. Vďaka Eurovízii sa o nás dozvedeli ľudia nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. V súťaži o basketbalovú hymnu ešte stále bojujeme. Zatiaľ sa rozhodlo o víťazovi internetového hlasovania. Ale nech to skončí akokoľvek, nebudeme ľutovať, že sme sa prihlásili. Využijeme každú šancu na to, aby sme sa mohli prezentovať.

3 Z debutového albumu No. 1 ste nedávno poslali do rádií nový singel Ja a ty. O kom je táto pesnička?

Je pravda, že niekedy sa v našich skladbách objavuje to, čím práve prechádzame, čo sme zažili a podobne. Každá skladba má svoj príbeh, Ja a ty je o ľuďoch, ktorí niekedy tvorili pár, ale dnes už každý z nich žije s niekym iným a je tam malá nádej, že niekedy ešte môžu byť spolu.

3 Album už má viac ako rok, nechystáte niečo nové?

Tento rok sme stihli vydať singel Love a Maxi CD Welcome Summer. Momentálne pracujeme na nových skladbách pre druhý album. Spolupracujeme s belgickou kapelou, s ktorou pripravujeme spoločnú skladbu. Takisto máme rozbehnutú spoluprácu s rumunskými kapelami. Najbližšie chystáme nový duet a pripravujeme cover verziu zahraničnej skladby.

3 Obaja s klávesákom Marekom Vozárom patríte medzi hŕbu talentovaných východniarov, ktorí prerazili v hudobnom biznise. Ako ste sa dostali zo Sniny až do Bratislavy na tanečné pódia?

Obaja pochádzame zo Sniny. Tam sme sa aj stretli a založili kapelu. Po škole sme šli skúšať šťastie. Marek šiel do Bratislavy, ja do Trenčína. Podarilo sa nám presadiť PAPA JAM v rádiách, získali sme nových priateľov, ktorí nám pomohli dostať sa vyššie. Získali sme kontakty, začali sme koncertovať a predstavovať kapelu. Je pravda, že sme sa niekoľkokrát sklamali a zatvárali nám dvere pred nosom, ale nás to len posúvalo ďalej a o to viac sme sa snažili preraziť. Sme kapela, ktorá si všetko produkuje sama. Donedávna sme si riešili sami aj koncerty. Točíme si videoklipy. Pracovali sme bez manažéra. A o to viac si nás začali ľudia vážiť, že nie sme len projekt, ktorý vymyslel niekto iný a my sme iba jeho bábk. Pomaly sme si vybudovali cestičku a ľudia nás začali vnímať. Máme stálych fanúšikov, ktorí nás podporujú, prežívajú s nami naše úspechy.

3 Ako ste sa vy dvaja spoznali?

Spoznali sme sa cez našich známych. Marek hľadal speváčku pre svoj projekt a ja som vtedy spievala s inou kapelou. Skúsili sme spolu pár skladieb, nahrali sme demo a ostatné už šlo samo. Zhodli sme sa v hudbe, vieme sa dopĺňať a hlavne, máme z toho radosť.

3 Bolo ťažké presvedčiť rodičov o vašej hudobnej ceste? Fandili vám alebo vás odhovárali?

Keďže sme sa obaja už od malička zúčastňovali rôznych súťaží naši rodičia vedeli, že v tom budeme určite pokračovať. Celé detstvo som prežila spevom a tancom. Vyhrala som detskú súťaž Kakaoslávici, zúčastnila som sa relácií ako Rozprávka Vianoc, Objavy Majstra N, Úsmev ako dar, Hviezdička. Nikdy som sa neprestala venovať spevu či tancu. Marek

má tiež za sebou mnoho súťaží. Doteraz nás rodičia podporujú a tešia sa z našich úspechov.

3 Dnes je v rádiách obrovské množstvo tanečnej hudby. Vy ste ešte len na začiatku kariéry, trúfate si na silnú konkurenciu? Viete ako na nich?

Konečne sa na Slovensko vracia tanečná hudba, doteraz sme mali problém s tým, že sa u nás taká hudba nehráva. Ale okrem nás nevieme o nikom, kto by ako skupina produkoval tanečnú hudbu. Sú rôzni producenti a dj-i, ale nie kapely ako sme my. U nás sa hráva veľa zahraničnej tanečnej hudby. Je to silná konkurencia, ale určite nás to neodradí bojovať a produkovať hudbu. Nemáme žiadne stratégie. Čím viac sa u nás bude hrať tanečnej hudby, tým väčšiu šancu budeme mať.

3 Čo považuješ za vašu najsilnejšiu stránku?

Ako som tu už spomínala, veľa ľudí si nás váži pre to, že nie sme len umelo vytvorený projekt, ale že si produkuje hudbu sami. Oceňujú to, že nie sme odkázaní na druhých, a aj napriek ťažkej ceste dostať sa viac do povedomia ľudí to nevzdávame a ideme si za svojim cieľom. Už tu bolo veľa spevákov, speváčok a skupín, ktoré boli rok na výslni a upadli. My si pomaly budujeme pevné základy a veríme, že s našim postojom a hudbou sa dostaneme ďalej.

3 Veľa mladých hudobníkov má pocit, že sú v slovenských rádiách a médiách odmietaní a bezdôvodne ignorovaní. Stalo sa to už aj vám?

Samozrejme. Doteraz bojujeme s celoplošnými rádiami. Niekedy sa už aj na tom zasmejeme, aká odpoveď nám príde. Zo začiatku sme neboli veľmi známi, neskôr sa naša hudba nehodila do vysielania, inde sme dostali odpoveď, že slovenské kapely nepúšťajú alebo nás musí vydať vydavateľstvo, ktoré je v TOP 3. Už nás začali hrať všetky lokálne rádia, dávajú nám priestor v televízií, v médiách. Každý si tým asi musí prejsť. Treba bojovať a otravovať ich. Raz sa to prelomiť musí.

3 Ako vlastne vyzerá rok tanečnej skupiny? Majú ľudia chuť na tanec aj v zime?

Ľudia majú stále chuť na tanec. Každý z nás sa potrebuje zabávať. Nie je rozdiel či je leto alebo zima. Koncertujeme celý rok. Keďže na Slovensku je málo festivalov, ktoré podporujú tanečnú hudbu, ľudia ocenia každú príležitosť zažiť poriadnu zábavu a vytancovať sa. Tento rok nám začal úspešným koncertom v Írsku v meste Cork, kde sme hrali pre Slovákov a Čechov žijúcich v zahraničí. Ale na koncert prišli aj Poliaci, Francúzi či Íri. Pokračovali sme trojmesačnou šnúrou po slovenských mestách. Pripravujeme nové skladby, nové spolupráce, projekty. Plánujeme navštíviť Česko, Poľsko a iné krajiny. Každý z nás má aj svoju prácu, ale akonáhle je voľná chvíľa, venujeme sa naplno kapele a produkcii.

3 Čo vás čaká najbližšie?

Najbližšie nás čaká spolupráca s belgickou a rumunskou kapelou. Takisto promo v Holandsku. Pripravujeme nový show pre fanúšikov. Chceme by sme s ňou navštíviť viac miest v Čechách. Máme rozpracované nové skladby, takže budeme pracovať na ďalšom albume.



Nórsko je krajina naozaj impozantných prírodných krás - každý o tom vie vopred, ale zrejme každý je i tak ohúrený realitou, ktorá prekonáva predstavy. Je to aj krajina neuveriteľného hospodárskeho vzostupu: do sedemdesiatych rokov chudobná, po objavení ropy nesmierne bohatá. Krajina luxusu, ale neokázalého. Krajina, kde sa alkohol predáva veľmi drah, len v špecializovaných obchodoch a cez týždeň sa takmer nepije, zato po víkendoch mnohí Nóri ani nevládzu do práce a tak si môžu dvakrát mesačne vziať v pondelok voľno. My sme tam však vyrazili na láskavé pozvanie veľvyslanca Slovenskej republiky v Nórskom kráľovstve Dušana Rozboru a jeho manželky Lucie Rozborovej za krajanmi...

Slováci v krajine fjordov

Vladimír Skalský, Nad'a Vokušová

Tamojšia slovenská komunita je tradične malá, v ostatných rokoch však rýchlo rastie. Jej základom sú, podobne ako v susednom Švédsku, kde je Slovákov podstatne viac, emigranti z rokov 1968 - 70. Ešte na začiatku tisícročia sa počet Slovákov žijúcich v Nórsku odhadol na päť stoviek, dnes sa šplhá k dvom tisícovkám. Len slovenských šoférov mestskej hromadnej dopravy je v hlavnom meste Oslo okolo dvesto, čo je skutočne pozoruhodný fenomén. Boli sme naň aj upozornení: "Dávajte si pozor, čo hovoríte v autobuse, šofér bude najskôr rozumieť po slovensky." Veľa je aj slovenských mäsiarov a iných podobných profesií, niektorí sa do Nórska presunuli z Veľkej Británie, či Írska, kde sa práca stala v dôsledku kurzových zmien a ďalších dopadov hospodárskej krízy menej lukratívnou. Existuje aj opačný mimoriadne zaujímavý fenomén. Vďaka iniciatíve niekoľkých slovenských pedagógov dnes v Martine študuje asi tristo nórskeho medikov, ktorých školné zásadným spôsobom vylepšuje rozpočet tejto školy.

Samozrejme, v Nórsku sú omnoho početnejšie menšiny. Azylová politika a následné zlučovanie rodín zrodili veľkú skupinu Pakistáncov, za prácou prišlo až šesťdesiat tisíc Poliakov. Práve imigranti, najmä tí muslimskí, boli aj predmetom nenávisti šíaleného strelca Andersa Breivika. Na mieste výbuchov jeho bômb sme si boli uctiť obeť. Ostrov Utøya je neprístupný.

Veľvyslanec Dušan Rozboru usporiadal pri príležitosti našej návštevy koktejl s krajanmi, ktorí sa živo zaujímali o činnosť Svetového združenia Slovákov v zahraničí i o naše skúsenosti z Česka. V Nórsku pôsobia dva spolky, oba sú členmi svetového združenia. Dlhoročnú činnosť, prakticky od rozdelenia Československa, vyvíja Nórsko-slovenský spolok, na jeho čele dnes stojí Eleonóra Koleničová. Usporiadáva rôzne stretnutia, spoločné návštevy kultúrnych podujatí, má svoju knižnicu a vydáva aj formou skromný časopis s pozoruhodným názvom MiniBudzogãň, za ktorým stoja najmä Vlado Branko a Ivan Čičmanec. Bývalý predseda tohto spolku Ján Zima založil v roku 2003 Spoločnosť



SNÍMKY: VLADIMÍR SKALSKÝ A ARCHÍV





STRETNUTIE S KRAJANMI



S PRACOVNÍKMI AMBASÁDY, UPROSTRED MANŽELIA ROZBOROVCI

priateľov Slovenska (Norsk-slovakisk forum). Tá sa venuje viac prezentácii Slovenska, veľký úspech mal napríklad jej festival bryndze. Slovenskí krajanovia spolupracujú aj s českými - zaujímavosťou je existencia Nadácie Solgløtt, ktorá z výnosov základiny bývalého česko-slovenského spolku v Nórsku podporuje projekty na zblíženie Nórov s Čechmi a Slovákmi.

Vďaka takýmto rôznym projektom je aj slovenská kultúra aspoň trochu viditeľná v krásnej krajine, plnej turistov. V Oslo sa mestskou dopravou v podobe lode prepravujú za nádhernými múzeami vikingských lodí, výprav Thora Heyerdahla či priamo dovnútra polárnej lode Fra, do námorného múzea s kajutami z najrôznejších plavidiel sveta, do Folkenmuseet, teda neuveriteľného skanzenu, v ktorom nechýba mestská architektúra, obchody, lekárne či pošta, všetko aj s obsluhou, alebo byty z najrôznejších dôb od devätnásteho storočia po sedemdesiate či osemdesiate roky toho minulého. A samozrejme do galérií, hlavnou hviezdou ktorých je nórsky rodák Edvard Munch, alebo do fantastického parkového areálu, plného Vigelandových sôch, či do Holmenkollenu, mekky severského lyžovania s nádherným mostíkom i expozíciou. Navštívili sme aj malebný a trochu



HRAD AKERSHUS
ZOZNÁMTE SA: SANTA CLAUS NA POŠTE V DRØBAKU

snobský Drøbak, i s jeho poštou, na ktorej detom z celého sveta odpovedá Santa Klaus, alebo Drammen, na ktorý je neuveriteľná vyhládka z kopca, vnútri ktorého je nekonečný špirálový tunel. Sprievodcami nám boli veľvyslanec Dušan Rozbora, jeho manželka Lucia i obchodný radca Eugen Ružický.

Zážitkov bolo napokon oveľa viac, než sme čakali. Krajina nás ohúrila najmä prírodou, ktorú sa slovami ani nedá príliš opisovať. Menila neustále podobu, farby i zvuk. Prívetivá, poetická, chladná až drsná. Každý si mohol nájsť to svoje. Náš najsilnejší zážitok bol však v tom, že sme spoznali krajanov, ktorí sú trochu "iní" ako Slováci v Česku. My sme dlho žili v spoločnom štáte, v krajine, ktorá obom našim národom bola rovnako blízka, bývať tam či onam nie je pre nikoho z nás ani doteraz problém. Nórsko je pre Slovákov trochu iné - nielen klimatickými podmienkami, ale i povahovými črtami národa, do ktorého sa začleňujú, o jazyku už nehovoriac. Viac z nich cítiť clivotu za rodnou krajinou, viac sa prejavuje zomknutosť v slovenskej komunite. To slovenské je viac oddelené od toho pôvodného, nórskeho. Napriek tomu sú tu naši krajanovia veľmi životaschopní a akční. Tak nech im to vydrží čo najdlhšie! Takže zatiaľ "farvel"...



OPERA V OSLO



EMÓCIE SA U VIGELANDOVÝCH SÓCH PRENÁŠAJÚ



SLAVNY VIGELANDOV SEDEMNÁŠŤMETROVÝ MONOLIT

Policajnú školu v meste Holešov pozná každý. Impozantný areál na predmestí má rozlohu veľkého sídliska a nie je problém sa v ňom stratit'. Vstupná kontrola je prísna. Dovnútra môžu iba študenti, zamestnanci a ohlásení hostia. V prvý deň školského roku je pri vstupe cítiť sviatočnú atmosféru. Slnko páli ako uprostred leta a nalahko oblečení študenti sa trúsia bránou školy. Dnes ešte prichádzajú bez tašiek, ale na ďalší deň už začína vyučovanie.



Jiří Salík Sláma

Pre slávnostnú atmosféru existuje ešte jeden dôvod. Škola sa chce pochváliť výsledkami svojho projektu zameraného na vzdelávanie národnostných menšín. Pri vchode poznávam, že tu funguje prísna hierarchia. Nadporučička na vrátnici ma predáva kapitánke, tá podplukovníčke a tá nakoniec plukovníkovi. Nervózni dôstojníci prebehujú po chodbách a kontrolujú, či je všetko pripravené. Očakávajú totiž príchod námestníka policajného prezidenta Vladislava Husáka. Ten sa však v prvý školský deň nakoniec nedostaví, pretože odchádza na kontrolu situácie v Šluknovskom výbežku. Namiesto seba posíla prvého námestníka ministra vnútra pre vnútornú bezpečnosť Jaroslava Hruška.

O nepokojoch na severe Čiech živo debatujú všetci prichádzajúci policajti i starosta mesta Holešov Zdeněk Janalík. Tlačová konferencia mala byť pôvodne iba o projekte policajnej školy, ale i sem sa téma Šluknova vnuťila. Bez úvodných fráz predstavuje Stanislav Daniel základy projektu. „Projekty sú zamerané na vytvorenie rovnakých príležitostí pre žiakov a žiačky 9. tried ZŠ z národnostných menšín žijúcich v ČR pri prijímacom riadení a vzdelávaní na našich školách tak, aby nedochádzalo k ich vyčleňovaniu z hlavného vzdelávacieho prúdu a aby obstáli v konkurencii na trhu práce. Po úspešnom ukončení školy môžu jej absolventi pracovať ako policajti alebo sa uplatniť v ďalších bezpečnostných zboroch či vo verejnej správe,“ vysvetľuje koordinátor projektov Stanislav Daniel.

Cieľom projektov spolufinancovaných Európskym sociálnym fondom prostredníctvom Operačného programu Vzdelávania pre konkurencieschopnosť a z rozpočtu Českej republiky je hlavne zlepšenie rovnosti príležitostí detí a žiakov, vrátane detí a žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, prevencia rasizmu a xenofóbie a podpora integrácie národnostných menšín do väčšinového prúdu. „Projekty sa týkajú žiakov so sociálnym vylúčením. Zlepšenie rovnosti príležitostí dosahujeme okrem iného napríklad tvorbou individuálnych plánov, doučovaním a voľnočasovými aktivitami,“ upresňuje individuálny prístup ku žiakom zástupca riaditeľa školy pre výučbu René Dočekal.

Mnohí žiaci z národnostných menšín sa na školu hlásia sami, ale v projekte je tiež obsiahnutá informačná kampaň a vytipovanie možných uchádzačov

o štúdium priamo v deviatich triedach základných škôl. Kampaň oslovuje cez šesťdesiat inštitúcií, ako sú rôzne poradne, úrady práce, detské domovy, centrá na podporu integrácie cudzincov, nevládne organizácie či samosprávy a v minulom školskom roku oslovila tiež stošesťdesiatosem škôl. Vytipovanie uchádzačov o štúdium prejdú prípravnými kurzami. „Najväčší problém máme s češtinou. Mnoho detí žije v Čechách iba zopár rokov a zložitú českú gramatiku ešte nezvládajú. Preto sa značne zameriavame na výuku jazyka,“ hovorí Daniel. Ako príklad uvádza výpočet národností, ku ktorým sa hlásia študenti v začínajúcom školskom roku. „Od septembra máme päťdesiatdva žiakov z pätnástich menšín: vietnamskej, ukrajinskej, rómskej, albánskej, angolskej, bulharskej, gruzínskej, chorvátskej, mongolskej, gréckej, kazašskej, kyrgyzskej, kubánskej, poľskej a slovenskej. Pomer chlapcov a dievčat je tridsať ku dvadsiatimdvom,“ zhrňa Stanislav Daniel. Nový školský rok zahajuje dvanásť nových študentov z etnických menšín. Výber prijímacích skúšok bol prísny. Zo stoštyridsiatich záujemcov prišli iba zloмок. „Iné stredné školy už väčšinou ani prijímacie skúšky nevypisujú, zatiaľ čo u nás je silný pretlak, môžeme tak vziať skutočne iba tých najlepších,“ pochvaluje si Daniel.

Prezentáciu projektu občas prekryje aktuálna téma nepokojov na severe Čiech. Súvislosti pripomína najmä námestník ministra vnútra pre vnútornú bezpečnosť Jaroslav Hruška. „Téma menšín je krehká a citlivá. Naše ministerstvo síce môže vyslať do problémového regiónu poriadkovú kontrolu, ale v strednodobom výhľade to nie je správna cesta. Touto cestou je vzdelávanie menšín, preto vítam tento projekt, ktorý považujem za jednu z prvých lastovičiek, a teší ma, že je to práve policajná škola, ktorá môže pri integrácii menšín pomôcť,“ vysvetľuje Hruška. A dodáva, že je však problém s nábormom nových policajných sil, pretože aj keď sa niektorí z absolventov školy rozhodnú pre prácu u polície, nemôžu kvôli tzv. „stopstavu“ nastúpiť. „Vytvorili sme expertnú skupinu pre úspory. Chceme orezať tuk a nechať svaly na tele polície. Musíme si tiež určiť prioritu v tom, že základom sú pre nás začínajúci policajti. Nemôžeme predsa ľudí nabrat' a potom ich prepúšťať ešte v skúšobnej dobe,“ vyhodnocuje námestník ministra vnútra. Ako príklad menšín, do ktorej je ťažké preniknúť uvádza viet-

namskú komunitu. „Narážame na veľké kultúrne odlišnosti, a ak dôjde napríklad ku vražde vo vnútri tejto komunity, tak sa s nami nikto nebaví. Vzniká nám ale potencionálne riziko, že pokiaľ prijímame policajtov z národnostných menšín, môžeme zároveň očakávať infiltráciu organizovaným zločinom,“ varuje Jaroslav Hruška. Od projektu, ktorý privádza študentov z etnických menšín na policajnú školu, si sľubuje možnosť vzájomného vzdelávania. „Zatiaľ čo my ich vedieme štúdiom, oni nás môžu učiť o svojich komunitách a pochopiť odlišnú mentalitu a kultúrne rozdiely. Výsledok by mal byť ale jednoznačný. Naša krajina je hostiteľská a oni by mali rešpektovať naše právo a zákony,“ hovorí Hruška.

Regionálne rozmary projektu zhrňa krajský policajný riaditeľ Jaroslav Vaněk: „Projekt sme začali pripravovať už pred šiestimi rokmi, keď sme hľadali uchádzačov o štúdium na výmenných stážach. Posielanie zásahových jednotiek do problémových regiónov problém nevyrieši. Musíme byť priamo v regióne a Holešov je toho príkladom. Problémy nám tu pomáhajú riešiť práve policajti z radov menšín,“ vyzdvihuje Vaněk. Za pravdu mu dáva holešovský starosta Zdeněk Janalík: „Projekt má od mesta absolútnu podporu. Z pohľadu samosprávy je to jasné predchádzanie problémov, ktoré vidíme v posledných týždňoch na severe Čiech. Toto je prvý krok, nie riešenie problémov až vo chvíli, keď samosprávam prerastú cez hlavu,“ hodnotí Janalík.

Riaditeľ školy Jan Dvořák sa však bráni tomu, aby bol projekt spájaný primárne so vzdelávaním Rómov. „Na našej škole študujú ľudia z pätnástich etník a Rómovia sú počtom až štvrtý. Projekt funguje najmä kvôli tomu, aby sme získali policajtov z etnik, do ktorých je zložitá prenikat'. U Rómov tento problém nevidím. Škola pracuje nielen so študentami, ale tiež s ich rodinami. Rómovia majú paradoxne navyše výhodu, že oproti ostatným cudzincom, ktorí žijú v Čechách napríklad tri roky, hovoria lepšie po česky,“ vyhodnocuje riaditeľ Dvořák. „Výsledkom projektu je zatiaľ pätnásť príslušníkov polície v činnnej službe. V Brne z podobného projektu majú v službe už desiatky ľudí. Zatiaľ sme iba na začiatku, pretože skúšobnou dobou policajta sú tri roky a skúseným sa stáva až po desiatich rokoch služby. Občas sa s niekým musíme počas tejto trojročnej doby rozlúčiť,“ vypočítava Dvořák.

Pri prehliadke školy zistím, že areál je skutočne obrovský a vyznať sa v ňom nie je jednoduché. Bežné počítačové i výučbové učebne, ktoré nájdeme na každej škole, striedajú špecializované telocvične pre bojové športy alebo strelecká učebňa s desiatkami zbraní (strelba je bežnou súčasťou týždenného rozvrhu). V jednej z tried posedáva pri počítačoch zo dvadsať študentov z rôznych ročníkov. Vyučovanie ešte oficiálne nezačalo, tak sa baviam len o tom, čo zažili počas prázdnin, a pod dohľadom kapitána surfujú po internete. Hovorím s mladým Arménom Tigranom Mosisyanom. Vyšportovaný mladík je majstrom Českej republiky v kick boxe a v jeho sebavedomých očiach je poznateľné, že ho iba máločo vyvedie z rovnováhy. „Do Českej republiky sme s rodinou prišli, keď som mal sedem rokov a celý život som strávil v Kuřimi pri Brne. Žiadna škola v Brne sa mi nezdala tak dobrá, ako holešovská. Prihlásil som sa na ňu najmä kvôli právu, pretože by som ho chcel neskôr študovať na vysokej škole, rovnako ako medzinárodné vzťahy,“ premýšľa Tigran. Jasno svoju budúcnosť vidí i šestnásťročná Romka Lucia Resová. Do školy dochádza až z ďalekého Horného mesta v Jeseníkoch. „Od malička som chcela byť policajtkou a viem, že ňou raz aj budem. Táto škola mi pomôže splniť si svoj sen. Rodičia sú radi a v mojom rozhodnutí ma podporujú. Chcela by som pracovať na kriminálke a vyšetrovať závažné zločiny,“ hovorí o svojej budúcnosti Lucia.

Sila ženského poľa

Tohto roku mal na festivale Khamoro premiéru i ďalší z dokumentárnych snímok režisérky Markéty Nešlehovej Ženy v poli. Po dokumente zameranom na hľadanie vlastnej identity troch mladých Rómov ROM_ID, uvedenom na festivale minulý rok, sa tentoraz jej kamera zamerala na tri rómske



ženy s politickými ambíciami. Ženy v poli sú predovšetkým filmom o troch výnimočných charakteroch: Aurélie Balážovej-Pilovej, Lucie Horváthovej a Denisy Berouskovej. Všetky spája otvorenosť, s ktorou pred kamerou hovoria a svojich neobyčajných osudoch.

Lucia v súčasnosti pracuje ako koordinátorka terénnych programov občianskeho združenia Romodrom, a okrem iného bola v minulých voľbách líderkou kandidátky Strany zelených v Pardubickom kraji a uchádzala sa i o miesto v Európskom parlamente. Aurélie a Denisa sú rozkročené medzi rodinou a svojím verejným pôsobením. Aurélie je slobodnou matkou syna školáka, zároveň pracuje ako sociálno-zdravotná pomocníčka. Navyše má i svoj vlastný projekt, ktorý sa venuje voľnočasovým aktivitám pre deti zo znevýhodnených rodín. Denisa i napriek tomu, že je v súčasnosti na materskej dovolenke, stále zostáva členkou komisie kolínskeho magistrátu a mimo iné kandidovala do zastupiteľstva v komunálnych voľbách za SNK-ED. Režisérka sleduje svoje hrdinky v priebehu ich bežných pracovných povinností, predstavuje ich v súčasných verejných rolách a vedie s nimi spontánne rozhovory. Od nahliadnutia osobných príbehov

protagonistiek sa tak film dostáva k impulzom, ktoré ich nasmerovali k záujmu o politiku až k ich súčasným verejným úlohám. Na ceste k aktívnemu verejnému životu sa stretli hneď s niekoľkými zásadnými prekážkami, či už osobne a či vo svojom okolí: rasová diskriminácia,

vymedzené postavenie ženy v rámci rómskej rodiny i často odmeraný vzťah k formálnemu vzdelaniu v komunite. Skúsenosť ich tak privádza k záujmu o problémy ďalších Rómov a Rómkov. Prostredníctvom Aurélie a Lucie film poodhaľuje bežný deň terénnych pracovníkov v sociálne vylúčených

lokalitách i zmysel dlhodobej a pravidelnej práce s ich klientmi. Do kamery rozpráva každá zo žien zvlášť, iba raz akoby režisérka naznačila dialóg, keď Denisa použije politickú riekanku o malom dvore a veľkom biči na čiernych i bielych, čo nepracujú, nestarajú sa o rodinu a nežijú tak, ako by mali, vystrieda ju záber, v ktorom Lucia hovorí o posilnení sebavedomia ľudí vo vylúčených lokalitách prostredníctvom terénnej práce. Skúsenosť týchto troch žien poukazuje na kľúčovú úlohu vzdelania na ceste k individuálnej emancipácii. Lucia dokonca optimisticky hovorí o vzdelaní ako o novej hodnote Rómov.

Režisérka ani trochu netají zaujatie osobným kúzlom hrdiniek, ktorému dáva jasne vyniknúť. Chce vytvoriť portréty, na ktorých sa môžu samotné protagonistky zásadne podieľať. Na zdôraznenie ich nasadenia a temperamentu napomáha na mnohých miestach filmu i svižná hudba Vojtěcha Lavičku. Z pôvodného projektu s cieľom pozorovať ďalší vývoj absolventiek Politického výcviku pre rómske ženy organizácií Athinganoi a Slovo 21, sa tak zrodil portrét troch silných žien nabúravujúcich stereotypy, ktorý môže byť pre mnohých ďalších inšpiráciou.

Michal Kříž

Vedci z Ústavu zoológie Slovenskej akadémie vied sa v Keni pustili do boja proti africkým muchám tse-tse, prenášačom smrteľných ochorení. V národnom parku Ruma v juhozápadnej Keni vybudovali za takmer 230-tisíc eur zariadenie pre produkciu sterilných samcov tse-tse múch.

„Jednou z najúčinnějších metód na úplné vyčistenie územia od much tse-tse je metóda sterilného hmyzu,“ hovorí Milan Kozánek, riaditeľ zoológického ústavu, ktorý má projekt na starosti. Podstata metódy sterilného hmyzu spočíva v masovej produkcii samcov tse-tse múch v špecializovaných chovných zariadeniach, ich sterilizácii a následnom

Slováci oslobodzujú Afriku od múch

tse-tse

vypúšťaní do prírody. „Metóda je vysoko účinná pri jej veľkoplošnej aplikácii v prípade, že početnosť populácie je veľmi nízka,“ povedal Kozánek.

Technológia, ktorú do Kene dodala slovenská strana, vyvinul Ústav zoológie SAV v spolupráci so Slovenskou technickou univerzitou v Bratislave. Vedecký projekt podporila aj slovenská vláda zo zdrojov oficiálnej rozvojovej pomoci SlovakAid sumou takmer 168-tisíc eur.

Slováci svoju prácu v africkej krajine dokončia v decembri tohto roku. V Keni naďalej spolupracujú s Kenským poľnohospodárskym výskumným



ústavom, ktorý podľa slov Kozánka predstavuje pre SAV dôležitého partnera pre vedeckú spoluprácu vo východnej Afrike. Kený ústav disponuje širokou sieťou experimentálnych staníc po celej krajine a tiež početným kolektívom vedeckých a odborných pracovníkov. Je aj realizátorom viacerých rozsiahlych a významných medzinárodných projektov, do ktorých sa postupne zapája aj slovenský zoológický ústav.

„Práve dlhodobý výskum biológie tse-tse múch, ktorý sa od roku 2002 realizuje na našom pracovisku, vytvára dôležitý predpoklad pre úspešné zapojenie sa do týchto prestížnych projektov,“ uzavrel Kozánek.

Muchy tse-tse sú prenášače smrteľných ochorení človeka (spavá choroba) i dobytky. Odhaduje sa, že približne 40 - 50 miliónov ľudí a 50 - 60 miliónov kusov dobytky je potenciálne ohrozených týmito chorobami.

(si)

Aktuálna repríza s Julom Satinským

Po roky trvajúcej kritike zaradila verejnoprávna Česká televízia do svojho programu (mimochodom, z veľkej časti reprízových) poskromne i programy slovenskej produkcie. A tak sme počas letných prázdnin, každý utorok dopoludnia, mali možnosť vidieť na ČT 2 reprízu zábavnej relácie s veľavravným názvom Ktosi je za dverami. Autorsky sa pod celú sériu zhruba pred tridsiatimi rokmi podpísali dvaja, vtedy mladí herci - Milan Lasica a Jul Satinský. Nemožno opomenúť, že oni už v tom čase tvorili humoristickú dvojicu non plus ultra známu v celej ČSSR. Na jej vystúpenia si s predstihom zvykol kúpiť vstupenky každý, kto sa chcel dobre zabaviť na ich inteligentnom humore.

Hostami „Dverí“ vysielaných v prvý prázdninový utorok bola druhá známa humoristická dvojica - Ivan Krajiček a Oldo Hlaváček (tí boli skôr na ľudový humor) i Ladislav Chudík (televízni diváci práve sledovali Dietlov seriál o živote primára), ktorý svoje zaujímavé rozprávanie ešte osviežil príjemne sa počúvajúcim barytónom. Od druhej časti tejto zábavnej relácie autorskú dvojicu už pravidelne doplnal hudobný skladateľ Jaro Filip. Občas rád pripomenul, že zväčša hrá vlastné skladby, ale hrá i tie, čo ukradne. (Jeho neopakovateľná vtipnosť zahovorila i to, že mu vpredu chýbal zub.) Mužov - fešákov tu zastupoval mladý Milan Kňažko. (Nejaký ten rok po náhlohm úmrtí J. Satinského účinkoval ako „druhý“ s M. Lasicom.) Z pozvaných hostí možno ešte spomenúť Milku a Magdu Vašáryové, ktoré hovorili najmä o svojich zážitkoch pri filmovaní. Magda sprevádzala na klavíri kvarteto odspievané s tými dvoma. Do „Dverí“ bola často pozývaná i herečka Zdena Studénková - to kvôli spestreniu pesničkou ženy. (Väčšina spojtextov bola autormi zakaždým odspievaná.)

Do „Dverí“ však pán Lasica ako hosti nepozýval iba hercov. V tejto humoristicko-satirickej relácii mali diváci možnosť bližšie sa zoznámiť aj s osobnosťami z iných spoločenských úsekov. V jednom portrétnom dialógu sa napríklad i predstavil, najmä svojimi nešportovými poznámkami známy a divákmi Česko-slovenskej televízie i poslucháčmi Česko-slovenského rozhlasu obľúbený, športový redaktor Slovenského rozhlasu Gabo Zelenay. Účinkujúci v tomto programe - a nielen tá pravidelná trojica - zrejme nemali čas na prípravu toho, čo budú hovoriť, bolo to prirodzené a živé, sami autori sa pri tom dobre bavili, ich smiech bol taký silný, že ho museli rukou tlmiť alebo sa obracať chrbtom ku kamere. Sprievodcovia reláciou si vždy sami zahráli v scéne na aktuálnu spoločenskú tému, v ktorej využívali záhorácke nárečie. Režisér Peter Mikulík prísne dohliadal na to, aby sa nezamiňalo s dialektom z inej oblasti. Za povšimnutie iste stojí i to, že vo „Dverách“ vôbec neúčinkovali speváci - všetky satirou poznačené pesničky, pripravené Milanom Lasicom a Jarom Filipom, odspievali pozvaní herci. (J. Filip tiež v mladom veku opustil tento svet.)

Ak na záver porovnáme humor v masmédiách pár desiatok rokov naspäť s tým dnešným, musíme priznať, že ten nie je živý, nepresvedča nás, je príliš pripravovaný a pri jeho sledovaní sa len zriedkakedy „od srdca“ zasmejeme. A v našom neľahkom, zložitom súčasnom živote by sme to tak veľmi potrebovali!

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stať len 10 Kč (na Slovensku 10Sk/0,33 €), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč/18 Sk/0,6 €! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednať telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:

Písomné objednávky:
Vydavateľstvi MAC, s. r. o.
Na Spojce 968/7,
101 00 Praha10-Vršovice
Telefonické objednávky:
226 218 864

Predplatné v SR:

Písomné objednávky:
Magnet Press, Slovakia s.r.o.
Šustekova 8, 851 04 Bratislava, SK
e-mail:vojackova@press.sk
Telefonické objednávky:
+421 2 67 20 19 21
Fax: +421 2 67 20 19 20

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2011 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Vydavateľstvi **MAC**
spol. s r.o.

Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10-Vršovice
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa predplatiteľského kmene,
distribúcie predplatiteľům
pro periodika i knižní publikace



• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,
„Recepty pro diabetiky“,
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možností pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete



na www.vydavatelstvimag.cz

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 10-11/2011

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777

Vydavateľstvo: Vydavateľstvi MAC, spol. s r. o.,
Na Spojce 968/7, 101 00 Praha10-Vršovice

Adresa redakcie: Salmovská 11,120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net

Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,

grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Zuzana Švandová

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri

Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR

Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,

č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535

Vyšlo 4. 11. 2011

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

V týchto dňoch, konkrétne 10. 10. sa dožíva vzácneho životného jubilea slovenská výtvarníčka Mária Rudavská (70). Oslavy sú o to radostnejšie, pretože prebiehajú spoločne so synom Ondrejom (45), ktorý žije a pôsobí v USA v meste umenia a filmu - Los Angeles.

Dvaja jubilanti v jednej rodine

Mária Rudavská, členka slávneho rodu Korškošovcov, patrí k mimoriadne vnímavým umelcom. Vychádza zo slovenského ľudového umenia, z ľudovej textilnej tvorby, ako je tkanie, vyšívanie, viazanie... Motívy jej kresieb (prevažuje pastel), textilu i sôch sa často prelínajú, niekedy akoby boli totožné.

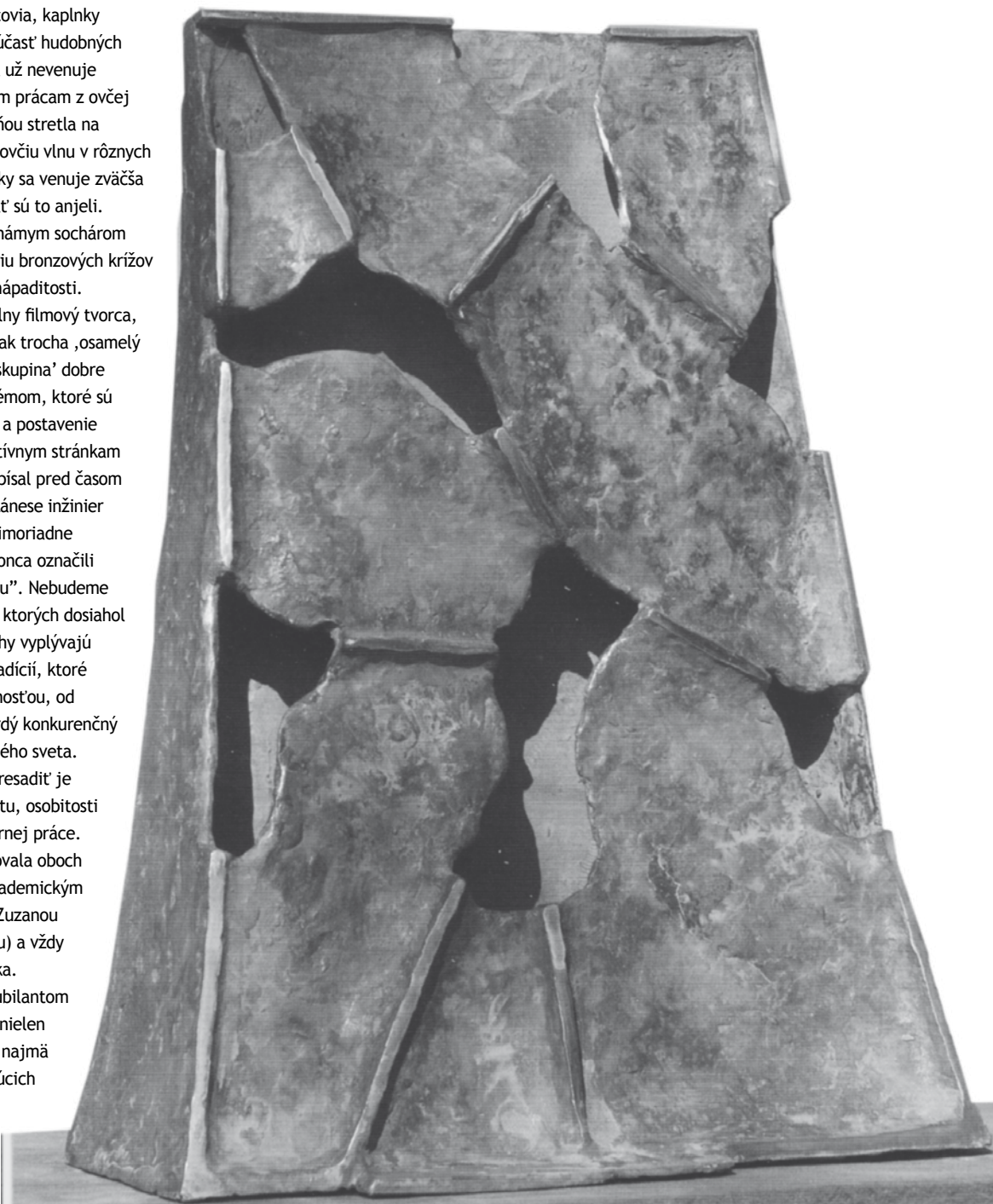
Ale nie je to tak. Totožné, ale v storakých obmenách sú témy jej tvorby anjeli - ochrancovia, kaplnky s anjeli, anjeli s hudbou či ako súčasť hudobných námetov. Škoda, že v súčasnosti sa už nevenuje úžasným tkáčskym, priam reliéfnym prácam z ovčej vlny. Vlastne po prvý raz som sa s ňou stretla na Orave, kde vyhľadávala najkrajšiu ovčiu vlnu v rôznych prírodných odtieňoch. Posledné roky sa venuje zväčša komornej sochárskej tvorbe. A opäť sú to anjeli. V tomto roku spolu s manželom, známym sochárom Andrejom Rudavským, vytvorili sériu bronzových krížov mimoriadnej sochárskej kvality a nápaditosti.

„Ondrej Rudavský - experimentálny filmový tvorca, maliar, ilustrátor a videografik je tak trochu ‚osamelý bežec‘, ktorému americká ‚krvná skupina‘ dobre padla. Skvele sa vyjadruje k problémom, ktoré sú symptomatické pre modernú dobu a postavenie človeka v nej, k pozitívnym i negatívnym stránkam pretechnizovanej spoločnosti“, napísal pred časom v rámci jeho výstavy v pražskom Mánese inžinier Anton Divácký. V Amerike tohto mimoriadne nadaného mladého výtvarníka dokonca označili ako „technického mága Hollywoodu“. Nebudeme vypočítavať všetky jeho ocenenia, ktorých dosiahol v mladom veku. Možno jeho úspechy vyplývajú zo silných rodinných výtvarných tradícií, ktoré sú „okorenené“ americkou skutočnosťou, od amerického sna po každodenný tvrdý konkurenčný boj širokého spektra talentov z celého sveta. A že sa tu dokázal veľmi výrazne presadiť je len potvrdením jeho veľkého talentu, osobitosti výtvarného pohľadu a tvrdej výtvarnej práce.

Naša D + Gallery viackrát vystavovala oboch umelcov. Osobitne i spoločne (s akademickým sochárom Andrejom Rudavským a Zuzanou Rudavskou, sochárkou a šperkárkou) a vždy s veľkým ohlasom pražského publika.

A my by sme dnes chceli obom jubilantom úprimne zablahoželať. Popriať im nielen veľa šťastia, zdravia a pohody, ale najmä veľa tvorivých síl a z nich vyplývajúcich úspechov.

Jiřina Divácká





Slovenský národný korpus

– zdroj informácií o slovenskom jazyku, Slovensku,
o vzťahoch s inými jazykmi a krajinami

<http://korpus.sk>

Mária Šimková

(2. časť)

V predchádzajúcej časti sme popísali hlavný korpus z komplexu Slovenského národného korpusu – databázu písaných textov slovenského jazyka, spôsob jej tvorby, štruktúru a možné využitie. Slovenský národný korpus však zastrešuje viacero ďalších projektov – databáz, ktoré sa v iných krajinách zvyčajne nevytvárajú na jednom pracovisku, a ak áno, tak to pracovisko má oveľa viac zamestnancov ako oddelenie SNK. Naším ôsmim kmeňovým pracovníkom našťastie pomáha dostatočný počet spolupracovníkov, najmä študentov, čo zas na druhej strane kladie vysoké nároky na organizáciu práce a plynulé zapracúvanie nových preberačov štafety, pretože študentská výpomoc sa spravidla prirodzene končí s ukončením štúdia. Niektorí z mladých spolupracovníkov sa však natoľko zahryzli do korpusovej alebo jazykovednej problematiky, že sa po čase zaradili medzi stálych zamestnancov. Keďže v Slovenskom národnom korpuse máme rôzne projekty s rôznymi obsahmi, každý záujem či inklinácia môžu byť naplnené. Jednak tým, čo sa na ich riešení podieľajú, jednak, dúfame, aj používateľom Slovenského národného korpusu, ktorým sa takto slovenčina i ďalšie jazyky približujú netradičným spôsobom.

SLOVENSKÝ HOVORENÝ KORPUS

V porovnaní s databázou písaných textov iný typ korpusu predstavuje hovorený korpus. Keď ho niekto plánuje budovať, musí mať predovšetkým na zreteli, že:

1. Bude potrebné získať a technicky spracovať zvukové záznamy. Pri ich získavaní a sprístupňovaní na vedecko-výskumné ciele bude treba dbať na dodržiavanie platnej legislatívy v danej krajine (občiansky zákonník, trestné právo, zákon na ochranu osobnosti).

2. Zvukové záznamy bude treba prepísať, čo je a) niekoľkonásobne časovo a finančne náročnejšie ako spracúvanie primárne písaných textov, b) náročné z hľadiska podrobnosti prepisu, platnosti ortoepických pravidiel (aj tie sa občas menia) a dodržiavania ortografickej normy (prepis musí byť z pravopisného hľadiska správny).

3. Bude treba spárovať zvukový záznam s jeho textovým prepisom a vytvoriť nástroje na vyhľadávanie v takejto špecifickej databáze.

Pri tvorbe Slovenského hovoreného korpusu (<http://data.juls.savba.sk/oral/>) sa tieto hlavné zásady uplatnili v nasledujúcej podobe:

1. Zvukové záznamy spontánnych a riadených, polospontánnych prehovorov v štandardnej slovenčine sa získavajú vlastným terénnym zberom so súhlasom vopred dohodnutých alebo náhodne oslovených respondentov. Súčasťou Slovenského hovoreného korpusu sú nahrávky realizované v rámci vedecko-výskumnej činnosti slovenských vysokoškolských pracovísk a v rámci projektu Ústavu pamäti národa Oral History. Malé ukážky sú aj z televíznych a rozhlasových diskusných relácií. Mená respondentov, ako aj iné mená a názvy, ktoré by ich mohli jednoznačne identifikovať, príp. pasáže, ktoré by ich alebo niekoho spomenutého mohli kompromitovať, sa zo záznamov vymazávajú. O respondentoch vedieme iba základné sociolingvistické údaje (pohlavie, vek, vzdelanie, miesto narodenia, používanie nárečia, cudzích jazykov a pod.).

2. Zvukové záznamy sa do databázy Slovenského hovoreného korpusu prepisujú v princípe ortograficky, zachytávajú sa niektoré osobitné javy (napr. pauzy, lapsusy, skomoleniny), ruchy a šumy v pozadí. Z ortoepickej

roviny sa zachytávajú iba zjavné nedodržania štandardnej normy (výrazne neštandardné mäčenie, dlženie a pod.). Prepisy prechádzajú dvoma kontrolnými opravami a zjednocovaním pri finalizácii výslednej verzie korpusu.

3. Na prepis a udržanie konzistentnosti zvuku a prepisu sa používa nástroj Transcriber. Na vyhľadávanie na ortografickej rovine prepisu slúžia tie isté nástroje ako pri písaných korpusoch (hovorený korpus je takisto lematizovaný a morfológicky anotovaný) rozšírené o možnosť hľadania podľa značiek použitých na zaznamenané osobitné javy a súčasti hovorených prejavov.

Začiatkom r. 2011 bola sprístupnená tretia verzia Slovenského hovoreného korpusu s-hovor-3.0, ktorá obsahuje v prepise 1 643 000 textových jednotiek. Prepisy sú prelinkované so zvukovými záznamami a v tejto databáze možno vyhľadávať prostredníctvom WWW rozhrania (<http://korpus.juls.savba.sk:8086/oral/>) alebo iba v základnom textovom prepise štandardným spôsobom prostredníctvom klienta Bonito.

V kontextoch získaných cez WWW rozhranie vidíme dve roviny prepisu: okrem ortografickej podoby slov sú tu špeciálne značky zachytávajúce vybrané ortoepické javy, rôzne lapsusy, neverbálne prejavy, ruchy a šumy v pozadí. V ľavom stĺpci sú kódované informácie o nahrávke a dajú sa zobrazíť aj sociolingvistické informácie o účastníkoch rozhovoru. Po kliknutí na značku noty sa prehrá krátky úsek zvukového záznamu.

PARALELNÉ KORPUSY

Osobitné využitie ponúkajú paralelné korpusy, kde sa jeden a ten istý text nachádza v dvoch (alebo viacerých) jazykoch – vzájom-

550253	Spomedzi nich sa vypínal obrovský, od všetkých o dve - tri hlavy vyšší chlap Vietor stíchol, mesiac sa predral cez mrákavu a zalial uličku modrastým svitom, v ktorom nehybné postavy stáli ako ocelové sochy . O chvíľu, keď Fickov úžas ešte nepomínul a hajdúsi sa neprestali trásti od strachu, najmohutnejšia postava pristúpila k Fickovi, ktorý jej siahal sotva po pás.	A medzi nimi se přímo tyčil jeden obrovský muž, který je o dvě tři hlavy převyšoval. Vitr utichl, měsíc se prodral oblaky a zalil uličku modravým světlem, v němž nehybné postavy vyhlížely jako ocelové sochy . Ficko se ještě nevzpamatoval z úžasu a hajduci se ještě nepřestali trást strachy, když nejmohutnější postava přistoupila k Fickovi, který jí sáhal sotva po pás.
820877	A žene mi povedzte, aby ma čakala s večerou... Na moste cez Prašivú vodu mrákava chlapov . Medzi nimi Oliver Ejhľadječka.	A mě ženě řekněte, aby mě čekala s večeří... Na mostě přes Prašivou vodu je mračno chlapů . Mezi nimi Oliver Ejhľadječka.
821278	Ledva čo postáčili porozprávajú sa s Babinským a s Apoštolom a odkážať pol tučta slov do Zelenej Misy, príhrčel zo Slivnice koč a zo Zelenej Misy druhý, a pokým sa otvorili dvere na vlčindolskej obcenej pivnici, zabýšili sa pod slivkovým prútom poníž kaplnky svätého Vendelina žandárske bodáky... Lenže kým to, kým ono, kým sa panstvo zložilo a pohodlne si posadalo za stôl s ixovými nohami, zbehla sa na miesto činu ľudu celá mrákava . Z panstva prišiel sudca Aladar Szarvas, advokát Hospodarskej banky, advokát žalovaných a exekvovaných, obom spoločný, zelenomiský notár a súdny zapisovateľ.	Tak tak že stačil trochu si pohovořit s Babinským a s Apoštolem a vzkázat půl tučtu slov do Zelené Misy, a už příhrčel ze Slivnice kočar a ze Zelené Misy druhý, a než se otevřely dveře u vlčindolského obecního sklepa, zaběsly se pod švestkovým větrovím pod kapličkou svatého Vendelína četnické bodáky... Jenže než se to všecko srovnalo, než se panstvo uvelebilo a pohodlně usedlo za stůl s nohami do x, sběhlo se na místo činu celé mračno lidí . Z panstva přijel soudce Aladar Szarvas, advokát Hospodářské banky, a také advokát žalovaných a exekvovaných, zelenomiský notář a soudní zapisovatel.
821367	Rovnako stáli ako sochy, keď dôstojne vošiel Veľký Silvester a hneď za nim ako tieň pretiahol sa Šimon Pančúcha. Lenže čo počať s mrákovou ľudu pred prešovou? Zandári vyhlásili, že vojst môže len ten, kto má najmenej 250 korún hotových na vadium a preukáže sa toukou sumou.	Stejně stáli jako sochy, když důstojně vešel Velký Silvester a hned za nim jako stín se protáhl Šimon Pančúcha. Jenže co si počít s mračnem lidu před lisovnou? Četníci prohlásili, že vejít může jen ten, kdo má nejméně 250 korun v hotovosti na vadium a prokáže se takovou částkou.
823809	- Pamätajte si, chlapi, takto sa nebojuje! Mrákava chlapišká sa rozchodí . A pretože Magyar Királyi Kisgazdaalap dlhodobé pôžičky nielen prisľúbil, ale aj poskytol, odložená dražba 15. februára nebola.	- Pamatujte si, chlapi, takhle se nebojuje! Mračno chlapů se rozejde . A protože Magyar Királyi Kisgazdaalap dlouhodobě zápůjčky nejen přislíbil, ale taky poskytl, odložená dražba se 15. února nekonala.
865209	V hlavě jej začína hučať. Zabúda na to, čo v predchodiacich dvoch dňoch prežila smutného, ako medzi mrákovou vojakov na slivnickej stanici hľadala belasé oči svojho milého, zabúda na deti doma, všetko, čo človeka oslabuje, sa jej znecháva . Do žil a kostí vniká jej sila.	V hlavě jí začíná hučet. Zapomíná na to, co v předchozích dvou dnech prožila smutného, jak mezi mračnem vojáku na slivnickém nádraží hledala modré oči svého milého, zapomíná na děti doma, všeho, co člověka oslabuje, se zabývá . Do žil a kostí jí proniká síla.
892035	Keď to počul Smádný Vól, hneď odkázal Veľkému Silvestrovi, že jeho tanečná miestnosť je raz taká veľká ako najväčšia trieda v zelenomiskej škole, a nielen to, ale že v čas predstavenia zatvorí krému, čo inokedy nikdy nespravil. A tak teda popoludní na štvrtú nedelu adventnú, keď už javisko stálo a miestnosť sa naplnila stoličkami a lavicami, zelenomiský národ pohol sa na spôsob mrákavy k Smádnému Volovi . Sam Veľký Silvester sa preľakol.	Když to uslyšel Žiznivý vůl, hned vzkázal Velkému Silvestrovi, že jeho taneční místnost je dvakrát tak veliká jako největší třída v zelenomiské škole, a nejen to, ale že v době představení zavře hospodu, což jindy nikdy neudělal. A tak tedy čtvrtou neděli adventní odpoledne, když už jeviště stálo a místnost se naplnila židlemi a lavicemi, pohnul se zelenomiský lid jako mračno k Žiznivému volu . Sam Velký Silvestr se vyděsil.

Ukážka ekvivalentov slovenského slova *mrákava* v paralelných českých textoch v slovensko-českom paralelnom korpuse.

ných prekladoch alebo prekladoch toho istého textu z tretieho jazyka. Poznanie reálneho fungovania prekladových ekvivalentov ocenia záujemcovia o vzájomné vzťahy konkrétnych jazykov, pomáha aj spresniť porovnávacie výskumy a rozšíriť heslové state v prekladových slovníkoch.

V rámci Slovenského národného korpusu sú aktuálne prístupné štyri paralelné korpusy: slovensko-ruský (<http://korpus.juls.savba.sk/parus/>), slovensko-francúzsky (<http://korpus.juls.savba.sk/frask/>), slovensko-anglický (<http://korpus.sk/sken.html>) a slovensko-český (<http://korpus.sk/skcs.html>) paralelný korpus. Slovensko-český paralelný korpus, v ktorom sa nachádzajú dvojice slovenských a českých textov (slovenské originály a ich české preklady, české originály a ich slovenské preklady, preklady rovnakého textu z iných jazykov) ponúka obraz textových ekvivalentov v slovenčine a češtine, slúži ako materiálová báza pri aktuálnom koncipovaní prekladových slovníkov medzi češtinou a slovenčinou a poslúžil aj na doplnenie slovenských textov do projektu InterCorp Ústavu Českého národného korpusu (<http://www.korpus.cz/intercorp/>). Zo všetkých štyroch slovenských paralelných korpusov sa najviac lingvistických analýz

zatial realizovalo práve na slovensko-českom korpuse. Blízkosť našich jazykov v paralelných textoch potvrdzuje vysoká miera zhody – nie sú výnimkou aj sedemčlenné reťazce slov, ktoré sú úplne identické, päť- a šesťčlenné sú pomerne bežné – ale ukazujú sa aj zaujímavé spôsoby riešenia prekladových ekvivalentov v prípade, keď rovnaké alebo podobné pomenovania neexistujú. Jednou z takých výrazných nerovnakostí je napr. skupina pomenovaní abstraktných vlastností so zakončením *-ava*, ktoré čeština na rozdiel od slovenčiny nemá vo svojom systéme.

SLOVENSKÁ TERMINOLOGICKÁ DATABÁZA

Slovenská terminologická databáza (<http://data.juls.savba.sk/std/>), ktorá v súčasnosti obsahuje približne 5 000 terminologických záznamov z 19 oblastí (napr. astronómia, stavebníctvo, sociálna práca, bezpečnostnoprávna oblasť, šach), je relatívne samostatnou zložkou Slovenského národného korpusu. Terminologická databáza má za cieľ sumarizáciu a štandardizáciu terminológie na Slovensku najmä v súvislosti s osobitnými potrebami harmonizá-

Slovenská terminologická databáza		hľadať	stránky	text
std: Rusalka				
Hlavná stránka O projekte Terminologické súbory Ako editovať FAQ Nový záznam Kontakt English Rusalka				
Nemenná stránka Informácie Prílohy Viac akcií: <input type="text"/>				
To edit, click on the				
	term	Rusalka		
	synonym	Víla		
	field	• história		
	definition	červenovlasá vodná víla zrodená z duše predčasne zomretého dieťaťa alebo utopenej dievčiny		
	biblio	PODLA Profantová, N.: Encyklopedie slovanských bohů a mýtů. Praha: Libri 2000		
	context	Podľa A.N. Veselovského víly a rusalky svojim pôvodom predstavujú stelesnenie predkov. Podľa Machala víly a rusalky - pôvodne vodné panny - predstavujú stelesnenie oblakov. Neskôr túto predstavu doplnili javy chtonické (podzemné) a tak vznikli víly a rusalky vodné a pozemské.		
	context source	Deržavin, N. S.: Slovania v dávnej minulosti. Bratislava: Tatran 1950		
	acceptability	odporúčaná		
	approved			
	related terms	Lesovik, Domovoj, Vodník		
	translation			

Ukážka terminologického záznamu historického termínu *rusalka*.

cie právnej a ekonomickej terminológie s terminológiou Európskej únie. Korpus však môže pomôcť a pomáha pri budovaní terminologickej databázy ako zdroj odborných textov z príslušnej oblasti, ktoré môžu tvoriť samostatné podkorporusy (v rámci Slovenského národného korpusu je to napr. osobitný podkorpus právnych textov). Z nich sa dajú termíny čiastočne automatizovane extrahovať, frekvenčne a distribučne zhodnotiť. Následne sa manuálne overia a precizujú, z dostupných textov sa vyberú jednoznačné kontexty dokumentujúce definíciu a tie sa zapracujú do štruktúry terminologickeho záznamu obsahujúceho aj prípadné cudzojazyčné ekvivalenty.

Záznam povinne obsahuje termín, oblasť jeho používania, definíciu, kontext relevantného použitia, zdroj definície a kontextu, príbuzné termíny; nepovinnými položkami sú synonymum/-mä, status používania termínu (napr. legislatívny, odporúčaný, zastaraný), autorita, od ktorej termín a definícia pochádzajú, cudzojazyčné ekvivalenty a prípadné komentáre.

v rámci Českého národného korpusu vytvorený veľký korpus SYN, v ktorom sú všetky texty dovtedy sprístupnených korpusov súčasnej češtiny, no na naše ciele považujeme za vhodnejšie pracovať s dvoma menšími korpusmi.) Jazykový obraz našich svetov, zachytený v jednotlivých korpusoch, je tak pestrejší, ale určite má svoju výpovednú hodnotu.

Analýzu frekvencií lem (lema je slovo v základnom tvare, zahŕňa juce výskyty všetkých jeho tvarov) budeme realizovať na týchto štyroch korpusoch:

SYN2000 – 100 mil., predovšetkým texty z r. 1990 – 1999

SYN2010 – 100 mil., predovšetkým texty z r. 2005 – 2009

prim1 – 182 mil., sprístupnený v r. 2004, predovšetkým texty z r. 1995 – 2004

prim-5.0 – 720 mil., sprístupnený v r. 2011, pribudli texty od r. 2004, ale aj spreď r. 1995

Čísla uvedené pri slovách zodpovedajú poradiu slova vo frekvenčnom zozname príslušného korpusu.

Československý Hľadať v korpuse S-HOVOR-3.0
Zvukový formát: Opg/vorbis

O korpuse • en sk

0 Zzoaft+02 Ľ John Zzoaft: ... Ľ Jane Zzoaftová: ... **československý/československu**, ... Ľ taku pesničku česku, že ... Ľ sem nahore bez. ... Ľ Masi Zzoaftová ... Ľ hento ... spieval ... nejaký ... mužský, ...

1 Breung+12 Ľ to bolo, ... Ľ potom mi povedali, to je ... Ľ nový prírastok, áno? ... Ľ ... Ľ celá ... Ľ biela, šedivá. ... Ľ veľmi pekna, ... Ľ taká kultivovaná ... Ľ dáma ... Ľ kultivovaná ... Ľ dáma. ... Ľ a hovorí, ... Ľ já jsem slyšela ... Ľ o tvoje strate, áno, ... Ľ tak prichádzam k tebe, aby som ťa trochu ... Ľ potešila, keď sa vo:bec dá potešiť v takomto smútku. ... Ľ a: to bola ... Ľ manželka veľvyslancu ... **československého/československého** ff* káhire, v egypte. ... Ľ a obidvaja boli zavretí. ... Ľ no a ... Ľ ale ... Ľ pri tom všetkom ... Ľ mala ... Ľ smluvu ... Ľ ss* Penklabom. ... Ľ te: tenn* literárny spolok pen ... Ľ Keeoa Breungová. Jane Breungová: ... Ľ penklab. ... Ľ penklub. ...

2 Brnino+02 Ľ, ... Ľ tak už ste to napísali tak, ako som očakávala ... Ľ a konečne som sa v sexte dopracovala k jednotke zo slovenčiny. ... Ľ dovtedy ... Ľ nebola @ochotná ustúpiť. ... Ľ no, ... Ľ takže ... Ľ som sa vtedy ... Ľ dosť orientovala už vtedy na slovenčinu ... Ľ a orientovala som sa aj preto, že: ... Ľ v tom čase, keď som ja začala chodiť do gymnázia, ... Ľ sa v matici: ... Ľ rozvíril ten boj o slovenčinu. ... Ľ na vážnovské pravidlá ... Ľ začala ... Ľ komisia spracovávať slovenčinu ináč. ... Ľ vážnovské pravidlá boli veľmi **československé/československé**. ... Ľ mnohé charakteristické črty slovenčiny zoť ... Ľ zotierali, ... Ľ tak bolo treba skutočne tam ... Ľ niečo okolo tej slovenčiny robiť. ... Ľ Ziyoa Brninoová: ... Ľ môžeme si, musíme si to viacje ... Ľ tak trochu historicky postaviť. ... Ľ že: ... Ľ že: ... Ľ za prvej ... Ľ československej republiky boli potrebné ... Ľ tie zásahy českých profesorov a to vo ... Ľ vyučovaní, ... Ľ ale potom už sme mali aj dosť slovenských profesorov ... Ľ a bolo treba im robiť miesto. ... Ľ takže ten boj: sa začal ... Ľ vyostrovať ... Ľ len v tejto veci. ... Ľ zatiaľ, čo na začiatku

3 Brnino+03 vtedy na slovenčinu ... Ľ a orientovala som sa aj preto, že: ... Ľ v tom čase, keď som ja začala chodiť do gymnázia, ... Ľ sa v matici: ... Ľ rozvíril ten boj o slovenčinu. ... Ľ na vážnovské pravidlá ... Ľ začala ... Ľ komisia spracovávať slovenčinu ináč. ... Ľ vážnovské pravidlá boli veľmi **československé**, ... Ľ mnohé charakteristické črty slovenčiny zoť ... Ľ zotierali, ... Ľ tak bolo treba skutočne tam ... Ľ niečo okolo tej slovenčiny robiť. ... Ľ Ziyoa Brninoová: ... Ľ môžeme si, musíme si to viacje ... Ľ tak trochu historicky postaviť. ... Ľ že: ... Ľ že: ... Ľ za prvej **československej/československej** republiky boli potrebné ... Ľ tie zásahy českých profesorov a to vo ... Ľ vyučovaní, ... Ľ ale potom už sme mali aj dosť slovenských profesorov ... Ľ a bolo treba im robiť miesto. ... Ľ takže ten boj: sa začal ... Ľ vyostrovať ... Ľ len v tejto veci. ... Ľ zatiaľ, čo na začiatku v republiky, alebo v tých neskorších rokoch, keď sme už mali takého profesora ... Ľ ktorý bol známy aj v paríži ako slavista, ... Ľ hovoril najprv o tom, že zatiaľ zostane pre slovenčinu ... Ľ či pre slovákoveckým jazykom čeština,

4 Brnino+06 Ľ Skykva Brninoová: ... Ľ spomínali ste politický vývoj na slovensku: ... Ľ ktoré také významné osobnosti: vám utkveli v pamäti? ... Ľ Ziyoa Brninoová: ... Ľ v škole ... Ľ práve preto, že ... Ľ bolo výročie ... Ľ keď som ja nastupovala do prvej triedy, ... Ľ bolo výročie ... Ľ desiate výročie ... Ľ potom prípadne ... Ľ ale ... Ľ pre:tože ... Ľ v žilín'e sa veľmi často pohyboval ... Ľ pan prelát ... Ľ tak mn'a na to upozornil, lebo som vedela, že je to teda späť so slovenským katolicizmom tie jeho ... Ľ ... Ľ tie jeho zatknutia ešte za maďarska pravda, ten jeho: * ... Ľ pobyt v segedine vo väzení, ... Ľ kde prekladal pismo sväté zo slovenčiny, ... Ľ to bolo ... Ľ a také známe, to bolo

5 Brnino+06 Ľ Skykva Brninoová: ... Ľ mohli by ste nám niečo povedať o: ... Ľ osudoch vašej rodiny alebo situácii v žiline ... Ľ v ... Ľ období slovenského štátu? ... Ľ Ziyoa Brninoová: ... Ľ no ... Ľ čím ďalej tým viac ... Ľ sme si uvedomovali, že ťa **československá/československá** otázka je horúca v republiky ... Ľ a že ... Ľ sa bud'e musieť nejako riešiť, ... Ľ ale ... Ľ my sme sa do toho tak osobitne nevmontovali*, ... Ľ ale potom, keď prišla ... Ľ keď prišla možnosť autonómie, ... Ľ tak viem, že sme zo školského vyučovania odišli ... Ľ a pretože vlastne ten ... Ľ ten dekrét, či čo to bolo, sa podpisoval v žiline v katolíckom dome, ... Ľ a potom bola manifestácia, tak sme na tej manifestácii boli ako študenti. ... Ľ ešte sa pamätám, že otec ani veľmi n'echcel,

Ukážka použitia slova československý v hovorenom korpuse.

FREKVENCIA VYBRANÝCH POMENOVANÍ V SLOVENČINE A ČEŠTINE NA BÁZE NÁRODNÝCH KORPUSOV

Blízka príbuznosť slovenského a českého jazyka je spôsobená viacerými faktormi a prejavuje sa na rôznych rovinách, v jazyku však najmä v slovnej zásobe. Pri zisťovaní systémových zhôd a rozdielov medzi jazykmi môžu dobre poslúžiť práve textové korporusy, v ktorých je okrem jazykových informácií uložený aj jazykový obraz sveta. Keďže pre slovenčinu aj češtinu máme k dispozícii frekvenčné zoznamy absolútnych výskytov slov vo viacerých korpusoch písaných textov, môžeme si porovnať frekvenciu vybraných pomenovaní v textoch rozličného rozsahu, štýlovo-žánrovej príslušnosti a času vzniku. Vzhľadom na rozdielnosť štruktúry a spôsobu budovania slovenského a českého korpusu však toto porovnanie treba chápať ako orientačné. Kým totiž v slovenskom korpuse sú texty z hlavných štýlov zastúpené viac-menej vyvážene, v českom korpuse sa dbá na presnú štatistickú reprezentatívnosť spracovaných textov. A kým v slovenskom korpuse, ako sme spomínali, novšia verzia pohlcuje staršiu, takže hlavný korpus je stále väčší, v českom korpuse sa sprístupňuje nový korpus vždy po piatich rokoch a vždy ako úplne nová databáza textov v rozsahu 100 miliónov jednotiek. (V r. 2010 bol síce

Prvých desať najfrekventovanejších slov							
	SYN2000		SYN2010		prim1		prim-5.0
1.	být	1.	být	1.	byť	1.	byť
2.	a	2.	a	2.	av	2.	v
3.	v	3.	se	3.	a	3.	a
4.	se	4.	v	4.	sa	4.	sa
5.	na	5.	na	5.	na	5.	na
6.	ten	6.	ten	6.	ten	6.	to
7.	s	7.	že	7.	ktorý	7.	ktorý
8.	že	8.	s	8.	s	8.	s
9.	z	9.	on	9.	z	9.	z
10.	který	10.	z	10.	že	10.	že

Veľmi častou otázkou pri oboznamovaní sa s korpusom či s jazykom je práve otázka o najfrekventovanejších slovách. Vzhľadom na existenciu starších frekvenčných slovníkov (M. Těšitelová a kol. pre češtinu, J. Mistrík pre slovenčinu) a vďaka existencii viacerých rôznych korpusov môžeme povedať, že skupina prvých desiatich najčastejších slov, zložená z predložiek, spojok, zámen a pomocného slovesa byť, je

pomerne stabilná. Vidíme, že je zároveň, s malými odlišnosťami v poradí, príznačná aj pre slovenčinu, aj pre češtinu.

Prvých desať najfrekventovanejších podstatných mien							
SYN2000		prim1		SYN2010		prim-5.0	
rok	18.	rok	19.	rok	27.	rok	18.
člověk	45.	hodina	49.	člověk	39.	človek	45.
Praha	62.	Slovensko	52.	den	72.	Slovensko	65.
strana	70.	strana	63.	doba	83.	deň	67.
den	71.	Bratislava	64.	dítě	92.	čas	74.
doba	73.	deň	68.	život	93.	strana	76.
země	75.	mesto	75.	město	95.	spoločnosť	81.
společnost	85.	minúta	76.	strana	101.	mesto	83.
firma	90.	miesto	81.	ruka	106.	život	89.
práce	92.	spoločnosť	82.	země	107.	krajina	92.

Po predstaviteľoch gramatických slovných druhov a zámen, ktoré majú veľmi vysoké výskyty pri nevelkom počte jednotiek v slovnom druhu, sa na ďalších miestach vo frekvencii objavujú aj podstatné mená, slovesá, neskôr prídavné mená. Tieto tri slovné druhy tvoria najväčšiu (najpestrejšiu) množinu podľa počtu jednotiek v korpuse, a teda v našej komunikácii. A pri porovnaní slovenských a českých korpusov vidíme, že medzi prvými desiatimi podstatnými menami sa v značnom rozsahu nachádzajú rovnaké pomenovania, pričom ide zväčša o tzv. časové orientátory (rok, deň, hodina, čas, doba) a najvšeobecnejšie pomenovania (človek, ľudia, spoločnosť, strana, krajina/země, život). Mnohé z nich sú slová, ktoré majú rovnakú podobu v oboch našich jazykoch.

Vysokú mieru podobnosti slovnej zásoby slovenčiny a češtiny dokladajú aj ďalšie sondy do korpusov a frekvenčných slovníkov i zoznamov (pre slovenčinu <http://korpus.sk/stats.html>, pre češtinu <http://ucnk.ff.cuni.cz/srovnani10.php>, <http://ucnk.ff.cuni.cz/retrograd10.php>). Pri viacerých porovnaníach rôznych skupín slov a ja-

zykových prostriedkov zisťujeme rovnaké rozloženie pomenovaní a kategórií, čo na jednej strane umožňuje naše vzájomné porozumenie, na druhej strane sťažuje niektoré počítačové spracovania, napr. tvorbu webových korpusov, kde sa ťažšie selektujú práve slovenské a české texty. Počítače si s našimi jazykmi a podobnosťami napokon poradia, pre bežných ľudí je dôležitejšie, aby sme si rozumeli.

Analýzy jazykového materiálu v tom-ktorom jazyku a porovnávanie jazykov sa realizovali aj v minulosti, keď ešte neboli elektronické korpusy. Výskumné pracoviská a jednotlivci disponovali excerpami sústreďovanými v kartotékach, v ktorých sa dali nájsť doklady jednotlivých slov, ak ich niekto zapísal na excerpčný lístok. Všeobecná kartotéka Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV obsahuje vyše 5 miliónov takýchto lístkov, ktoré sa doplnkovo využívajú aj v súčasnosti spolu s ďalšími špecializovanými kartotékami (nárečová, historická, onomastická). Ústav pro jazyk český AV ČR zverejnil informácie o svojich zdrojoch, ktoré sú digitalizované, na adrese <http://www.lexiko.ujc.cas.cz/>. Klasické excerpčné lístky, z ktorých sa vychádzalo pri tvorbe českých slovníkov, sa návštevníkovi stránky ÚJČ AV ČR ponúkajú spolu s možnosťou vyhľadávať v Príručnom slovníku spisovnej češtiny na adrese <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>. Na rozdiel od takýchto výpisov predstavujú korpusy súbory úplných textov v rozsahoch, ktoré by sa ručne nedali vytvoriť. Elektronické korpusy navyše obsahujú rôzne nástroje, ktoré materiál veľkého rozsahu (aktuálne štandardne miliarda aj miliardy textových jednotiek) dokážu predspracovať, aby boli k dispozícii nielen kontexty všetkých výskytov hľadaných slov, ale aj ich vzťahy, spoločné výskyty s inými slovami, ich distribúcia podľa tvarov či v textoch rôznych štýlov a žánrov a pod. Jazykoveda sa vďaka korpusom stala modernou exaktnou vedou, kde sú dosiahnuté výsledky opakovane verifikovateľné, (rovnaký) materiál je dostupný všetkým bádateľom a analyzovateľný objektívnymi metódami. A na rozdiel od klasických kartoték, ktoré boli umiestnené v jazykovedných inštitúciách a využívali ich predovšetkým jazykovedci, aj to museli za nimi fyzicky doputovať, jazykové bohatstvo zachytené v elektronických korpusoch je prístupné kedykoľvek a kdekoľvek všetkým návštevníkom webových stránok s ich rozlične motivovaným záujmom o otázky jazyka.

